

ԳԻՐԳԱՄԵՆ

АКАДЕМИЯ НАУК АРМЯНСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОГРАФИИ

ГИЛЬГАМЕШ
ЭПОС ДРЕВНЕГО ВОСТОКА

Перевод и предисловие
НШАНА МАРТИРОСЯНА

ИЗДАТЕЛЬСТВО АН АРМЯНСКОЙ ССР
ЕРЕВАН 1963

A
Q-57

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԳԵՄԻԱ
ՀԱՊԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Գ Ի Լ Գ Ա Մ Ե Շ
ՀԻՆ ԱՐԵՎԵԼԻՔԻ ԳՅՈՒՑԱԶՆԱՎԵՊ

Քարգմանությունը և ներածականը
ՆԵԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԳԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1963

«Գիլգամեշ» դուցականերգությունը՝ մարդկության գրական կոթողներից հնագույնը, համաշխարհային մշակույթի ամենահույակապ նմուշների թվին է պատկանում: Ժամանակակից իրականության վառ նկարագրությամբ այն ընթերցողին տանում է դեպի պատմության վաղ փուլերը, երբ մարդկությունը իր առաջին քայլերն էր անում քաղաքակրթության բնագավառում: Բայց երկի արժեքը շատ ավելի մեծ է: Իր գրական-գեղարվեստական գերազանց արժանիքների հետ մեկտեղ, որոնք իր ժամանակին դրսևփորվելով հատուկ ձևով, այսօր էլ ընկալելի են մեզ համար և ընդունակ գեղարվեստական հաճույք պատճառելու:

Ի Ն Ս Տ Ի Տ Ո Ւ Տ Ի Կ Ո Ղ Մ Ի Ց

Աշխարհահռչակ «Գիլգամեշ» դուցագնավեպի ներկա թարգմանությունը, որը կատարել է Նշան Մսրտիրոսյանը արևմտահայ լեզվով արձակ փոխադրություն է՝ օտար լեզուներով հրատարակված թարգմանությունների լայն օգտագործմամբ: Լրացնելով հայ թարգմանական գրականության խոշոր բացը՝ «Գիլգամեշ»-ի ներկա հրատարակությունը, սակայն, պետք է դիտվի որպես հանճարեղ դուցագնավեպը ավելի մեծ հարազատությամբ հայ ընթերցողին հասցնելու նախնական մի փորձ, որը ճանապարհ կհարթի հետագայում ակկադերեն բնագրից կատարվելիք գիտական թարգմանության համար:

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ
ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՔԱՆԻ ՄՐ ԽՈՍՔ
«ԳԻՎԳԱՄԵՇ» ԳՅՈՒՅԱԶՆԵՐԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ,

Ուրուկի քաջարի և իմաստուն արքային՝ Գիլգամեշի բախտախնդրական կյանքին և քաջագործությանը նվիրված էպոսը գրված է սումերական ծագում ունեցող սեպագրով՝ պնակիտներու վրա, ակկադերենով, որ սեմական ցեղախմբին պատկանող բաբելոնացիներու և ասորեստանցիներու գործածական լեզուն էր:

Պնակիտներու մեծագույն մասը գտնված է Ասորեստանի թագավոր Աշշուրբանիպալի (668—626 թթ. մ.թ.ա.) մայրաքաղաքին՝ Նինվեի արքունի դիվանատան հարուստ բնեռագրական հավաքածոյին մեջ, ասկէ մտավորապէս 80 տարի առաջ:

Վերոհիշյալ երկու ապերը, որոնք թեև ցեղային և լեզվական որևէ կապ չունին Միջագետքի սումերացիներու հետ, բայց և այնպէս ժառանգած են անոնց բարգաւաճ երկրին՝ Սումերաստանին հետ նաև անոնց բարձր մշակույթը և քաղաքակրթութիւնը: Սումերական այս դյուցապներգութիւնը, որ աշխարհիս ամենահնագույն գեղարվեստական գրականութեան գոհարն է, նախ՝ մ.թ.ա. XX դարուն և հետո Բաբելոնացի խելացի արքայի՝ Նամմուրաքի իշխանութեան ժամանակ (XVIII դար մ.թ.ա.) ակկադերենի վերածված է և բաժանված տասներկու դրվագներու: Ասորեստանի և Փոքր Ասիոյ պանապան կողմերը դեռ երկար ժամանակ պահպանված է ան, ինչպէս կը վկայեն

VI դարուն (մ.թ.ա.) անկե ընդօրինակված երկու ֆրագմենտներ, որոնք հայտնաբերված են հնագիտական պեղումներու ընթացքին Վարկայի ավերակներուն մեջ, հոս ուր կը գտնվեր երբեմնի դյուցապետական Գիլգամեշի պարստապատ Ուրուկը, Աստվածաշնչի էրեխը:

Սատտուշայի, երբեմնի լայնատարած հեթական հզոր կայսրության մայրաքաղաքին, ներկա Բողազքեոյի, ավերակներուն տակ թաղված արքայական դիվանին մեջ, գերմանացի արևելաբան և հնախույզ Հ. Վինկլերի և Օ. Պուխշտայնի կողմէ գտնված են «Գիլգամեշ» դյուցապետական մեծ ու փոքր բեկորները, որոնք գրված են հեթերեոյի և խուրրեթեոյի: Այսպիսով, մինչև այսօր Գիլգամեշի դյուցապետագրությունը ծանօթ է չօրս հնագույն լեզուներով—սումերեոյի, ակկադեթերեոյի, հեթերեոյի և խուրրեթեոյի: Շատ հավանական է, որ ան կարգ մը ուրիշ փոքրասիրական լեզուներու ալ (յատուտերենի, պալայերենի, խայերենի¹, լուվերենի կամ արծալերենի) վերածված ըլլա, բայց ցարդ բեկոր մը իսկ գտնված չէ այս վերջին լեզուներով:

Գիլգամեշի, Էնկիդուի և Խուրմաբայի պոույցները, սիրված ու տարածված ըլլալով հնագույն Մերձարևելքի ալլաքեղ ու պալայեզու ժողովուրդներու մեջ, բերանացի ավանդութեամբ դարերով պահված մնացին՝ սերունդէ-սերունդ, ցեղէ-ցեղ և երկրե-երկիր անցնելով:

«Գիլգամեշ» դյուցապետական նյութը մասամբ, հավանաբար, անված է վաղեմի ժամանակներէ մնացած փոքրասիրական ժողովրդական հերոսապատումներէ և պոույցներէ: Սումերացի

¹ Խայերենը կամ խայերենը Խայաշա (Խայաներու երկիրը, Խայաստան) բնակվող խայա կոչված տեղաբնիկ ժողովրդին լեզուն է, որ, ըստ իս մեր նախնայաց լեզուն է, հայերենը, որուն ենթախավը փոքրասիրական ծագում ունի: (Տե՛ս Ն. Մարտիրոսյան, Հայերենի հարաբերությունը հեթերենի հետ, «Հանդես Ամսօրյա» 1924, թիվ 9—10, էջ 443, 1926, թիվ 7—8, էջ 369):

հանճարեղ բանաստեղծը, որուն անունը տակալին մեզի անհայտ էր մնա, հավաքած ու գրի առած է պատեր մեծ վարպետութեամբ, տալով անոնց կշռույթ և երաժշտականություն:

Ինչպէս կերէի, այս դյուցապետական ժամանակին երգելով կը կարողացվեր և կամ ուղղակի կերգվեր գուսաններու կողմէ: Գիլգամեշի, Էնկիդուի և անոց Խուրմաբայի պոույցները ու առասպելները սումերացիներու երկրէն, Միջագետքէն մուտք գործած են դեպի Բաբելոն, Ասորեստան, Հեթաստան, Խուրրիներու երկիրը, Իսրայել, Հայաստան (Խայաշա)¹, Արաբիա, Հնդկաստան, Հունաստան, Իտալիա և ուրիշ երկրներ, ուր անոնք պատկան ծներով յուրացված և ազգայնացված են:

Սումերացիներուն լեզվով խմբագրված կտորներէն մինչև այժմ հինգ-վեց պնակիտ գտնված են սումերական քաղաքներ Կիշ-Նուրբազ-Կուլամայի և Նիպուրի պեղումների ժամանակ: Այս պնակիտներուն շնորհիվ կարելի եղավ «Գիլգամեշ» դյուցապետական տասներկուերորդ դրվագը մասամբ մը լրացնել:

Ըստ ավանդության, Գիլգամեշ կը պատկաներ ուրուկյան առաջին հարստության, որուն հիմնադիրը արև-աստուծո որդին՝ Մեսկինգաշերն էր: Անոր հաջորդներն էին իր տոհմին պատկանող Էնմեկարը, Լուգալբանդան, Գիլգամեշը (Կուլաբի նախկին քրմապետը, որ 126 տարի իշխած է), Ուր-Նուրգալը (Գիլգամեշի որդին, որ միայն 15 տարի իշխած է): Միևնույն տոհմէ սերող իշխաններու այս Գաջորդությունը, ըստ Բ. Հրուվիի, 2310 տարի տևած է:

¹ Երբեք պարմանալի չէ, որ «Գիլգամեշ» դյուցապետական գլխավոր հերոսներուն՝ Խուրմաբայի և քաջ Էնկիդուի անունները հուրբաբոյ, Խուրպապուկ, Հեննիպու, Հեննուու (Հեննդու) ծնունդով մինչև այսօր պահված են արևմտահայերու մոտ: Այս մասին տե՛ս «Գատնություն Անթեպի Հայոց» գաղառական բառարանը, ուր առաջ բերված են վերոհիշյալ անունները:

Գերմանացի ասորաբան և արևելագետ Պետեր Իենսըն կը գրե. «Գիլգամեշ» դյուցապներգությունը բաբելոնացիներու համար եղած է այն, ինչ որ Աստվածաշունչը մեզ էամար»: Եբրայեցիք «Գիլգամեշ» դյուցապնալեպին բալմաթիվ նյութեր, օրինակի համար՝ Սումերստանի մեջ ժամանակին տեղի ունեցած ջրհեղեղի ու Ուտնապիշտիմի՝ բաբելոնացիներու Նոյ նահապետին պատմությունը յուրացնելով, իրենց հին կտակարանին կամ Ս. Գիրքին միջոցով փոխանցած են նաև քրիստոնեությունը ընդունող բոլոր ազգերուն»:

Համեմատական ուսումնասիրությամբ Իենսըն կրցավ փաստացի կերպով ապացուցանել, որ Հոմերոսի դյուցապնական վիպերգությունները՝ «Իլիականը» և «Ոդիսականը» «Գիլգամեշ» դյուցապներգության հետ սերտ առնչություն և ներքին ազգակցություն ալ ունին, հանգամանք մը, որով երևան ելավ, որ հունիացի Հոմերոսն ալ իր վերոհիշյալ էպոսներուն նյութը և կերպարները երրորդ հապարամյակն և կամ ուղղակի «Գիլգամեշ» դյուցապնալեպին առած է, հերոսներուն տալով հունական անուններ և իր բանաստեղծության նոր տարալ¹:

Ուրեմն VIII կամ VII դարուն մեր թվականութենեն առաջ² Հո-

¹ Այստեղ արժարժված տեսակետը իր ժամանակ լայն տարածում գտած պանբաբելոնիպի արտահայտությունն է. 19-րդ դ. կատարված բալմաթիվ պեղումներից ստացված տվյալները վկայում են, որ տրոլական պատերապմը պատմական իրողություն է: Իսկ հուներոսյան տեղեկությունները անչված են այդ պատմական իրողության հետ: Խմբ.:

² Հոմերագի ռների մեծամասնությունն այն կարծիքին է, որ «Իլիականի» և «Ոդիսականի» հեղինակը՝ բանաստեղծ Հոմերոսը ապրել է X կամ IX դարում մեր թվականությունից առաջ, իսկ տրոլական պատերապմը տեղի է ունեցել մոտավորապես XIII—XII դարերում մ.թ.ա.: Խմբ.:

մերին ծանոթ էին Փոքր Ասիո Գիլգամեշյան կրույցները, պահված գրավոր, կամ բերանացի ավանդությամբ:

Փոքր Ասիո հնագույն ազգերն ալ, երբ «Գիլգամեշ» դյուցապնալեպը կամ ա՛որ մաս կալմող առանձին լեզուները թարգմանել կամ ա՛որ հետևությամբ նոր դյուցապներգություններ ստեղծել են, հաճախ փոխված են հերոսներուն անունները. «Գիլգամեշ» եղած է «Գիշ» կամ «Գիլգամաշ», հայերու մոտ՝ հավանաբար «Տորք»:

Մեր անմահ պատմահոր՝ Մովսես Խորենացիի կողմե հինգերորդ դարուն գրի առնված և կորուստե փրկված Տորքի երկու կրույցները որոնց կորիպը անկասկած անհիշատակ ժամանակներե մնացած է, հավանաբար Գիլգամեշի դյուցապնալեպին հետ սերտ առնչություն ունեցող փշրանքներ են, որոնք բերնե բերան ավանդվելով պահված են Հայաստանի մեջ մինչև Խորենացիի օրերը¹:

Նաև Ղալաբոս Աղայանի հավաքած և «Տորք Անգեղ» խոբագրով հրատարակած երկը կալմված է Տորքին վերագրված հինգ ժողովրդական կրույցներե, որոնցմե երկուքը նման են Խորենացիի մոտ հիշատակված Տորքյան առասպելներուն և մյուս երեքն ալ պահված են անգիր ավանդությամբ: Այս ժողովրդական առասպելները և կրույցները մոտեն կամ հեռվեն կապ ունին «Գիլգամեշ» դյուցապնալեպին հետ: «Գիլգամեշ» դյուցապներգության 12-րդ դրվագին մեջ կը պատմվի, թե ինչպես քաջարի Գիլգամեշ հաստաքր՝ ծառը արմատով մեկտեղ հանած և ուսը առնելով գյուղաքաղաք բերած է, կարմանք պատմառեղով քնակիչներուն: Վերև հրշված հայ ժողովրդական ավանդության համաձայն, միևնույն բանը ըրած է Անգեղի դժամալաց Տորքը՝ հայկական, կամ ավելի ճիշտը՝ հնագույն Փոքր Ասիո ժողովրդական

¹ Մ. Խորենացի, Պատմություն Հայրց, Բ, 8:

առասպելներու հերոսը, իր գերմարդկային ուժը հասարակության ընդ տալու համար¹:

Մեր քերթողահայրը, նկարագրելով Տորքի պատկառելի կերպարանքն ու զգճմարդկային ուժը, կը պատմէ, որ ան Աագճիկեն (Ռոստոմեն) և Հերակլեսեն շատ ավելի ուժով եղած է: Խորենացիի պատմածին համաձայն, Տորքը բլուրի մը չափ խոշոր քարեր թշնամի նավերուն վրա նետելով, կընկզմեր վանոնք և այդպիսով կը փրկեր ժողովուրդը չարագործներու ու ծովահեններու դժան արարքներէն: Ետո հետաքրքրական և մշակութային պատմության համար հուշ կարևոր է Խորենացիի «Հայոց Պատմության» այն հատվածը, ուր ան մեկի հավատարմորեն կը պատմէ ժողովուրդեն յուժը, թե ինչպէս Տորքը, խոշոր քարերը ճեղքելով, վանոնք սալերու և կամ քարե տախտակներու կը վերածեր ու անոնց վրա արծիճի և ուրիշ կենդանիներու և առարկաներու պատկերները կը փորագրեր: Այսօր բոլորովին պարզ է, որ «Պատմություն Հայոց»-ի մեջ եղած ակնարկությունը՝ կենդանիներու և առարկաներու պատկերներն բաղկացած փոքրասիական մեհենադրոշմներու մասին է, որոնք գործածված են սեպագրի կողքին Փոքր Ասիո մեջ շարք մը հին ազգերու կողմէ երկրորդ

¹ Խորենացիի Տորքը հնագույն Մերձարևելքի մեջ պաշտված դյուցազն մըն է, որուն անունը հաճախ հիշատակված է հեթանոսական քրեանագրությանց մեջ՝ Տարկու, Տարխու ձևերով, որ հեթ. տարիս—«կարենալ», բարբառատին և տարխուխիշ «կարող», «հերոսական», «հսկայական», և տարխուխատար «կարողություն», «հերոսություն», «բաշխություն» բառերուն հետ կապ ունի: Իսկ Անգեղ (Անգղ) փոքրասիական աշխարհագրական անուն մըն է, որ Իշուվայի (Ծոփք) մեջ գտնված հեթ. Ինգալավա տեղանունին կը համապատասխանէ: Այս մասին տե՛ս ուսումնասիրությունս՝ „Altarmeniche Oberlieferungen über Tork“, Archiv orientálnoi հատ. Բ, 1930 (Պրագա) և «Հայ տեղանուններու շուրջ», «Կյանք և գիր» Տարեգիրք, 1948, էջ 119:

և առաջին հալարամյակներու ընթացքին մեր թվականութենէն առաջ:

Առմերացի հագներգուն կը ներկայացնէ մեկի միայն իր հեթանոսներուն՝ Գիւգամեշի և Հնկիդուի ֆիլիկական ուժը, չարաշուքությունը ու մարտնչումները: Մինչդեռ Խորենացիի Անգեղ Տորքը միևնույն ատեն քարե տախտակ շինելու և անոր վրա մեհենադրոշմներ փորագրելու նուրբ արվեստին հմուտ դպիր մըն է:

Կողմնակի պետք է հոս նշել, որ նաև «Սասունցի Դավիթ» դյուցազներգությունն ալ «Գիւգամեշ» դյուցազնավեպին ազդեցությունը կրած է, բայց այս մասին ուրիշ առթիվ:

«Գիւգամեշ» էպոսը, որ դիցաբանական բնույթ ունի, կը պատմէ մեկի կիսաստվածային խրոխտ դյուցազնի մը մասին, որ փոխանի մը պես կը ծառանա հին աստվածներու դեմ, փոխանակ հագատակելու, կը մերժէ Իշուար դիցունհիի սիրո առաջարկը: Դեռ ավելին, առաջին մարդն է, որ կը փորձէ կորսել կյանքի և մահվան, աստվածային դրախտի և դժխքի գաղտնիքները, մտնելով լուստ, արդարության և ճշմարտության տեր, արև-աստված Եամաշի ծառայության մեջ:

Եվ թեպետ Գիւգամեշը անսահման դժվարությանց և վտանգներու դեմ հաղթականորեն պայքարեցավ, թեպետ ինքն ալ երկու երրորդով աստված և մեկ երրորդով մարդ էր, բայց և այնպես չկրցավ ձեռք բերել հավերժական կյանքն և անմահությունը, որուն այնքան կ'ը ցանկար, ու վերջապես ինքն ալ, պարսպապատ Ուրուկի հզոր արքան, ստիպվեցավ համակերպել մահկանացուներու ճակատագրին:

Ահա «Գիւգամեշ» դյուցազներգության հակիրճ բովանդակությունը:

Հարավային Բաբելոնի՝ ամենահին քաղաքներէն մեկը՝ Ուրուկ կը ճնշվի Գիւգամեշ արքային կողմէ. որ մայրաքաղաքին պատնէշները շինել կու տա իր հպատակներուն:

Աստվածներու հրամանին անսալով, Արուրու դիցունհին հողէն վայրի կերպարանքով ուժեղ հսկա մը կը ստեղծէ Հնկիդու

անունով, որուն ոչ միայն գլուխը, այլև ամբողջ մարմինը մազով է ծածկված: Ընկիղու, որ քաղաքի մարդոց թշնամի և դաշտավայրերու մեջ ռպրող անասուններու պաշտպանը կը նկատվի, միշտ անոնց հետ լեռները կարածի ու կը թափափի:

Որսորդ մը, որուն Ընկիղու միշտ արգելք կըլլա, Ուրուկի Իշտարի տաճարէն գեղեցիկ քրմուհի մը անելով, տափաստանները կերթաւ և ջուրին քով կը սպասէ: Երբ Ընկիղու վիթերուն հետ ջուր խմելու գու գա, կը նշմարէ մերկ ու գրգռիչ ցնծուհին, որ իր տեսքովն ու գերուը ծաղիկի մը պէս կը հրապուրէ պայն և իրեն քով կը տանի:

Դեռատի քրմուհին վեց օր և յոթը գիշեր գինարբուք սարքելէ հետո, կը համուցէ և Ուրուկ կը տանի լեռներու հսկան՝ Ընկիղուն: Գիլգամեշի ոստանը՝ Ուրուկ ցնծութեան մեջ է: Ընկիղուի գալուստը կը տոնէ: Իշտար դիցուհին ննջարանին դուռը կը բացվի և Գիլգամեշ կուգէ ներս մտնել: Բայց նորև Ընկիղուն արգելք կըլլա: Ասոր վրա երկու հսկաները կը գտնեմարտին: Ուժի այս փորձը կատարվելէ հետո, երկու հերոսները Գիլգամեշը և Ընկիղուն սերտ բարեկամություն կը հաստատեն ու կորոշեն Լիբանանի լեռները, մայրիի անտառներուն մեջ ապրող ճիվաղը՝ Խումբաքան սպանել: Երկար ատեն փնտրելէ հետո վերջապէս կը գտնեն ու կը յայտնեն:

Վավաշոտ Իշտար դիցուհին սիրո առաջարկ կընէ երկիրը սարսափալու Խումբաքայի և չար դէներու տանջանքէն փրկող քաջ Գիլգամեշի, որ արհամարհանքով կը մերժէ անոր առաջարկը, բաջաբար հիշեցնելով Իշտարի նախկին վեց սիրելիաները, որոնք վերջին դժբախտության մատնված են: Իշտար վայրահալով, իր հորը՝ Անուին կը դիմէ ու կը գանգատի խրոխտ Գիլգամեշէն, պահանջելով, որ դիցահայրը երկնային վայրի ցույ մը ստեղծէ ու երկիր դրկէ, որպէսզի Գիլգամեշի դէմ ելնէ: Երկնադից Անու թէև նախապէս կը հակառակի Իշտարի այս պահանջին, որովհետև ցույի մը երևումը աշխարհիս վրա յոթը տարի սովի պատճառ կրնա ըլլալ, բայց և այնպէս վիթխարի ցույ մը

ստեղծելով, դուստրին՝ Իշտարի կը հանձնէ, որպէսզի Գիլգամեշը սպաննէ: Գիլգամեշ, իր սրտակից բարեկամը՝ Ընկիղու այս երկնաքն ցույն ալ երկար մարտնչումէ մը հետո կը սպաննէ: Այս առթիվ Ուրուկի մեջ ռւբախութեան տոն մը տեղի կունենա:

Ընկիղուն գիշերը գեշ երալ կը տեսնէ աստվածներու խորհրդակցության մասին, որուն ընթացքին Ընկի, աստվածներուն ամենամեծը, արև-աստված Շամաշի կը հայտնէ, որ Ընկիղուն պետք է մեռնի: Ասոր վրա Ընկիղուն իսկապէս կը մեռնի, անհուն քափիծ ու վիշտ պատճառելով իր սիրելի ընկերոջ՝ Գիլգամեշին:

Գիլգամեշ իր հավատարիմ և անկեղծ բարեկամին մահէն հետո կը սկսի խորհիլ կլանքի և մահվան հարցի մասին: Խռովված մահվան երկուլուն, կը դիմէ նախահոր՝ Ուտնապիշտիմին, Բաջեզատանի ջրհեղեղի հերոսին, որպէսզի անորմէ կլանքի և մահվան գաղտնիքը իմանա: Գիլգամեշ անապատային և լեռնային նամփաներն անցնելով կը հասնի Մաշու լեռը, որուն ստորոտը անեղ կարիծ-մարդոց կը հանդիպի, որոնք լեռան մուտքին վրա կը հսկեն: Երկար ու դժվարին ճամփորդությունէ և խարխափումներէ ետք, վերջապէս կանցնի Մաշու լեռան խորուղիէն ու կը հասնի մեհենական անտառ մը, որուն չընաղագեղ ծառերուն նուրբերէն կախված են գույնզգույն ապնիվ քարեր:

Հոն կը նշմարէ մատովակ Սիդուրին, որ աստվածներուն անմահական ըմպելիք կը բաշխէ:

Սիդուրին պայն Ուտնապիշտիմի նախկին նավորդ Ուրշանաբիին կը զրկէ, որ այնքան ալ հեռու չէ: Ուրշանաբիի հրահանգին համամայն, Գիլգամեշ 60 կանգուննոց 120 ծող կը բերէ նավակարին և հետո՝ անոր հետ միասին ծովը ճեղքելով Ուտնապիշտիմի քով կերթան: Նախապէս առանց արգելքի իրենց ճամփան կը շարունակեն, բայց հետո «մահվան ջուրերուն» մեջ ճամփորդելը վտանգավոր կը դառնա: Անհամար դժվարություններէ հետո Գիլգամեշ վերջապէս Ուտնապիշտիմի քով կը հասնի, կենաց և մահու մասին տեղեկություն քաղելու համար: Ուտնապիշտիմի՝ բարեկացիներու Նոյ նահապետին տված տեղեկությունները կլանքի և մահ-

վան մասին միտքարական չեն. բոլոր մարդիկ պետք է մենսին, նաև Գիլգամեշ: Գիլգամեշի հարցումին վրա թե ինքը՝ Ուտնապիշտիմը ինչպես հավիտենական կյանքի արժանացած է, այս վերջինը կը պատմե իրեն ջրհեղեղի պատմությունը և կըսե, որ ինքը և իր կինը ջրհեղեղը վերապրեցին հետո, աստվածացած են և աստվածներու բնակավայրը, երանեշինեցու կղզին փոխադրված: Ուտնապիշտիմ և իր կինը ցավելով իրենց վարմիկին հոգեկան վիճակին վրա, կուզեն կերպով մը օգտակար ըլլալ իրեն: Խորհուրդ կուտան, որ Գիլգամեշ 6 ցերեկ և 7 գիշեր արթուն մնա կյանքը գտնելու համար, բայց հանկարծ քունը կը տանի: Ուտնապիշտիմի բարի կինը խորհրդանշան լոթը հաց կեփե և Գիլգամեշի բարձին տակը կը դնե, որպեսզի դեերը չխանգարեն:

Ուտնապիշտիմ խորհուրդ կու տա Գիլգամեշի, նորեն երկիր վերդառնալ ու կարեկցելով, կըսե անոր «կենաց ծառին» բուսած տեղը, հրաշագործ բույս մը, որուն պտուղը ուտողը հավիտենապես երիտասարդ կը մնա և նույնիսկ, երբ ծերը ուտե այդ կենարար բույսին պտուղը, կերիտասարդանա:

Գիլգամեշ իր նպատակին կհասնի, կենարար բույսը կը գտնե ծովի խորխորատում, բայց, ավա՛ղ, վերադարձին, երբ Գիլգամեշ լճակի մը մեջ լողանք կընե, օձը՝ մարդու թշնամին, այդ հրաշագործ տունկը կը հափշտակե ու Գիլգամեշի անմահության վսեմ երպար կը ցնդի:

Ահա այդ է պատճառը, որ օձը տարին անգամ մը շապիկը փոխելով կերիտասարդանա:

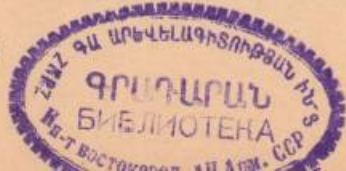
Դյուցազներգության գլխավոր հերոս Գիլգամեշ իր «հավերժական կյանքի» մեջ հուսախաբ ըլլալով, կը փափագի տեսնել իր հանգուցյալ բարեկամը՝ Էնկիդուն: Երկար պաղատանքներէ հետո մարդասեր Շան կը հրամայե մահվան աստված Ներգալին, հողին տակէն վեր բերել Էնկիդուի ուրվակնանք, որպեսզի Գիլգամեշ ուղղակի իր սիրելի բարեկամին բերնէն իմանա մեռելներու վիճակը անդրաշխարհին մեջ: Գիլգամեշ կիմանա, բայց հուսախաբ կըլլա:

* * *

Ավելորդ չեմ համարեր հոս փոքրիկ ծանոթություն մը տալ «Գիլգամեշ» դյուցազներգության նախերգանքի մասին, որուն շնագիր պնակիտը դժբախտաբար դեռ կը պակսի: Ահա՛ այդ նախերգանքը՝

Կար ու չ'յար հին ժամանակ, արքա մը կար Ուրուկ բերդի տերն, անունովը՝ Էնմեկար: Բախտագուշակ քուրմերն իրեն ավետեցին. «Զու աղջիկը մանչ վավակ մը պիտի բերե. Որ քու գահը քեզմե պիտի հափշտակե»: Վախցավ արքան և մատնված ահ ու դողի Հրամայեց իր աղջիկը բանտում փակել, Ու խիստ հսկել, որ անկատար մնա հավետ իր քուրմերու գուշակությունը դառնաղետ: Բայց ո՞վ կրնա փոխել վճիռն աստվածներուն, Ծնավ շուտորը արու վավակ գաղտնաթաքուն: Բանտապանները վախցան տիրոջ քենէն: Եվ նետեցին նորածինը մի խոր անդունդ: Արծիվ մը, որ սուր հայացքով կդիտեր վերեն, Բռնեց տղեկն գետին չինկած, բեռուց ուսին, Եվ տանելով նրան պարտեզ, արմավենուտ Զգուշությամբ և փափկությամբ դրավ գետին: Պարտիպասը տեսավ մանկիկն այդ գեղուգեշ Սիրեց, զգվեց և անվանեց վայն Գիլգամեշ: Մեծցավ տղեկն, եղավ կտրիճ մի տղամարդ, Խլեց գահը իր մեծ-հորմեն, Էնմեկարեն: Վճիռն այդպես կկատարվի՝ երկուորեն միշտ:

2/2/1

Գոկտոր Ալբերտ Շոտտը¹ այս «նախերգանքը» քաղվածաբար առած ու թարգմանած է կլավդիոս Էլիանոսի կողմն հունարեն գրված «Պատմություններ անասուններու մասին» գրքին: Հռոմեական այս գրողը, որ մ.թ. 2-րդ դարում ապրած է, գրի առած և իր գրքին կցած է Գիլգամեշի ծնունդին և մանկության վերաբերող ժողովրդական այս գողտրիկ պոույցը, որ ավանդությանը պահպանված ու հավարանակներու ընթացքին տարածված է ոչ միայն արևելյան երկիրներու, այլ նաև Եվրոպայի և Աֆրիկայի մեջ գաղթողներու միջոցով: Մինչև այսօր ալ Մերձարևելքի մեջ պանսպան ձևերով ու լեզուներով (հայերեն, թուրքերեն, հունարեն և այլն) կը պատմվին այսպիսի կամ ասոր նման ժողովրդական առասպելներ, որոնք ժոտեն կամ հետզհետե կապ ունին «Գիլգամեշ» դյուցազնավեպին մաս կազմող պոույցներուն հետ: Էլիանոսի կողմն հավարված ու կորուստն փրկված այս գեղեցիկ ավանդություններն մին, որ Ալ. Շոտտը թարգմանաբար առաջ բերած է «Գիլգամեշ» էպոսի սկզբում իբրև «Նախերգանք», և ես ալ կայն առ ի չգտիմ հալացուցած եմ, անկասկած «Գիլգամեշ» դյուցազններգույան փշրանքներն մին է, որովհետև ըլլա նյութը, ըլլա սուներ-ակկադյան նախատիպարը, հակառակ աղավաղումներու, անոր մեջ դեռ աղոտ կերպով ի հասկալու գան: Օր մըն ալ անշուշտ այս նախերգանքը պարունակող կամ անոր համապատասխանող սեպագիր պեղակիտը պեղումներու ընթացքին կամ պատահմամբ, երևան սխտի գա, դյուցազնավեպին մաս կազմող ուրիշ բեկորներու նման:

¹ Albert Schott, Das Gilgamesch Epos (Redams Universal Bibliothek, թիվ 7235), էջ 14:

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Պ Ն Ա Կ Ի Տ

*Ան էր, որ ամեն բան տեսավ աշխարհիս վրա,
ամեն ինչ ճանչցավ, ամենամութ գործերուն իսկ
թափանցեց, իմաստութիւնը ունեցավ մարդոց
կյանքն ու գործը ըմբռնելու. գաղտնի և թաքուն
բաները լույս աշխարհ բերավ: Ան էր, որ նախա-
ջրհեղեղյան ժամանակեն լուր բերավ մեզի, հեռա-
վոր և վտանգավոր ճամփաներ կտրեց, երկար ժա-
մանակ թափառեցավ և հոգնեցավ, իր բոլոր տառա-
պանքները ու քաջագործութիւնները կարծր քարն
աւելրուն վրա սեպած և նշաններով փորագրեց:*

*Ան՝ Գիլգամեշ, Ուրուկ քաղաքին պարիսպները
շինել տվավ: Ահա տե՛ս, բուրգի նման բարձրացած
է եվրոպական էաննան՝ Իշտարի ամրակուռ տաճա-
րը, որուն հիմը ապառաժ քարի նման նստած է:
Դիտե՛ անոր պատերուն ներքնամասերը, ուր վա-
ղճմի ժամանակներն ի վեր կը փայլին անոր զար-
գաբանքները:*

*Մոտեցիր Իշտարի բազինին, որուն նմանը ասկե
առաջ ոչ մեկ թագավոր և ոչ մեկ մարդ չէ շինած:*

Բարձրացիր նաև Ուրուկի պարիսպներուն վրա և լավ մը քննե անոր շինվածքը. թե իսկապե՞ս թրծված աղյուսներե կերտված է, թե արդոք յոթը իմաստունները դրած չե՞ն անոր հիմը:

Երկնային դիցահօր բնական հոյակապ և բարձրաբանդակ շենքին տակը կը տարածվի քաղաքին ցորենի ընդարձակ շտեմարանը: Թագավորին ճերմակ և փառավոր պալատը լույսերուն մեջ կը շողա: Պահապանները գիշեր ցերեկ պարիսպներու վրա կը հսկեն:

Գիւլգամեշ ստեղծված է ամբողջութեամբ դյուցազնի մը կերպարանքով: Աստվածներն են ստեղծել զայն. արև-աստված Շամաշը տված է անոր գեղեցկութիւն, Աղադը շնորհած է անոր դյուցազնական իմացականութիւն: Մեծ աստվածները Գիւլգամեշին շնորհած են նաև փառահեղ հասակ մը՝ տասնևմեկ կանգուն, կուրծքին լայնքը՝ ինը թիղ:

Գիւլգամեշ մեկ երրորդով մարդ և երկու երրորդով աստված է իր էութեամբ: Մեծ զարմանքով ու պատկառանքով կը նային մարդիկ անոր կերպարանքին ու կազմին: Կը նմանի վայրի ցուլի մը իր վեհաշուք քալվածքով: Ոսոխներեն որևէ մեկը հավասար չէ անոր: Իր հպատակ ժողովուրդը վրդովված է.— ուժգնորեն կը լսվի Ուրուկի բնակիչների գոռում-գոռումը: Գիւլգամեշ տղան հորը քով չի ձգեր: Գիշեր ցերեկ կը սպաննա ժողովրդին: Գիւլգամեշն է Ուրուկ քաղաքին հզոր հովիվ, վեհ և իմաս-

տուն: Ան կը ճնշե կույսը իր սիրականին, չի թողուր, որ կիներ իր ամուսինին քով երթա:

Անոնց հեծեծանքը մինչև մեծ աստվածներուն, երկնադիցեերուն՝ նվիրական Ուրուկի տերերուն հասավ:

— Դուն՝ Արուրու, որ Գիւլգամեշն՝ այս վայրի ցուլն ստեղծեցիր. արդ՝ ստեղծե նաև էակ մը, որ անոր պերճ պատկերին նման ըլլա և անոր պես կորովալիր: Թող մրցեն, Ուրուկը հանդիստ առնեն:

Եվ Արուրուն, երբ որ լսեց այս խոսքերը, դիցահօր Անուի հրամանով ձեռքերը լվաց, հողը շաղախեց իր աստվածային շողիքովն և ստեղծեց Նիւտրտայի՝ պատերազմի աստծո ուղմիկը, քաջ էնկիզուն, որ ահա առանձին կեցած է իր մազոտ մարմնով ամայի դաշտագետնին վրա: Նիսարային նման գլուխը երկար մազեր ունի, որոնք կախված են ցորենի խուրձի պես: Աշխարհես ու մարդոցմե լուր չունի: Արոտավայրերու և վայրի արջառներու աստված Սումուկանի նման կենդանիի մորթ հագած է: Վիթերուն հետ կարածի ու անոնց պես խոտ կուտեն: Երեին հետ միասին ջուր խմելու կերթա: Հետո կը լողա գետին խայտող ալիքներուն մեջ:

Որսորդ մը, բռնավոր մարդ մը, ջրաբուրքին մոտերը թակարդը լարած կը սպասեն: Էնկիզուն, երբ իր արջառները ջրելու կը բերեն, հոգ կը տանի, որ անոնք թակարդը շինան: Մեկ օր, երկու օր, երեք

օր—ջրեզերքը կեցած էնկիդուն կը սպառնա որսորդին:

Երբ որսորդը զինքը կը տեսնե, ա՛հ ու գողի կը մատնվի: Եվ էնկիդուն խռով սրտով երեսներուն հետ միասին իր որջը կբաշվե և կատաղած անդ պոռալ-գոռալ կսկսե, թնդացնելով լեռ ու ձոր:

Որսորդը տուն վերադարձավ, բերանը բացավ, սկսավ պատմել իր հորը.

— Հայրիկ, լեռնեն մարդ մը եկավ, որ Անուի մեծ ամրոցին կը նմաներ: Ահեղ ուժ ունի, թերևս ամենազոր է երկրիս վրա: Նա շարունակ լեռներու վրա կը թափառի ու միշտ վայրի կենդանիներուն հետ կարածի, խոտ կուտե, ջուր կը խմե միշտ անոնց հետ: Վախես շեմ կրնար անոր մոտենալ: Փոսերը, որ փորեցի, նա քարերով ու հողով լեցուց, թակարդը, որ լարեցի, իսկույն քակեց, կտրատեց, ալլե ցանցը, որ հյուսեցի, քաշեց կտոր կտոր ըրավ, բացաստանի այն վայրի անասունները աչքիցս նա հեռացուց:

Հայրը խորհուրդ տվավ որսորդ իր տղային:

— Չես գիտեր դուն, որ Գիլգամեշ Ուրուկ քաղաք կը բնակի, գնա պատմե անոր վայրի այդ էակին անանցնելի ուժի մասին: Իշտարի՝ սիրո դիցուհիին տաճարին նվիրված ծաղկահասակ ու հրապուրիչ ցնծուհիներեն մեկը թող հետդ զրկե: Առ և հետդ արոտավայրը տար: Երբ էնկիդուն վայրի

անասուններուն հետ ջուր խմելու գա, ցնծուհին թող քե հագուստները հանե, կուրծքերը ու գոգը բանա:

Որսորդը և ցնծուհին ջորիով երեք օրեն տեղ կը հասնին: Երկու օր զետափը սպասելի հետո, վերջապես կը տեսնեն, որ վայրի անասունները ջուր խմելու կուզան: Կենդանիները հորձանքին մեջ պտույտ կուտան: Հոն է նաև դյուցազուն էնկիդուն, վայրի կենդանիներու անբաժան ընկերը ու պաշտպանը: Վիթերուն, վայրի այժերուն ու եղնիկներուն հետ խոտ կուտե և ջուր կը խմե: Ուրախ և խնդավառ կը լողա ալիքներուն մեջ:

Նվիրական ցնծուհին ալ կը նշմարե էնկիդուն՝ լեռներու հսկան, գերմարդկային կորովի տեր բնամարդը, որ զննելով ու վարանոտ քայլերով դաշտն է վար իրեն կը մոտենա:

— Ահա, ան է, ո՛հ ցնծուհիդ, դու կուրծքերդ ու գոգդ բաց, որպեսզի գա բովդ պառկի, շվայտանքի մեջ մխրճվի: Երկար մի սպասիր, մի վախենար և փափազը կատարե: Եվ երբ որ ան քեզ տեսնե, քեզի դիտի ան մոտենա: Հագուստդ հանե, սիրարլուրդ բաց արա, որպեսզի կրնա իր կուրծքը բու կուրծքիդ սեղմել: Արդ կատարե կանացիական պարտքը քո: Եվ վայրենի անասունները, որոնց հետ ան տափաստաններու մեջ մեծցած է, շուտով պիտի օտաբանան և ալլես իրեն շպիտի մոտենան:

Եվ ցնծուհին կը բանա իր կուրծքը և ուրախության բլուրը: Արդ՝ լեռներու հզոր հսկան՝ էնկիդուն

երբ գրգռիչ կինը կը տեսնէ, իսկույն գետին կը պառկեցնէ և իր մազոտ կուրծքը Իշտարի նվիրական քրմուհիին կուրծքին վրա կը հանգչեցնէ:

Վեց օր և յոթ ամբողջ գիշեր էնկիդուն ճանչցավ կինը և գիրկընդիսառն ճաշակեց նրա սերը:

Նվիրական քրմուհիին սերն ու գեղը վայելելէ հետո, հսկա էնկիդուն իր աչքն ու հայացքը կը դարձնէ զեպ բացաստանը՝ դիտելու իր վայրենի անասուններն: Մինչդեռ վիթերը էնկիդուն տեսնելուն պես, կը խրաչին ու կը փախին: Ու դաշտերուն վայրի կենդանիները բոլորն ալ իրմե խրտնած կը հեռանան:

Սարսափը կը պատէ էնկիդուն, ան չի կրնար տեղէն շարժիլ. իր ծունկերը կը թուլնան: Կախարդիչ կնոջը դառնալով՝ ոտքերուն քովը կը նստի, աչքերուն կը նայի և անոր ըսածները մտիկ կընէ:

— Էնկիդու, գեղեցիկ ես, աստվածորդի մըն ես: Ինչո՞ւ կուզես վայրի կենդանիներուն հետ դաշտերը թափառել: Եկո՞ւր, հետս երթանք Ուրուկ՝ պարսպապատ քաղաքը: Անուի և Իշտարի սուրբ տաճարը երթանք, Գիլգամեշի ճաճանչագեղ պալատ տանիմ քեզ, հոն տանիմ քեզ, ուր կատարլալ հերոսը՝ Գիլգամեշը կը բնակի, որը վայրի ցուլի մը շափ կորով ունի: Ժողովրդին մեջը երբեք իր նմանը դու չես գտներ:

Կնոջ պատմածները լսելով, էնկիդուն կուրախանա, ապա կըսէ իրեն.

Գիլգամեշը

— Յնծուհի՛, զիս Անուի և Իշտարի շողշողուն
տաճարը տար. տար զիս հոն, ուր Գիլգամեշը՝ իրա-
կան հերոսը կիշխե, կատարյալ ցույ մը, ամենա-
հզորը մարդոց մեջ: Բարձրաձայն կուզեմ զինքը
կանչել. մարտի հրավիրել զինքը և Ուրուկի մեջ
հրապարակով ծանուցանել. «Ծս ինքս ալ ծուռ մըն
եմ: Ծս կրնամ ճակատագիրը փոխել. ծնած է զիս
չեղը, ուժ ունիմ անդամներու մեջ»: Աչքովդ պիտի
տեսնես, թե ինչ պիտի ընեմ. ինչ որ պիտի պատա-
հի, արդեն գիտեմ:

— Երթանք, թող Գիլգամեշ քեզ տեսնե, երթանք
պարսպապատ Ուրուկ: Գույնզգույն գորգերով ծած-
կված են քաղաքին պողոտաները: Ճերմակ հա-
զուտներով ու գլխակապերով մարդիկ կուզան ու
կանցնին: Տավիղները հեռվեն կը հնչին և սրինգնե-
րուն մեղմ ձայնը կը լսվի: Գեղակազմ աղջիկներ
իբենց հեղաճկուն պարով կուզան, կանցնին, կեն-
տարախ ժպիտն երեսներուն: Վշտի և ուրախության
մարդը՝ Գիլգամեշը կուզեմ քեզի ցույց տալ: Զինքը
պիտի տեսնես և անոր երեսը պիտի նայիս. արևի
պես կը փայլին անոր աչքերը: Իբրև այր՝ զեղեցիկ
և վիթխարի հասակ ունի: Ուժն ըսես, թերևս քուկի-
նեդ ալ ավելի է: Գիշեր ցերեկ հոգնել չի գիտեր:
Ամպրոպի աստված Ադադի նման սարսափ կազդե:
Արև-աստված Շամաշի շնորհքը կը վայելի և ծովե-
րու և ջուրերու խորությանց աստված էան ալ անոր
առատ խելք ու իմաստություն տված է: Այս աստ-

վածներուն երրորդութիւնը զինքը թագավոր կարգեց և մտքի պայծառութիւն շնորհեց: Լեոնաստանն իջնելեզ և տափաստաններուն վրա երեսելեզ շատ առաջ—Գիլգամեշ կը զգար, որ զուն աշխարհ պիտի գաս: Ուրուկի մեջ երազ մը տեսավ թու մասին, քունեն վեր թռավ և իր մօրը պատմեց երազը.

«Մայր իմ, այս գիշեր տարօրինակ երազ մը տեսա: Աստեղազարդ երկինք մը կար: Անուի երկնակամարը իր աստղերու բանակով հանկարծ վրաս ինկավ շողշողուն մարտիկի մը նման: Ուղեցի բռնել, վերցնել զայն, բայց շափաղանց ծանր էր. ուղեցի տեղեն շարժել. բայց նորեն չկրցա: Ուրուկի ժողովուրդը, թուս կեցած, կը դիտեր այս տեսիլքը: Մարդիկ կը համբուրէին այդ էակին ոտքերը: Բոլոր ճիգս թափեցի, վեր առի և քեզի բերի զայն: Գուն զայն իբրև զավակ ընդունեցի և իբրև եղբայր թուս կեցուցի»:

Նինսուն, որ իմաստուն է և բոլոր գիտութիւնաց տեղակ, ըսավ իր տղուն, Ուրուկի իշխանին.

«Եթէ շուն աստեղազարդ երկինքը տեսար, որ Անուի շարաստղերուն նման վրադ ընկավ, զուն զայն վերցնելու փորձ ըրիր, շափաղանց ծանր ըլլալով չկրցար վերցնել և հետո կուրծքիդ սեղմելով, բերիր, ոտքերու տակը զրիր և ես զայն իբրև զավակ ընդունեցի, որպեսզի քեզի եղբայր ըլլա, ուրեմն այս կը նշանակէ, թէ զորավոր մեկը պիտի գա, որ բանակի մը շափ ուժ ունի: Ահա այս հաղ-

թագամ էակը էնկիղուն է, բաջ հսկա մը, սրտակից ընկեր մը, նիզակակից մը, որ նեղութիւն մեջ կօզմի իր բարեկամին: Աշխարհիս վրա ամենագործըն ու ամենաբաջն է, Անուի ամբողջին կը նմանն տես:

Գիլգամեշ, մորը մոտենալով, ըսավ. «Երանի՛ թե այդ մեծ բախտին արժանանայի և այդպիսի ընկեր մը և բարեկամ մը ունենայի»:

Ահա վասիկ, ս.ն'ս, էնկիղո'ւ, այս է Գիլգամեշի նորալին մեկնութիւնը: Ուրեմն բարձրացի թրջված գետնն և հետս եկուր:

Քրմուհին այսպես պատմէց էնկիղուին, երբ նստած էին վայրի կենդանիներուն ջուր խմած տեղը:

ԵՐԿՐՈՐԿ ՊՆԱԿԻՏ

էնկիզուն՝ ցնծուհիին դեմ նստած՝ կը լսեր անոր ըսածները: Կնոջ խորհուրդը անոր սրտին մեջ տեղ գտավ: Կինը հագուստը պատռեց, մի լաթը անոր հագցուց և մյուսն ալ իրեն համար պահեց: Մոր մը պես, ձեռքեն բռնած, որսորդին դաշտավայրը տարավ: Հովիվները էնկիզուն շրջապատեցին: Սակայն էնկիզուին բնակավայրը լեռներն են: Վիթերուն հետ խոտ կերած, տափաստաններուն վայրի կենդանիներուն հետ ջուր խմած է: Ի՞նչ չէ կերած լեռներու և տափաստաններու վրա: Մծած է վայրի անասուններու կաթը:

Երբ առջևը կերակուր դրին. տեսավ և շվարեցավ: Էնկիզուն չէր գիտեր, թե ինչպես կուտվի հացը և ինչպես կխմվի հարբեցնող ըմպելիքը: Ցնծուհին բերանը բանալով ըսավ.

— Հաց կեր. էնկիզու, ապրելու պետք ունիս: Ըմպելիք խմե, ինչպես սովորութիւնն է այս երկրին մեջ:

էնկիզուն հաց կերավ ու կշտացավ, յոթ կճուճ ալ հարբեցնող ըմպելիք խմեց: Կուրծքը ուրախու-

նալ և պայծառութեամբ լեցվեցավ, սիրտը բաց-
վեցավ. էրեսը ճառագայթեց: Ձեռքով իր մազոտ
մազակներն վրայի աղտոտութիւնը շոշափեց, յուզով
սեղ, հագուստը հագավ և այլ մարդու մը կեր-
պարանք ստացավ:

Իր գէները առավ, առուծներուն դեմ ելավ՝ հո-
գեղները գիշերը կը քնին: Գայլերուն վրա հարձակ-
վեց՝ պահապանները կը հանգչին: Անոնց պահա-
պանը էնկիզուն է, դերմարդկային ուժի տեր մարդը,
միակ տղամարդը:

Անգամ մը ցնծուհիին հետ առանձնացած էր, և
ան զվարճացավ անոր հետ: Հանկարծ աչքերը
բարձուց և մարդ մը տեսավ: Ապա ցնծուհիին դառ-
նալով, ըսավ.

— Ա՛յ կին, ան մարդը թող տեղեն շարժի: Ին-
չու՞ն եկավ: Իր բսելիքը կուզեմ լսել:

Ցնծուհին մարդը կանչեց և ըսավ.

— Ո՛ւր կերթաս դուն մարդ, ի՞նչ բանի համար
կը ճգնիս:

Եվ մարդը, բերանը բանալով, էնկիզուին ըսավ.

— Ինձի հետ ընտանիքիս տունը եկուր, որ-
պէսզի տեսնես մարդոց վիճակը, հարսներուն տա-
ռապանքը, լաց ու կոծը, որով լեցված է քաղաքը:
Գիլգամեշին, Ուրուկ քաղաքի թագավորին առջև
բաց են նորահարսներու ննջարաններուն դռները:
Ուրիշ տղամարդկանց համար հարսնացու որոշված
կույսերուն քով նախ Գիլգամեշ կը պառկի և հետո

իրենց ամուսիններուն կը հանձնէ: Աստվածային խորհրդով այդպէս կարգադրված է: Այս բանը այն ատեն որոշվեցաւ, երբ մարդուն պորտը կտրեցին:

Արդ՝ այդ մարդուն այս խոսքերուն վրա էնկիզդուն դեմքը դժգունեցաւ, սիրտը քննով լեցվեցաւ: Կուզե պարսպապատ Ուրուկ քաղաքը երթալ և Գիլգամեշի դեմ կովի ելլել: Ճամփա ինկան դեպի Ուրուկ.— առջեան էնկիզուն, իսկ ետեան ալ ցնձուհին կերթար:

Երբ էնկիզուն Ուրուկի հրապարակը հասաւ, բազմութիւնը շուրջը հավաքվեցաւ ու զարմացաւ: Գլխուն և մորուքին մազերը իրարու խառնված՝ ամբողջ մարմինը ծածկած էին: «Անուի լեռներեն քաղաք բերված հսկա մըն է, նման Գիլգամեշին: Հասակով Գիլգամեշեն փոքր, բայց ավելի ուժեղ կերևի: Երկրիս վրա ամենազորավորն է ու անշարժ ուժ ունի: Վայրի անասուններուն կաթը ծծած է» — կը փսփսար սարսափահար ամբոխը:

Մարդիկ ծնկառը՝ անոր ոտքերը կը համբուրեին ու կը ցնծային. «Էերոս մը եկած է, իսկական հսկա մը Գիլգամեշին համար: Քաջ դյուցազն մըն է, հակառակորդ մարտիկ մը»:

Իշխարա դիցուհին անկողինը արդեն պատրաստված էր, որպեսզի Գիլգամեշ իրեն քով երթար. գիշերը իրեն պիտի մոտենար՝ պառկեր ու զրկվեր: Երբ Գիլգամեշ եկաւ, էնկիզուն անոր դեմ ծառա-

ջաւ, ճամփան զոցեց և շթողուց, որ Գիլգամեշ իշխարայի ննջարանը մտնէ:

Գիլգամեշ տեսաւ անպարտելի և մազոտ էնկիզուն, որ լեռներում ծնած էր, և վրան հարձակվեցաւ: Անոնք իրարու հետ կովի բռնվեցան քաղաքին հրապարակին վրա: էնկիզուն ոտքը տաճարին դարպասին առջև դրաւ և թույլ շտվաւ, որ Գիլգամեշ ներս մտնէ:

Այդպէս նրանք ցուլերու պէս իրարու բախեցան. երբ Գիլգամեշ և էնկիզու, ցուլերու պէս պոռչկտալով, դուպարի բռնվեցան, դուան շեմերը շարդ ու փշուր ըրին, պասը տեղեն շարժվեցաւ: Երբ Գիլգամեշ ծունկի եկաւ, բարկութիւնը անցաւ, կուրծք էնկիզուին դարձուց:

Երբ Գիլգամեշ երեսը դարձուց, էնկիզուն ըսաւ անոր՝ Գիլգամեշին.

— Չքնաղ ու աննման ծնած է քեզ մայրդ, նինսուն, անտառին Վայրի Կովը: Գլուխդ մարդկանց մեջն զուրս ցցված է, էնկիլը քեզ այս ժողովուրդին վրա թագավոր կարգեց: Ահռելի ուժդ աշխարհիս իշխանավորները կը գերազանցե, երբ քեզ կը տեսնեմ, բերկրանք կըզգամ: Բարեկամ մը կը փնտրեի, քեզ գտա:

Գիլգամեշն ալ, էնկիզուին դառնալով, ըսաւ.

— Դուն ամայի բացաստանում ծնած էնկիզուն ես, քո զաւրատը ես գիշեր երազիս տեսա: Երբ քեզ

կը տեսնիմ, այնպիսի բերկրանք կըզգամ, ինչպես կնոջ մը մոտ: Երազներս կատարվեցան:

Երկու քաջերը՝ Գիլգամեշ և էնկիդուն ելան գրկախառնվեցան, համբուրվեցան և բարեկամություն կնքեցին:

Գիլգամեշ հետո իր մոտը տարավ էնկիդուն, բարեկամը, որ գտավ կովի մեջ:

— Մայրիկ, ահա երազիս մեջ տեսած զավակդ բեզի կը բերեմ: Կնկա մը պես բերկրանքով լեցուց զիս: Երկրիս վրա ամենազորավորն է. ահռելի ուժ ունի, Անուի բերդին պես ամուր և հսկայակուռ է: Ոչ ոք կըրնա դիմանալ անոր ուժին: Շնորհդ ցույց տուր իրեն:

Գիլգամեշի մայրը, Նինսունը, Վայրի Կովը, ըսավ տղուն՝ Գիլգամեշին.

— Զավակս. ահա այդպես երազդ կատարվեցավ: Ինձի համար տղա մը եկավ և բեղ համար ալ. Գիլգամեշ, եղբայր մը. — նեղ օրերու հավատարիմ ընկեր մը: Բայց ինչո՞ւ դեմքն այդպես մթազնած է: Ինչո՞ւ երկար ու խառնված մազերը ամեհաբար կը ծածանին: Իր կերպարանքով վայրի ցուլի նման է:

Գիլգամեշ ըսավ իր մորը՝ Նինսունին.

— Գոտեմարտի հետքերը, մայր իմ, վրան տակավին մնացած են: Կովի բռնվեցանք մեր ընտանեկան տան առջև, մարդիկ զինքը ինձի դեմ հանեցին: Էնկիդուն ոչ հայր, ոչ ալ մայր ունի: Իր ար-

ևակ մազերուն դեռ մկրատ դիպած չէ: Լեռներում մեծ է, խնամքի և կրթության երեսը տեսած չէ:

Երբ էնկիդուն, հոն կեցած, մտիկ կըններ անոր գառամածները, աչքերը արցունքով լեցվեցան. ինքն իր մեջ ցավ մը զգաց և սկսավ վշտագին հառաչել: Գիլգամեշ երեսը անոր դարձուց, իրար բռնեցին ու իրար քով նստելով, սիրողներու պես ձեռք ձեռքի տվին: Գիլգամեշ ըսավ էնկիդունին.

— Բարեկամ, ինչո՞ւ աչքերդ արցունքով լեցվեցան: Ինչո՞ւ սրտիդ մեջ ցավ զգացիր ու գառնորեն կը հառաչես:

Էնկիդուն, բերանը բանալով, ըսավ Գիլգամեշին.

— Սիրելի բարեկամս, վիշտս մինչև կոկորդս ելավ. լեզուս կապվեցավ. թևերս թմրեցան, ուժերս սպառվեցան:

Գիլգամեշ, բերանը բանալով, ըսավ էնկիդունին.

— Եկուր, երթանք կովի, փորձենք մեր թևերը, փորձենք մեր ուժը: Հեռավոր լեռներուն վրա անտառ մը կա, նվիրական մայրիներու անտառը, ուր կազրի ահավոր խումբաբան: Սպանենք այդ հրեշը, բարեկամս, և ես ու դու երկրիս վրայեն կվերացնենք բոլոր շարիքը: Զարդենք մայրին, բարեկամս: Թախտախնդրությամբ լեցնենք կյանքներնիս, շարիքն աշատենք մարդկությունը, քաջագործությամբ, սիրանքով փառքի տիրանանք:

Էնկիդուն, բերանը բանալով, ըսավ.

— Երբ վայրի կենդանիներուն հետ լեռները կը թափառեի, իմացա այդ մասին, բարեկամս: Այդ լայնածավալ անտառին լայնքը ու երկայնքը չափելու համար տասը հազար կրկնակ ժամ¹ պետք է երթալ: Ո՞վ է այն քաջը, որ կամենար անոր մեջ մտնել: Ո՛հ, բարեկամս, Խումբաբայի գոռում-գոչումը փոթորիկ է, երախը՝ հնոց մը, հարձակումը՝ մահ: Ինչո՞ւ կուզես այդպիսի բախտախնդրություն մը ընել: Կոխվով կարելի չէ Խումբաբայի բնակավայրը գրավել:

Գիլգամեշ, բերանը բանալով, ըսավ էնկիդուին.

— Կուզեմ բարձրանալ այն լեռը, որ ցցված է հակալական անտառներուն մեջտեղը, մայրիներու լեռը, ուր կը գտնվի Խումբաբայի և աստվածներու բնակավայրը: Ինձի համար տապարն ալ կը բավի իբրև օգնական: Գուն ալստեղ սպասե միայն. ես մին-մինակ հոն կերթամ:

էնկիդուն, բերանը բանալով, ըսավ Գիլգամեշին.

— Ի՞նչպես կարելի է հոն, մայրիներու անտառը երթալ, քանի որ անոր պահապանը մարտիկ մըն է, հսկալակուռ էակ մը, որ երբեք չի քնանար: Մայրիները պահպանելու համար էնլիլը զայն, իբրև սասափ մարդոց համար հոն դրած է: Ով որ այդ անտառը կը մտնե, ողբալի կըլլա վիճակը:

¹ Կրկնակ ժամ կամ երկժամ, ակկադերեն՝ բերու, տարածական չափ մըն է, հավասար է մոտավորապես 10 կմ:

Գիլգամեշ, բերանը բանալով, ըսավ էնկիդուին.

— Բարեկամս, ո՞վ է երկրիս շտապվիղը: Աստվածները՝ արև-աստված Շամաշին հետ բազմած են քունց գահուն վրա, բայց մարդկանց օրերը հաշված են: Ինչ որ ալ ընեն, քամու պես ընդունայն և անցավոր է սնունց փառքը: Բայց դուն, սիրելիս, մահեն կը վախնաս: Ո՞ւր մնաց դուրսգաղնական բարատությունդ: Ուրեմն ես քեզմե առաջ պիտի երթամ: Թող, որ քո բերանն լսեմ. «Այո, զնա, մի վախնար»: Եթե մեռնիմ, անունս պիտի հիշվի: Պիտի ըսեն. «Գիլգամեշ ընկավ սոսկավիթխար Խումբաբա հսկային հետ մղած կռիվի մեջ»: Արդ, կուզեմ գործի ձեռնարկել, մայրիները ջարդել, ստեղծել անուն մը, որ անմահանա: Հիմա կուզեմ դեպի զինագործը երթալ, որպեսզի մեր աչքին առջև զենք չլինի:

էնկիդուն ու Գիլգամեշ, ձեռք ձեռքի բռնած դարբինին քովը գացին: Վարպետները հոն խորհուրդի նստան. երեք տաղանդ¹ ծանրությամբ տապարներ ձուլեցին, երկու տաղանդից մեծ սուրեր ու շեղբեր շինեցին, կոթերուն վրա կես տաղանդնոց ճարմանդներ զետեղեցին, կես տաղանդնոց ոսկի գառայաններ շինեցին: Գիլգամեշը և էնկիդուն, երկուքն ալ տասը տաղանդնոց զինքերով զինվեցին:

Յոթը կողպեքներով գոցված Ուրուկ քաղաքին դռան մոտ գնացին: Բոլոր քաղաքացիք հոն հա-

¹ Տաղանդը հավասար է մոտ 30 կիլոգրամի:

վաքվեցան: Ուրուկ քաղաքի փողոցները ցնծությամբ լեցվեցան: Ուրուկի փողոցներուն մեջ խոնված ժողովուրդին ուրախությունը նկատեց Գիլգամեշ և խոսեցավ ժողովուրդին, որ իր առջև նստած էր.

— Ես կուզեմ հսկայակուռ խումբաբային քով երթալ: Կուզեմ տեսնել զայն, որուն մասին այդքան կը խոսվի. կուզեմ մայրիներու անտառը հասնիլ ու տեսնել այդ ահռելի հսկան, որուն անունը սարսափ կազդե երկրիս վրա: Կուզեմ, որ ամբողջ երկիրը լսե ու իմանա, թե որքան ուժով է ուրուկցին: Կուզեմ գործի անցնել, մայրիները ջարդել. կուզեմ տեսական անուն մը թողնել:

Ուրուկի, պարսպապատ քաղաքին, ծերունիներն ալ Գիլգամեշին ըսին.

— Դուն դեռ շատ երիտասարդ ես, Գիլգամեշ, անոր համար սիրտդ քեզ այդքան հեռուները կը տանի: Դուն ընելիքիդ մասին դեռ զաղափար իսկ չունիս: Մեր լսելով, խումբաբան սոսկալի հրեշ մըն է: Ո՞վ է, որ իր զենքերով պիտի կրնա անոր մոտենալ: Այդ անտառին լայնքը ու երկայնքը տասը հազար կրկնակ ժամի կը հավասարվի: Ան ո՞վ է, որ պիտի ուզեր անոր մեջ մտնել: Խումբաբայի գոռումգոռումը փոթորիկ է, երախը՝ հնոց, հարձակումը՝ մահ: Ինչո՞ւ կուզես այդիպիսի բախտախնդրություն մը ընել: Կռիվով կարելի չէ խումբաբայի բնակավայրը զրավել:

Երբ Գիլգամեշ իր խորհրդականներուն ըսածները լսեց, ժպտալով հայացքը իր բարեկամներին զարձուց:

— Խորհրդականնե՛ր, ես մին-մինակ չեմ երթար. բարեկամս ալ հետս պիտի գա և ընկերս, որ նեղ օրերուն իր բարեկամին կօղնե:

Ուրուկի երևելիները Գիլգամեշին ըսին.

— Մարդուն, հողեղենին ձեռքին շատ բան չի գար. արև-աստված Շամաշին օգնությունը հայցե: Քու պաշտպան աստվածդ թող քեզ փորձութենեն փրկե. թող քեզի ճամփան ցույց տա, որ խաղաղությամբ վերադառնաս տուն, պարսպապատ Ուրուկ: Գիլգամեշ, ծունկի գալով, ձեռքը վեր բարձրացուց.

— Ինչ որ ըսին, թող կատարվի: Շամա՛շ, արդ կը մեկնիմ, ձեռքերս քեզի կը բարձրացնեմ. հոգիս ողջ պահե: Կամեցիր, որ հաջողությամբ տուն, պարիսպներուն վերադառնամ: Հովանիիդ տակ առ զիս:

Գիլգամեշ իր բարեկամն ալ կանչեց: Անոր հետ նայեցավ, թե երկինքը ինչ նախանշան ցույց պիտի տա էնկիդունի համար: Եվ նախանշանը շարագուշակ էր: Գիլգամեշի աչքերեն արցունք հոսեցավ:

— Ծամփա մը, ուրկե երբեք չեմ անցած, որուն վերջավորությունը դեռ ծանոթ չէ: Եթե ես ողջ վերադառնամ, սրտանց պիտի սիրեմ քեզ, բերկրան-

քով պիտի պարուրիմ, քեզի համար պիտի կամե-
նամ, որ գահերու վրա նստիս:

Անժամ ծառաները բերին զենքերը՝ մեծ թու-
ղերը, աղեղները, կապարճները և ձեռքը դրին: Տա-
պարները առավ, Անշանի աղեղը կապարճեն կա-
խեց, իր նոր թուրն ալ մեջքը կապեց:

Պատրաստվեցան անոնք ճամփա երթալու:

Ե Ր Ր Ո Ր Գ Պ Ն Ա Կ Ի Տ

Մեծավորները Գիլգամեշին որհնեցան և ճամ-
փորդութիւն խորհուրդ տվին:

— Գիլգամեշ, պետք չէ, որ ուժիդ ապավինես:
Գուն նայի, որ ինքզինքդ պաշտպանես: Էնկիդուն
թող առջևեդ երթա: Ան, որ արահետները գիտե,
ապահով կերպով կը տանի, տեղ կը հասցնե իր բա-
բեկամբ: Ան տեսած է այդ ճամփան, քայլած է այդ
կածաններեն, որոնք անտառ կը տանին, անցած
է լեռնաշխարհին կիրճերեն, Խումբաբայի բոլոր
ժածուկ լեռնուղիներեն: Ան, որ առջևեն կերթա, կը
զահպանե ընկերը. իր ճամփան թող շարունակն ան,
գուն նայի, որ ինքզինքդ պաշտպանես: Շամաշ թող
բաղձանքդ կատարե: Աշքդ թող տեսնե այն, ինչ որ
բերանդ ավետեց: Թող բանա գոցված կապանը,
ճամփա թող բանա քայլերուդ առջև, լեռը ոտքերուդ
թող մատչելի դարձնե: Գիշերը թող քեզի տա, ինչ
որ սիրտդ կը ցանկա, Լուգալբանդան թող քեզի օգ-
նական ըլլա և հաջողութիւնդ նպաստե: Երեխայի
մը պես բախտավոր և երջանիկ ըլլաս: Գիլգամեշ,

հոն ուր հասնելու կը ճգնիս, լվա ոտքերդ խումբաբայի գետին մեջ: Երեկոյան՝ հանգստի ժամանակ՝ ջրհոր մը բաց, տիկիդ մեջ միշտ մաքուր ջուր թող գտնվի: Շամաշին միշտ պաղ ջուր մատուցանե. կուգալքանդան միշտ հիշե: Էնկիդու, պահպանե ու պաշտպանե բարեկամդ և ուղեկիցդ ամուսնացած կնոջ մը հավատարմությամբ: Մենք համայնորեն քեզի կը հանձնենք արքան, դարձյալ տուն բեր և մեզի հանձնե գայն:

Էնկիդուն, բերանը բանալով ըսավ Գիլգամեշին.

— Քանի որ այդպես որոշեցիր, գնա ուրեմն, սիրտդ թող անվախ ըլլա, — միայն ինձի նայե: Ես գիտեմ ճիշտապէս և ծանոթ եմ ինձի կածանները, ուրկե ահարկու խումբաբան կանցնի: Ուրեմն հրամայե, որ ճամփա ելլենք, բաժանվիր խորհրդատու ավագանիեդ:

Գիլգամեշ, բերանը բանալով, ըսավ պարսպապատ Ուրուկ քաղաքի ավագանիին.

— Էնկիդուին հետ, որ կուզե ինձի ընկերանալ, կը խոստանամ կատարել այն, ինչ որ ձեզի, քաղաքի մեծավորներուդ ըսի: Զեր ինձի տված խորհուրդները սիրով լսեցի:

Քաղաքին մեծավորները Գիլգամեշին ըսածները լսելե հետո, դուրսագնը ճամփու դրին.

— Գնա, Գիլգամեշ, գնա, թուրդ կտրուկ, ձեռնարկդ թող հաջող ըլլա: Պաշտպան աստվածդ թող կողքիդ քայլե և լրիվ հաջողութիւն տա:

Գիլգամեշ, բերանը բացավ և ըսավ Էնկիդուին.

— Եկուր, բարեկամս, մեծ պալատը երթանք, մեծ թագուհիին՝ Նինսունին քով: Նինսունը, այդ իմաստուն ամենագետը, մեր ոտքերուն զգուշավոր քննվածք կուտա:

Գիլգամեշ և Էնկիդու, ձեռք ձեռքի բռնած, մեծ պալատը, մայր թագուհիին՝ Նինսունի մոտ եկան: Գիլգամեշ, վեր բարձրանալով, մտրը մոտեցավ.

— Նինսուն, հեռավոր կապանները պիտի երթամ, ուր խումբաբան կը գտնվի. կուզեմ մղել կռիվ մը, որուն վարժ չեմ. կուզեմ անցնել ճամփա մը, որ ինձի ծանոթ չէ: Աղոթե և պաղատե Շամաշին, որ պեզի թափառումներուս մեջ զիս անվնաս պահե, որ կրնամ մայրիներու անտառը հասնել, որ կրնամ սպաննել սարսափազդու խումբաբան և աշխարհիս վրայեն վերացնիլ ամեն շարիք, զոր Շամաշը կատե: Եթե խումբաբան սպանեմ և անոր մայրիները ըսողեմ, այն ատեն աշխարհիս վրա խաղաղութիւն պիտի ըլլա:

Զավակին, Գիլգամեշի խոսքերը անձկությամբ լսեց մայր թագուհին՝ Նինսունը, իմաստուն-ամենագետը:

Այն ատեն Նինսուն իր սենյակը մտավ, որ հագուստեղեններով և թանկարժեք զարդերով լեցուն էր: Իր մարմնին հարմար հագուստ մը հագավ, պարանոցը և կուրծքը գոհարներով զարդարեց, գոտին մեջքը կապեց, թագը գլուխը դրավ և թատով ջուր

առնելով, դետինը սրսկեց: Սանդուխներեն բարձրանալով, վերնատուն մտավ, տանիքը ելավ, արևաստոված Շամաշին խունկ ծխեց, զոհ մատուցեց, բազկատարած աղերսեց.

— Ինչո՞ւ ինձի Գիլգամեշի պես զավակ մը տվիր. ինչո՞ւ անոր այնպիսի սիրտ մը տվիր, որ հանդիստ ու դադար չտար: Եվ հիմա էլ զինքը գրգեցիր, որ բախտախնդրության դիմե. երթա, թափառի այն խուֆ ու բարձրաբերձ լեռները, ուր խումբաբան կը գտնվի: Կուզե անոր դեմ կռվիլ, որուն վարժված չէ, քայլել ճամփայն մը, որ իրեն ծանոթ չէ: Բազկատարած կը պաղատիմ, որ աչքդ վրան ընես գացած և եկած ատենը, որպեսզի կրնա մայրիներու անտառը հասնիլ, որպեսզի կրնա սպանել ահավոր խումբաբան և վերացնել աշխարհիս վրային ամեն շարիք, զոր դուն կատես: Ցերեկը, երբ դուն Գիլգամեշի ճամփան կը հսկես, Այան՝ քեզ սիրող հարսդ, թող քեզի հիշեցնես: Նաև գիշերվան պահապաններուն՝ աստղերուն հանձնե գայն և իրիկունն ալ կուսնյակ Սինին՝ քու հորդ: Իր երկար արշավանքներուն մեջ պաշտպանն զինքը, որ ըլլա ան սիգապանձ լեռներու կիրճերուն մեջ, կամ տափաստաններու վրա, որպեսզի գազանները իր վրա չհարձակվեն, հսկե անոր գիշերը աստղերովդ և ցերեկը արեգակովդ: Ցույց տուր իրեն անծանոթ կապանները և օգնե իրեն, որ գտնե այն ահռելի խումբաբան. մեկ օրեն, ամիսեն կամ տարիեն:

Նինսուն խնկամանը պարպեց և էնկիդուն կանչելով, ըսավ անոր.

— Ո՛հ քաջ էնկիդու, դու արգանդես շես ելած, քայց ես քեզ իբրև զավակ ընդունած եմ, Գիլգամեշի սրգիական նվերին հետ: Արդ քրմուհիները թող իրենց գործը կատարեն:

Մայր թագուհին էնկիդուին վիզեն զոհարե հմայակ մը կախեց. նվիրական քրմուհիները զինքը իրենց բով առին և աստծո դուստրերը զինքը կրթեցին:

Երբ արարողությունը վերջացավ, Նինսուն ըսավ.

— Էնգիկու, քեզի կը հանձնեմ ժառանգս, Գիլգամեշը, եղբայրդ: Զերմորեն կը փափագիմ, որ վրան հսկես իր ճամփորդության մեջ, մինչև մայրքիներու անտառը առաջնորդես և ետ բերես: Թող անցնին օրեր, ամիսներ և տարիներ:

Էնկիդուն բերանը բացավ և ըսավ Նինսունին.

— Կառաջնորդեմ Գիլգամեշը, բարեկամս և եղբայրս լայնատարած տափաստաններեն ու լեռներեն մինչև մայրիներու անտառը, ուր խումբաբան կապրի: Շամաշի շնորհիվ մեծ քաջագործություններ կընենք և հաջողությամբ պարսպապատ Ռուրկ՝ քեզի կը վերադառնանք, իմաստուն-ամենազետ թագուհիս և մայրս:

Գիլգամեշ և էնկիդու ձեռք ձեռքի տված մեկնեցան իմաստուն Նինսունին բովեն:

Չ Ո Ր Ր Ո Ր Գ Պ Ն Ա Կ Ի Տ

Երբ քսան երկժամ քայլեցին, քիչ մը նստանք և կերան: Երեսուն երկժամ ճամփա երթալի հետո պառկեցան, քնեցան: Մեկ օրվան ընթացքին հիսուն երկժամ քայլեցին, մեկ ամսվան և տասնևհինգ օրվան ճամփան երեք օրեն կտրեցին: Իրիկունը պառկելի տաջ՝ ջրհոր մը բացին, տիկերը մաքուր ջրով լեցուցին, որպեսզի արև-աստված Շամաշին պաղ ջուր մատուցեն:

Գիշերվան կիսուն Գիլգամեշ քունեն կարթննա և էնկիդուին կը պատմե.

— Ի՞նչ կա բարեկամս, ինչո՞ւ քունս խանգարեցիր: Ինչո՞ւ քունս փախալ: Բարեկամս, տես, թե գիշերը երազումս ինչ տեսա. լուսնակ գիշերով հովազ մը կը հալածեի, որ միշտ առջևես կը փախչեր, և շէի կրնար զգետնել զայն: Հանկարծ տեսա, որ փոս մը ինկավ, ուրկե իզուր կը ջանար դուրս ելլել: Կարծես անտեսանելի պարիսպներով շրջապատված ըլլար: Ես շուտափուլթ վազեցի և հովազը զգետնեցի. բայց տեսա, որ զարկածս հովազ չէ, այլ հսկա մը:

էնկիդուն բերանը բացավ և ըսավ Գիլգամեշին.

— Բարեկամս, երազդ լավ և բարի է: Հովազը անմբարան է, որ պիտի բռնենք ու սպանենք: Երազդ ինձի ուրախացուց, և սիրտս բացվեց:

Երկար և դժվարին ճամփաներ կտրելի ետք, քունք երեկոյան ճաշը ըրին և գետնախշտի պառկեցան ու քնեցան: Գիշերվան կիսուն Գիլգամեշ քունեն ընդոստ վեր թռավ և իր երազը պատմեց Ենկիդուին.

— Ո՞հ, բարեկամս, ի՞նչ պատահեցավ: Ինչո՞ւ քունս խանգարեցիր: Ինչո՞ւ արթնացա: Էնկիդու, ի՞նչ բարեկամ, դարձյալ երազ մը տեսա, շարագուռակ երազ մը: Առաջին երազես հետո երկրորդ մըն ալ տեսա: Բարձրաբերձ և սեպ լեռան մը ստորոտը անցած էինք: Մեր առջև ցցված լեռը հանկարծ գլորվեցով, վրաս ինկավ, ուժգնորեն զիս գետին կռեց ու տքերս կաշկանդեց: Մենք անոր քով եղեգնուտի մեղեքներուն կը նմանեինք: Հանկարծ շլացնող լույս մը թագեցավ. ինձի մարդ մը երևցավ. որն աշխարհի ամենագեղեցիկն էր. անոր գեղեցկութունը ուրախեց ոչ մի տեղ չկար: Ան քաշեց, լեռան տակն զիս հանեց, ինձի ջուր խմցուց, սիրտս զովազով և ցավերս մեղմացան:

Առնադաշտը ծնած քաջ էնկիդուն, երեսը բարեկամին զարձնելի ետք, այսպես կը մեկնե երազը.

— Բարեկամս, երազդ բարենշան է և հրաշալի է: Երազ, որ տեսար, սիրելիս, Խումբաբան է: Պիտի

բունենք Խումբաբան, պիտի սպանենք շարութիւն
այդ զէին, ոճրագործին, դիակը լեռը պիտի նետենք:

Առավոտյան աղջամուղջին, խարխափելով լեռն
ի վեր ելան: Քսան երկժամ ճամփա կտրելի ետք
կանգ առին, որպեսզի ճաշեն: Երբ երեսուն երկժամ
ճամփա կտրեցին, իրիկվան հանգստի զնացին միա-
սին: Շամաշի աչքին առջև ջրհոր մը բացին և ձեռ-
քերը արև-աստծուն բարձրացուցին: Գիլգամեշը
փորված հողակուլտին վրա ելլելով, ցորենի հատիկ
ցանեց և ըսավ.

— Լեռ, երազ մը տուր:

Լեռը նախանշան մը տվավ: Պաղ հով մը անցա-
ծառերուն մեջեն. հետո քամի բարձրացավ. էնկի-
դուն պառկեց քուն մտավ. Գիլգամեշը արթուն
մնաց: Ան հիմա լեռան քաղված ցորենի խուրձի
նման էր: Գիլգամեշ ծունկի եկավ, գավազանին վրա
հենելով և թաղվեցավ խոր քունի մեջ: Գիշերվան
կիսուն Գիլգամեշին քունը փախավ: Ընդոստ վեր-
թռավ և սկսավ բարեկամին պատմել.

— Բարեկամս, դուն զիս շիանչեցի՞ր. ինչո՞-
ւարթեցա. դուն ինձի շմշտեցի՞ր արդյոք: Ինչո՞ւ այս-
պես սոսկացի: Արդյոք աստված մը շանցա՞վ աս-
կե: Ինչո՞ւ մարմինս կը զոզա: Բարեկամս, երրորդ
երազ մըն ալ տեսա և այս երազը, որ տեսա, սոս-
կալի էր և ահեղ. երկինքը կը գոռար և երկիրը կը
թնդար: Սևաթույր ամպեր կուտակվեցան. խավարը
պատեց: Հանկարծ կայծակ մը փայլատակեց. հրդե-

հր բռնվեցավ. բոցավառվեցավ: Կրակի խորձերը
լեռնակներն և վերեն մահ կը տեղար: Հետո փայ-
լապետեց զաղբեցավ. կրակը մարեցավ և մեկը,
որ կայծակնահար ինկած էր, մոխիր դարձավ: Ե-
րբ երթանք դաշտը և հոն խորհուրդ ընենք:

էնկիդու Գիլգամեշին երազը լսելի հետո, բերա-
նաբանալով, ըսավ բարեկամին.

— Գիլգամեշ, երազդ բարին է և իմաստը անոր
պատխալի:

Այնժամ էնկիդուն ըսավ Գիլգամեշին.

— Մտածե, թե ի՞նչ ըսիր Ուրուկի մեջ: Մտը
որպեսզի սպանես Խումբաբան: Թող աշ-
խարհն իմանա Ուրուկի որդի Գիլգամեշի ուժը:

Գիլգամեշ այս խոսքերը լսելի հետո, վերստին
քաղաքապետի մոտ և քաջութիւնը լցվեցավ:

— Աճապարե և իրեն մոտեցիր, որպեսզի չի
մոխրի, անտառին խորքը մտնելով, շպահվի: Այդ
պահուհու ճիվաղին մարմինը յոթը դուրթական
կարակունքով պատված է. որևէ զենք անուցմե-
քի թափանցեր: Այս վայրկյանիս միայն մեկը հա-
մար է, մյուս վեցը հանած՝ իր ոտքերուն քով զե-
նքը դրած է:

Տատաղութենեն փրփրած, վայրի ցուլի մը նման
մտառապահին վրա հարձակվելու պատրաստվե-
ցավ անտառին մուտքին առջև: Անտառապահը
արագ փեցավ և փախուստի դիմեց, փորձելով ձեռ-
քով ազատվել: Կը պոռար ու օգնութիւն կը կանչեր

Խումբաբան, ինչպես տղա մը օգնութեան կը կանչի իր հայրը:

Բայց այդ պահուն էնկիդուն տկարութիւն մը ղզաց, մարմինը թուլացավ և թևերը թմրեցան: Էնկիդուն բերանը բացավ և ըսավ Գիլգամեշին.

— Բարեկամս, շիջենք մայրիներու անտառը, ուր աստվածները կը բնակին: Թևերս թմրեցան:

Գիլգամեշ, բերանը բանալով, ըսավ էնկիդուն.

— Ինչո՞ւ բարեկամս, մի՞թե այդպես վախկո՞տ ենք: Հաջողութեամբ անցանք բոլոր բարձրաբերձ լեռներուն վրայն, բայց տակաւին մեր նպատակին չենք հասած: Բարեկամս, կոխվներու մեջ սնած ու ճակատամարտերու փորձառու ո՞վ հերոս,— եթե պատմուճանիս դաշիս, այլևս մահեն չպիտի վախնաս: Իբրև հերոս, քովս կեցիր. կովի մեջ արիաբար կողքիս կեցիր: Ձեռքերուդ թմրութիւնը թող անցնի. տկարութիւնը թող դադրի ու հեռանա: Բարեկամս, կեցիր, միասին անտառին խորը երթանք, սիրտդ թող ոգևորվի կովով, մոռացիր մահը. բարեկամս: Բանն մը մի վախենար: Եթե կովի դաշտը զորավոր մարդ մը զգուշութեամբ առջևն երթա, թե ինքզինքը և թե ընկերը կը պաշտպանեն: Եթե մարդ կովի ընթացքին իյնա, կանամահանա:

Երկուքն ալ կանաչ լեռը հասան և իրենց խօսակցութիւնը դադրեցավ:

2. Խումբաբայի գլուխը

Այնտեղ կեցած, հանդարտորեն անտառին կը
 անցնէին: Կը զմայլեին մայրիներու բարձրությամբ:
 Եւ անտառին մուտքը իրենց զարմանք կը պատ-
 նասէր: Ուրկէ հումբարան անցած էր, ոտքերուն
 վրայ զեռ հայտնի էր՝ ուղիղ և գեղեցիկ էին ճամ-
 փաները: Կը տեսնէին մայրիներու լեռը, աստված-
 ներուն բնակավայրը. Իրնինիի նվիրական սուրբ
 տաճարը: Լեռան փեշերուն վրա կը բարձրանային
 հաստաբուն մայրիները, որոնց շուրջ բերկրանքով
 ու զովությամբ լեցուն էր: Մայրիներուն տակը
 ծածկված էր խոլորձներով, լվիճներով, բաղեղնե-
 րով, անուշահոտ ծաղիկներով, թավուտներով ու
 մացառներով:

Էնկիդուն տապարը ձեռք առավ, ուրազ ալ ու-
 նին, և սկսավ ընկերոջը հետ մայրիները ջարդել:
 Բայց երբ հումբարան անոնց հարվածներուն աղ-
 անկը լսեց, զայրացավ:

— Այդ ո՞վ է, որ եկեր լեռան նվիրական ծառերը
 կը զոգծե. մայրիները կը կտրե: Եվ անոր ձայնը
 փոթորիկի մը նման թնդաց ու տարածվեցավ:

Երկնքեն արև-աստված Շամաշ ըսավ անոնց.

— Մի վախենաք, էլ ավելի մոտեցեք:

Գիլգամեշ, բերանը բացավ և ձայնը դեպի երկինք բարձրացուց.

— Միշտ հնազանդած եմ իրեն, երկնքի տեր հերոսին, քայլած եմ այն ճամփեն, զոր ինձի համար որոշած է:

Երկնազոր Շամաշը, լսելով Գիլգամեշի պաղատանքը, կատաղի քամիներ բորբոքեց խումբաբայի ճամփուն վրա՝ հյուսիսային հողմ, խորշակ, մրրիկ, փոթորիկ, ավազաբեր քամի, ցրտաշունչ քամի և տաք քամի: Անոր դեմ ութը տեսակ հողմեր հանեց, որոնք խումբաբային քթին, բերնին և աչքերուն կը փչեին: Առաջ գնալն անկարելի էր, ետ դառնալն ալ կարելի չէր խումբաբային համար:

Արդ՝ խումբաբան ըսավ Գիլգամեշին.

— Քաջ Գիլգամեշ, թող ինձի: Դուն իմ տերս եղիր, ես ալ ստրուկդ կըլլամ: Ես քեզ համար կը ջարդեմ ծառերը, լեռներուս ձեռնասունները և մայրիի քաղցրաբույր փայտերով քեզի տուններ ու շենքեր կը կառուցեմ:

Բայց քաջ էնկիզուն ըսավ Գիլգամեշին.

— Մի լսիր, մի հավատա խումբաբային խոսքերուն: Պետք չէ, որ ողջ մնա լեռներուն շար ոգին՝ խումբաբան:

Ու միասին խումբաբային դեմ ելան: Ընկաղը ծառերուն տակը տեսան. գլուխը վայրի ցուլի

նման եղջյուրներ ուներ, մետաղյա ձուլվածքով ծածկված էր մարմինը. առյուծի թաթ և անզղի մաշի ուներ, պոչը օձի կը նմաներ:

— Ելիր, էնկիզու: Արև-աստված Շամաշը թող մեզի կյանք պարզեն:

Նիզակներով ու աղեղներով խումբաբային վրան կը հարձակին: Նետերը անոր մարմինին մեջ չէին թափանցեր, ետ կը նետվին և ան կը մնար անհողորդ և անվթար: Հիմա իրեն առջև կեցած է լեռան նեկան և ճիրանավոր թաթերով բռնած էնկիզուն: Բայց Գիլգամեշ արքան մարտական տապալը անոր գլուխին կիջեցնե և խումբաբան զետին կը փռվի: Դեռ քանի մը վայրկյան վիթխարի մարմինը կը գալարվի. ոտքերը և պոչը կատաղորեն կը շարունակ օդին մեջ: Գիլգամեշ տապալով մը գլուխը վիզին կը բաժանե: Հսկա մարմինը կը տանին, ժայռան վար կը գլորեն, որպեսզի անզղներուն կեր դառնա: Եղջյուրավոր գլուխը երկար նիզակի մը վրա խումբացին հետերնին կը տանին, իբրև հաղթական ավար: խումբաբայի հնամյա ծառերուն մեջն նեղ կածաններե ու խութ կիրճերե անցնելով՝ վերջապես կը տեսնեն մայրիներով շրջապատված լեռը, ուր կը կգտնվեր մեծազոր աստվածներուն քանակավայրը: Երբ իրնինի դիցուհիին ձյունաթույր, շողջողուն ու նվիրական աշտարակին կը մոտենալին. հանկարծ աստվածային ձայն մը կը լսվի լեռան կատարեն: Ան իրենինն էր, որ կըսեր.

— Ետ դարձեք: Ձեր գործը վերջացավ: Քայլեր-
նիդ դարձուցեք դեպի Ուրուկ քաղաքը, որ ձեր գա-
լուն կը սպասե: Եվ ոչ մի մահականացու չկրնար
ոտք դնել այս լեռան նվիրական կատարը, ուր
աստվածները կը բնակին: Քանզի ով երկնային
աստվածներուն երեսը նայի, կը մահանա: Տուն
վերադարձեք:

Գիլգամեշ և էնկիդու քայլերնին դեպի տուն
դարձուցին: Անցան անմատչելի անտառներե, լեռ-
ներու գահավեժ կիրճերեն. սեպ անդունդներե ու
տափաստաններե, ուր վայրի գազանները կը վրի-
տային: Իրենց վրա հարձակվող զարհուրելի
առյուծներուն և հովազներուն հետ հաճախ կովի
բռնվելով կը սպանեին և անոնց մորթը կառնեին:
Գիշեր ցերեկ անդնդախոր կիրճերե, ահեղավազ
զետերը անցնելե և զժվարամատուց երկար ճամ-
փաներ կտրելե ետք, վերջապես կը հասնին պարս-
պապատ Ուրուկ, որուն բնակչութունը ցնծագին
աղաղակներով կընդունին էնկիդուին և Գիլգամեշը,
որ Խումբաբայի սարսափազդու գլուխը նիզակին
ծայրը անցուցած, ուսին վրա դրած կրեեր:

Վ Ե Յ Ե Ր Ո Ր Գ Պ Ն Ա Կ Ի Տ

Գիլգամեշ լվացվեցավ, զենքերը փայլեցուց, իր
գանգուր մագերը ծոծրակն ի վար ձգեց, հանեց կեղ-
տոտ հագուստները, հագավ նորերը, պատմուճանն
ալ վրան առավ և գոտին կապեց: Երբ Գիլգամեշ
խուլըն ալ գլուխը դրավ. աստվածածին քաջի մը
պես զեղեցկացավ: Իշտար՝ սիրո դիցուհին Գիլգա-
մեշի զեղեցկութեամբ հմայված, բռնկեցավ կրքով
և անոր ցանկացավ:

— Գիլգամեշ, եկուր, սիրեկանս եղիր: Ինձի
նվիրե սաղմդ, ո՛հ, ինձի նվիրե: Դուն ինձի ամու-
սին եղիր, ես ալ քու կինդ ըլլամ: Քեզ համար կառք
մը լծել կուտամ, լազվարթե և ոսկեղեն կառք
մը, անիւնները կարմիր և ոսկեղեն, զարդարված
ազնվագույն քարերով: Երկու սրբնթաց ջորի պիտի
լծվին կառքիդ: Մայրիի բուրմունքով օծված տունս
պիտի մտնես: Մեր տունը մտած ատենդ իշխան-
ներն ու թագավորները ոտքերդ պիտի համբուրեն:
Մոբաներն ու տիրակալները քո առաջ պիտի ծունկ
չոքեն, երկրին բերքը, իբրև տուրք, քեզի պիտի բե-

րեն: Այծերդ երրվորյակներ, իսկ մաքիներդ երր-
վորյակներ պիտի ծնին: Բեռնակիր էշդ ջորիի պե-
թող քայլե: Նժույզդ հրեղեն ձիու մը պես սրբնթաց
թող ըլլա և լծած ջորիդ իր նմանը շունենա:

Գիլգամեշ բերանը բացավ խոսելու համար
ըսավ փառապսակ Իշտարին.

— Ինչո՞ւ կուզես, որ քեզ առնեմ: Մարմինիդ
համար օծանելիք և հագուստ կուտամ, ուտելու հա-
մար՝ հաց և աստվածային կերակուր և բաղմապի-
սի արքայական ըմպելիք: Քո տունը ես կզարդա-
րեմ, քո շտեմարանը ցորենով կլցնեմ, քո կուռքերը
կհագցնեմ, բայց քեզի կին չեմ առներ: Դուն վա-
ռարան մըն ես, որ ցուրտին դեմ չի տաքցներ, դուն
դռնակ մըն ես, որ ցուրտին ու հովուն դեմ չի
պաշտպաներ, պալատ մըն ես, ուրկե ներս մտնող
հերոսը այլևս դուրս չի գար, ջրհոր մըն ես, որ իր
ծածկոցը կը խորտակե, ձյութ մըն ես, որ կրողին
կը փակչի, տիկ մըն ես, որ բռնողին կը թրջե, քար
մըն ես, որ պատերը չի պահեր, վահան մըն ես,
որ երկիրը թշնամի զորքին կը հանձնե, կոշիկ մըն
ես, որ հագնողին ոտքը կը սեղմե:

Ո՞ր սիրողիդ երկար ատեն սիրեցիր. ո՞ր հովիվդ
երկար ատեն քեզի հաճելի եղավ: Ահա քեզի հաշ-
վեմ քու բոլոր սիրեկաններդ ու սերերդ.

Մանկությանդ սիրահար Դումուզին էր, որուն
տարեց տարի լաց ու մահ վիճակվեցավ: Սիրեցիր
վառվաուն հովիվը, կապույտ ագռավը, զարկիր,

սիրեցիր անոր թևերը և հիմա անտառները կը
խափառե՝ «ա՛խ, թևե՛րս» կանչելով: Սիրեցիր
առուը, դադաններուն ամենազորը, բայց իրեն
նվա՞ռ անգամ յոթնական հոր փորեցիր: Սիրեցիր
կռի մեջ սարսափ ազդող և հաղաթանակող նժույ-
զը, բայց մտրակը և խարազանը անոր համար իբրև
գառիթ սահմանեցիր: Որոշեցիր, որ յոթը երկվամ
կազե և պղտոր ջուր խմե: Նաև անոր մորը՝ Սի-
րիսին լաց ու արցունք տվիր: Սիրեցիր խաշնարա-
նը, որ մոխրի տակ եփված պղակունդ դիզեց
առուդ և ամեն օր գառնուկ մը զոհեց քեզի, բայց
դուն զայն ծեծեցիր և գայլի վերածեցիր: Այսօր
Շտաղին հարազատ զավակները զինքը կը հալա-
տեն և իր սեփական զամփոնները անոր ոտքը կը
խաժնեն: Իշուլլանուն՝ այգեպանին ալ վերջապես
սիրեցիր, որ քեզի միշտ արմավի ողկույզ կը բե-
րեր, որպեսզի սեղանդ ճոխ ըլլա. դուն անոր ալ
ցանկացար, քովը գնացիր ու ըսիր. «Սիրելի Իշուլ-
լանուս, եկուր, ուտենք աստվածներուն հացեն,
վայելենք ուժդ, ձեռքերդ բաց և մեջքս գրկե»: Այ-
գեպան Իշուլլանուն քեզի պատասխանեց.

«Ինձմե ի՞նչ կը պահանջես, ի՞նչ կը ցանկաս: Ինչ
որ մայրս չեփեց, այն ես չկերա, էլ ինչպես դու-
րբական և թովիչ կերակուրներն ուտեմ և փորձու-
թյան մեջ իյնամ»: Ծրբ դուն անոր այս խոսքերը
լսեցիր, զինքը գանածեծի ենթարկեցիր ու կերպա-
բանափոխեցիր, հրամայեցիր, որ սստայնի մեջ

բնակի, ոչ վեր ելլե, ոչ վար իջնա: Եվ եթե զիս ալ սիրես, ինձի ալ անոնց պես պիտի ընես:

Իշտար Գիլգամեշի խոսքերեն նեղացավ, շատ զայրացավ և, երկինք բարձրանալով, իր հայր Անուի և իր մայր Անտումի քովը գնաց և ըսավ:

— Հայրիկ, Գիլգամեշը զիս անարգեց, նզովեց. բոլոր իմ կախարդանքներս ու սերերս երեսիս տվավ:

Աստվածահայր Անուն, բերանը բանալով, ըսավ զուստրին, տիրուհի Իշտարին.

— Անշուշտ գրգռեցիր Ուրուկի արքան, անոր համար հրապուրանքներդ, քու բոլոր դյուխանքներդ ու սաղրանքներդ երեսիդ տվավ:

Իշտար բերանը բացավ և ըսավ իր հայր Անուին.

— Հայր իմ, երկնային ցուլը երկիր զրկե, որպեսզի Գիլգամեշ արքային սպանե: Եթե թույլ չտաս, որ երկնային ցուլը երկիր գա, այն ատեն սանդարամետին դոները կը բանամ, մարդակները կը քանդեմ, դարպասները բաց կընեմ, որպեսզի մեռելները հարուխյուն առնեն և կենդանի եղածները լափեն: Աշխարհիս վրա մեռյալները առավել կըլլան, քան ապրողները:

Անուն բերանը բացավ և ըսավ իշխանավոր Իշտարին.

— Դուստր իմ, փափազդ կը կատարեմ, բայց այս բանը յոթը տարի սովի պատճառ կը դառնա: Մարդոց համար բավականաչափ հացահատիկ և

3. Մեռելների հարստացումը, աշխարհում Գիլգամեշը, ձախում՝ Էնկիդուն

Երկիրների համար հարկավորաչափ խոտ հավա-
րած ես:

Յվ Իշտարը, բերանը բանալով, ըսավ իր հայր
Անին.

— Հայրիկ, մարդոց համար բավականաչափ
հացահատիկ և անասուններուն համար ալ հարկա-
վորաչափ խոտ հավաքել եմ, որպեսզի այդ յոթը
տոկի տարիներուն ուտեն և կշտանան: Դուն միայն
երկնային վայրի ցուլը երկիր զբկե:

Երբ Անուն իր աղջկա ըսածները լսեց, երկնա-
յին ցուլին կապը Իշտարի ձեռքը դրավ: Առավ, որ-
պեսզի հետը երկիր բերև և Ուրուկ քաղաքի դաշտին
մէջ արծակե:

Երկնային ցուլը հաղիվ վար իջած էր, ամենու-
րեք ա՛հ և սարսափ տարածեց: Իր առաջին շնչով
ու բառաշումով հարյուր ուրուկցի գետին տապա-
լեց, իր երկրորդ շնչով երկու հարյուր ուրուկցի ևս
չբնտնեց: Իր երրորդ շնչով էնկիդուն վրա հար-
ձակվեցավ: Էնկիդուն, հարմարագույն դիրք ընդու-
նած երկնային ցուլին վրա խոյացավ և եղջյուրնե-
րան բռնեց: Երկնային ցուլին բերանն ա՛հեղապես
փրփրեցավ և շողիքը վաղեց, իր հաստ պոչով զար-
կով էնկիդուն:

Էնկիդուն բերանը բացավ և ըսավ Գիլգամեշ
արքային.

— Բարեկա՛մս, կը պարծենայինք, ուրեմն ա՛հա
փորձենք: Ես քեղի սորվեցնեմ կուզեմ, ինչպես

պետք է ընել: Աշխատանքը պետք է մեր մեջ բաժնենք, բարեկամս: Ես ցույին պոչեն կը բռնեմ, դուն անոր գլխուն և ծոծրակին միջև կը մխրճիս դաշույնդ:

Խորհուրդ տալն ետք էնկիդուն անհասպաղորեն երկու ձեռքով բռնեց երկնային ցույին պոչեն: Հերոս Գիլգամեշը վարժ ռազմիկի մը պես իր սուրբ ուժով խրեց երկնային ցույին ծոծրակին և եղջյուրներուն միջև:

Երբ երկնային ցուլը սպաննեցին, նրա ջերմ սիրտը մարմինն հանելով, Շամաշին առջև դրին: Մեծագույն երկյուղածությամբ երկրպագեցին Շամաշին, հետո ետ քաշվելով, երկու եղբայրները նստան իրարու քով:

Իշտար Ուրուկի պարիսպներուն վրային անցնելով, տաճարին կատարը ելավ և սկսավ անիծել:

— Վա՛յ քեզի, Գիլգամեշ, որ զիս նախատեցիր. վա՛յ քեզի, որ երկնային ցուլը սպաննեցիր:

էնկիդուն, Իշտարի նզովքը լսելով, երկնային ցույին դիակեն խոշոր ձուռք քաշեց, հանեց և իրեն նետեց.

— Եթե քեզ ալ բռնեի, քեզի ալ այսպես կընեի: Անոր աղիքները ալ հրապուրիչ թևերուդ կանցընեի: Եվ Իշտար այն ատեն բոլոր քրմուհիները իր շուրջը հավաքեց՝ պոռնիկները՝ անառակ ու քծնող

կանանց, անոնց հետ միասին սկսավ ողբալ երկնային ցույին ձուռին վրա:

Երբ Գիլգամեշ կանչել տվավ մասնագետները, զինագործները և բոլոր վարպետները, որոնք զարմացան ցույին եղջյուրներուն մեծության վրա: Երեսուն մինա¹ կշռող լազվարթե էին կերտված, անոնց պատյանին հաստությունը երկու մատ էր: Երկու կոտոշներուն պարունակությունը վեց կուտե² յուղ, Գիլգամեշ իր պաշտպան աստվածին՝ Լուսնալբանդային նվիրեց իր և օժանելիք ու եղջյուրները արքունիքին իր ննջարանը կախեց:

Եփրատ գետին մեջ ձեռքերնին լվացին և հետո իրարու ձեռք բռնելով, պարսպապատ Ուրուկի փողոցներեն հպարտությամբ անցան: Ուրուկի ժողովուրդը հավաքված էր զանոնք դիտելու համար:

Գիլգամեշ ըսավ Ուրուկի ժողովրդին.

— Ո՞վ է տղամարդկանց մեջ ամենագեղեցիկը:

Ո՞վ է հերոսներուն ամենաքաջը:

— Գիլգամեշն է տղամարդկանց մեջ ամենագեղեցիկը.

էնկիդուն է հերոսներուն ամենաքաջը:

Գիլգամեշ իր շքեղ պալատին մեջ այդ օրը ցընծության տոնակատարություն մը սարքած էր, ուր առաջին կը գեղգեղեր վարդաժպիտ կիներու խում-

¹ Մինա—ծանրության չափ. մըն է, հավասար է 0,5 կգ:

² Կուտու—տարողության չափ. մըն է, հավասար է մոտափոքրապես 250 լիտրի:

բը: Սրինգ և պարերգ կը հնչեին լուսաշող սրահի մեջ:

Հետո երկու հերոսները իրենց անկողինը մտան և քնեցան:

Էնկիդուն հանկարծ վեր թռավ, երազը մտաբերեց և սկսավ պատմել իր բարեկամ Գիլգամեշին:

Յ Ո Ւ Ն Ե Ր Ո Ր Դ Պ Ն Ա Կ Ի Տ

— Ինչո՞ւ մեծ աստվածները խորհուրդի նստան: Ան, թե ի՞նչ երազ տեսա այս գիշեր: Անուն, էնլիլը, Ան և երկնային Շամաշը խորհրդածության նստած էին: Անուն ըսավ էնլիլին. «Որովհետև անոնք երկնային ցուլը, ինչպես նաև Խումբաբան սպանեցին, պետք է, որ անոնցմե մահանա այն մեկը, որ լեռներուն մայրիները ջարդեց»: Սակայն էնլիլ ըսավ. «Էնկիդուն թող մահանա, իսկ Գիլգամեշ թող չի մահանա»: Երկնային Շամաշը սակայն հակառակեցավ դուրսագն էնլիլի ըսածին. «Քո հրահանգով է՞ր միթե, որ անոնք երկնային ցուլը և վիթխարի Խումբաբան սպանեցին: Արդ, պե՞տք է արդյոք, որ անմեղ էնկիդուն մահանա»: Եվ էնլիլը զայրացավ երկնային Շամաշին վրա. ըսավ, որ «Դուն ամեն օր իրենց և իրենց նմաններուն քով կիջնայիր»:

Էնկիդուն հիվանդ պառկած էր Գիլգամեշին առջև, որուն աչքերեն արցունքները հեղեղի պես կիջնեին:

— Եղբա՛յր, սիրելի՛ եղբայր, աստվածները ինչո՞ւ եղբորս տեղը զիս անպարտ արձակեցին ու գայս մեղապարտ ճանաչեցին:

Եվ ապա.

— Ստիպված պիտի ըլլամ ուրեմն մահացած հոգիին քով, մեռած հոգիին դուռը նստիլ: Այլևս հրեք պիտի չկրնամ տեսնել աչքերովս սիրելի եղբայրս:

Էնկիդուն չի գգար Գիլգամեշին ըսածները. մերթ լայն-լայն կը բանա մարած աչքերը և մերթ կը գոցե, շերմովթե նեն նեղվելով: Աչքերուն առջևն է այն մայրիի մեծ դուռը, որ գոցած էր Խումբաբայի անտառը: Էնկիդուն վրա դարձյալ մարմրուք մը եկավ, շար դև մը բռնած էր գլուխն. անդամներուն մեջ էր նորեն այն թմրությունը, զոր գգաց մայրիներու անտառին դուռը բացվելուն ատեն:

Հիվանդ էնկիդուն պահ մը աչքերը բացավ և սկսավ խոսիլ դուռին հետ, կարծես թե մարդ մը ըլլար ան. բայց անտառին դուռը մտածողութուն չունի և իրեն ըսվածները չի կրնար ըմբռնել:

— Քսան երկվամ հեռվեն փնտրեցի քեզի համար ծառ մը, — ըսավ էնկիդու, — մինչև որ գտա կրկնակը շունեցող բարձր մայրիդ: Յոթանասունհրկու կանգուն բարձրություն ուներ. քսանչորս կանգուն էր լայնքը: Ո՛հ, դուռ, նիպպուրում շինեցի քեզ: Եթե դիտնայի, որ քու այդ գեղեցկությունդ աղետալի և փայտիդ գեղեցկությունը այգբան մա-

տեր է, կացինս կաննեի քեզ կը քանդեի և խտրմը կկապեի դոանս:

Գիլգամեշ լսելով իր բարեկամին զառանցանքը, քեքանը բացավ և սկսավ տրտնջալ. — Եղբա՛յր, սիրելի եղբա՛յր, իզուր կանիծես: Մայրիներու դուռը չէր, որ քու առնական ուժդ առավ: Գուն էիր, որ քնձի հետ աստվածներուն նվիրական լեռը բարձրացար, ինձի հետ երկնային ցուլը սպանեցիր: Բանկա՛մս, արիաբար կրե ցավդ, քաջ եղիր: Հիվանդությունդ կանցնի և հերոսային ուժդ կրկին կը արնես:

Էնկիդուն այլևս չէր լսում Գիլգամեշին խոսքերը: Չայն մը կը հնչե էնկիդուն մեջ, և ան կը հիշե քնձի ժամանակները, երբ տափաստաններուն և լեռներուն վայրի անասուններուն հետ կը թափառեր, վիթերուն հետ հյուսիս խոտեր կուտեր և զուլը ջուրեր կը խմեր: Ու սկսավ անեծք կարգալ որոտողին.

— Կսե ձայնս, երկնային Շամաշ, պատժե այն որոտողըն, որ զիս կնոջ ծուղակը ձգեց: Կործանիր իր բոլոր ձեռք բերած արդյունքները, տկարացուր անոր ուժը, մերժե այն զոհերը, որոնք ոտքդ կը բռնե, թույլ մի տար, որ վայրի անասունները թափառողը ձգե: Իր սրտին իղձը թող չկատարվի:

Հետո, էնկիդուն սիրտը ալ ավելի բորբոքվեցավ և ան ավելի կրթու կերպով սկսավ անիծել քնձուհին՝ սիրո աղախինը.

— Յոսիուհի, կուզեմ քեզի այնպիսի ճակատագիր մը մաղթիլ, որ հավիտյանս վերջ շունենա երկրիս վրա: Մեծամեծ անեծքներով կուզեմ անիծել քեզ: Նդովքը վրադ թող տեղա: Սուվը և զրկանքը թող պակաս չըլլա տանդ մեջ: Քաղաքին աղբանոցներուն մեջ նետված կերակուրներու ավելցուկները ուտես և աղտոտ ամաններու շուքին տակը թող ըլլա մշտական կայանդ: Գինովը ու ծարավը թող երեսներդ շոյեն: Խուժանը թող երեսիդ պոռա. աշխարհիս դատաստանը թող միշտ քեզի դեմ ըլլա:

Արև-աստված Շամաշը էնկիդունի բերնեն ելած տրտունջի խոսքերը լսելի հետո, անհասպաղ երկընթեն ձայն տվավ:

— Էնկիդու, ինչո՞ւ կանիծես ցնծուհին, որ քեզի աստվածարժան կերակուր տվավ, արքայական դինի խմցուց, զեղեցիկ պատմուճաններ հագցուց և փառահեղ Գիլգամեշը քեզի իբրև ընկեր տվավ: Գիլգամեշը հիմա իսկական եղբայրդ է: Շքեղ անկողինի մը վրա պառկեցուցած է քեզ, պատվական տեղ մը որոշած է քեզի համար, իր ձախ կողմը, խաղաղության մահճին վրա կը պառկեցնե քեզ և երկրիս իշխանները ոտքերդ կը համբուրեն: Քեզ համար լաց ու կոծ կընեն Ուրուկի ժողովուրդը: Սուզը ու տրտմությունը պատել է երջանիկ մարդկանց ինքը՝ Գիլգամեշն ալ, եթե քեզմե հետո ապրելու ըլլա, պիտի թողու, որ աղտը մարմինը ծածկե, առյուծի մորթ պիտի հագնի և անապատը պիտի իյնա:

Երբ էնկիդուն զյուցազնազոր Շամաշին խոսքերը լսեց, բորբոքած սիրտը հանդարտեցավ: Դարձյալ բերանը բացավ և, զղջումի գալով, թոթովեց.

— Ցնծուհի, անեծքի խոսքերս ետ կառնեմ: Թագավորներ և իշխաններ թող սիրեն քեզ. երիտասարդները քեզ համար իրարու ոտք թող կոտորեն, ծերունիները թող իրենց զլխուն մազերը փետեն քեզ համար: Ան որ քեզ հալածեց, իր զենքը թող ոտքերուդ տակ զնե: Սարգիոն, մոլոշաքար, լազվարթ և ոսկի պիտի ստանաս սիրուդ փոխարեն. աստված բոլոր բարություններով թող լեցնե տունդ: Քրմապետները թող քեզ տատվածներու տաճարը տանին: Կինը, յոթ զավակներու մայր ալ ըլլա, թող քեզ համար իր ամուսինեն լքվի:

Վշտահար էնկիդուն, մինակ պառկած կը քնանա: Գիշերը կարթննա և սիրտը բանալով բարեկամին կը պատմե:

— Բարեկամս, այս գիշեր երազ մը տեսա. երկինքը գոռաց, երկիրը արծազանքեց: Ես մին մեակ կեցած էի: Հանկարծ տխուր զեմքով մեկը հայտնվեցավ, որ իր տեսքով հսկա թռչունի մը կը նմաներ. եղեգապատ ճանկ ուներ արծվի մազիլնեքու նման: Զիս իր խոշոր ճիրաններուն մեջ առնելով վեր բարձրացավ. հետո զիս անհուն անդունդի մը խորը նետեց: Լեռան մը ծանրությամբ վրաս նստավ: Այս ծանր բեռան տակ կը հեծծեի: Այս էակը զիս հանկարծ կերպարանափոխեց, այնպես

որ թևերս թռչունի թևերու պես փետուր ունեին: Հետո ինձի տարավ Իրկալլալի բնակավայրը, այն տունը, ուր մտնողը այլևս զուրս չելլեր, ուր մարդոց սնունդը փոշի և հող է, ուր մարդիկ թռչունի պես փետուրե հագուստներ հագած մութը նստած են և լույսին երեսը շեն տեսներ: Եվ այն հողն տունին մեջ, ուր ես մտա, կային խորտակված գահեր, զետիներ ինկած թագեր, իշխանավորներ, արքայական խուլք կրողներ, որոնք անհիշատակ ժամանակերի իվեր այս երկրին կիշխեին, Անու և էնլիլ դիցահալքերուն տեղապահները լինելով: Խորտիկ, բաղաբու տիկերով պաղ ջուր անոնց առջև կը դնեին:

Այնտեղ, հողն տունին մեջ, ուր ես մտա, կապրին քրմապետները և անոնց սպասարկողները: Հոն են կախարդական խոսքերով շար ոգիները արտաբոսող և վերացնող քուրմերը, մոգերը, հոն են աստվածները օժողները: Այնտեղ կապրին էտանան, Սումուկանը, էրեշկիզալը, զետնի թագուհին, Բեկտսերին, երկրիս գրադուհին, ծունկի եկանոր առջև, պնակիտը բռնած կը կարդա: Ան հետերեսը իմ կողմս դարձուց և զիս տեսավ, ձեռքեր ինձի երկարեց և զիս ալ քովը տարավ:

Գիլգամեշ լսեց էնկիդուին երազը ու շիրքարցունքը զսպել:

Երբ մայր թագուհին, ամենախմաստունը, եզավակին արտասվիլը տեսավ, ձեռքերը վերցրեց և սրբեց անոր աչքերեն հոսող արտասուքը:

Գիլգամեշ բերանը բացավ և ըսավ Նինսունին.

— Մայրիկ, ես բարեկամիս համար կուլամ, և քո ճակատը համար կուլամ, էնկիդուին համար. ոչ ոք չի կրնա ցավս ամոքել և զիս մխիթարել: Ես անոր հետ եմ քով օրեր անցուցած եմ Ուրուկի մեջ, անոր հետ եմ շատ մը դժվարութիւններ քաշած եմ, անոր հետ եմ հեռավոր ճամփաներ կտրած եմ, և այժմ բարեկամիս տեսած շարագույժ երազը կը կատարվի: Արդ էնկիդուն հիվանդ պառկած է մեկ օր, երկու օր, Մահը արդեն նստած է էնկիդուին ննջարանը: Երբ որ և շորրորդ օրը դեռ նստած է քովը, հինգերորդ, վեցերորդ և յոթներորդ օրը տակավին քովն է: Մեկերորդ, իններորդ և տասներորդ օրը դեռ քովը է: Էնկիդուին հիվանդութիւնը գնալով ավելի է ծանրանա: Տասնևմեկ և տասներկուերորդ օրը դեռ մահվան անկողինը պառկած է:

Էնկիդուն պահ մը աչքերը բացավ, Գիլգամեշ քովը կանչեց և ըսավ անոր.

— Չար անեծք մը զիս բռնեց, բարեկամս: Ես քով մահանա այնպես, ինչպես այն մարդը, որ քով զիս կուլի ընթացքին. ես ձեռքս արտաբոսեցա, անոր համար անփառաշուքի պիտի ընենամ: Բարեկամս, եբանի անոր, որ կուլի մեջ քով զիս, բայց իմ մահը, ա՛խ, ինձի համար անփառ մըն է:

ՈՒԹԵՐՈՐԳ ՊՆԱԿԻՏ

Առավոտյան մթնշաղը անցնելու վրա էր, երբ Գիլգամեշ ելավ, էնկիդուին քով զնաց և, բերանը բանալով, ըսավ իր հիվանդ բարեկամին.

— Միրելի եղբայր, շար դե մը նստած է ննջարանիդ մեջ, մարմինդ կը կրծե, գլուխդ ուտել կուզես, անգին բարեկամս, չեմ կրնար քեզի օգնել:

Ցավեն ուժասպառ՝ էնկիդուն լուռ ու մունջ էր խելակորույս պառկած հոգին կավանդեր: Գիլգամեշ լալով ըսավ.

— էնկիդու, կրտսեր եղբայրս, շատ կը ցավիմ կուլամ, կողքակոծիմ քեզի համար: էնկիդո՞ւ ավա՛ղ, ո՞ւր մնաց այն գերմարդկային ուժդ, ծագելուն երիտասարդությունդ ու առնական ձայնդ: Ո՞ւր է, ո՞ւր է իմ նախկին էնկիդուն: Առյուծի վայրի ցուլի պես ուժգնագուն էիր, վիթի նման արագավազ: Հարազատ եղբոր մը պես քեզ կը սիրեի: Քեզ բոլոր իշխաններեն վեր դասեցի և Ուրուկի բոլոր գեղեցիկ կիները քեզնե հիացած էին: Միասին մայրիներու անտառը գնացինք, գիշեր

ցերեկ իրարու հետ էինք: Գուն էիր, որ ինձի հետ ետմբաբային զլուխը պարսպապատ Ուրուկ քաղաքը բերիր, և լեռնաբնակ ժողովուրդը այդ հիվադին մեռքեն ազատեցիր: Երբ մենք հեռավոր լեռներեն հաղթապանծ Ուրուկ քաղաքը կը վերադառնայինք, ժողովուրդը ցնծագին մեզի կը մոտենար և մեզի հորհներ: Երկնային ցուլը բռնեցինք, սպանեցինք ու ձեռքերնիս Եփրատի ջուրին մեջ լվացինք, և Ուրուկի ժողովուրդը կրկնակի մեզի փառաբանեց, էնկիդո՞ւ, բարեկամս, արդյոք երկնային ցուլին մահաբեր գոռոցը, պոռչոտուքը վնասեց քեզ: Եվ կամ գոռոցե երկնային աստվածները մեզի դեմ դայրացան ու պատժեցին մեզ անո՞ր համար, որ ժառաշուք Իշտարի վեհությունը անարգեցինք և կրկնքեն բերած իր ցուլը սպանեցինք:

Գիլգամեշ ժամերով լուկ-մնջիկ նստած էր էնկիդուին անարին քով, բայց հայացքը հեռուները էր թափառեր: Հետո ընկերոջը մահիճին քով կանգնելով քաղաքին իմաստալի մեծամեծները և քաղընտիրները:

— Կսեցե՛ք, զիս մտի՛կ ըրեք, քաղաքի երևեցնե՛ր. — բարեկամիս՝ էնկիդուին համար կու լամ, կը բամայրերու դառն ողբով կուլամ: Ա՛խ, դուն որ մեջքիս տապարը, ձեռքիս աշեղը, գոտիիս սուրբ մարմնիս վահանը, տոնական զգեստս, իմ մեղի բերկրանքս էիր: Չար դեն էր, որ եկավ խլեց անմեն էնկիդուն, ազնիվ բարեկամս, կրտսեր եղ-

բայրս, ան, որ լեռներուն մենակյաց վայրի էջը տափաստաններուն հովազը կը հալածէր: Մենք միասին մեր նպատակին հասանք, լեռները բարձրացանք, մայրիներու անտառին ահալոր խումբաբան զգետնեցիք և երկնային ցուլը բռնեցիք, սպանեցիք: Ավա՛ղ, այդ ի՛նչ բուն է, որ ծանրացել է վրադ: Ա՛խ, այնքան ապշած ու մթագնած ես որ շե՛ս լսեր զիս:

Սակայն իր բարեկամը, էնկիդուն, աչքերը չի բանար: Եվ Գիլգամեշ ձեռքը անոր սրտին կը տանի, բայց ան չի բաբախեր: Նորահարսի մը նման կը բողբեզայն և սրտին բուռն ցավն ու վշտն կը սկսի մոնչել իր կորյունները կորսնցուցած էգ առյուծի մը նման: Գիլգամեշ կը դառնա էնկիդունի երեսըն կը նայն և ապա գլխուն մագերը կը փետեզեղեցիկ պատմուճանները կը հանն, գետինը կը նետն և սգավոր աղտոտ զգեստ կը հագնն:

Հաջորդ առավոտ, մթնալուստուն, Գիլգամեշ զարձայլ սկսեց իր լացն ու կոծը բարեկամին վրա:

— Էնկիդո՛ւ, տափաստաններու հովա՛ղ, մի՛թե տրտունջս, դոռում-գոշումս քեզ այդ խո՛ր քունն շարթնցնեք: Մի՛թե հայացքդ այլևս դեպի արեւ պիտի չգարձնես: Չայնս շե՛ս լսեր, շե՛ս զգար եղբայրական սեր, որ կը տածեմ քեզ հանդեպ: Քեզ հոյակապ անկողինի մը վրա ես դնել տվի, պատվը մահիճի մը մեջ քեզ հանգչեցուցի, խաղաղության նստարանին վրա քեզ նստեցնել տվի, որպեսզի

երկրին իշխանավորները գան ոտքերդ համբուրեն: Քեզ համար Ուրուկի երջանիկ ու կենսուրախ ժողովուրդը լաց ու կոծի մղեցի: Ես ինքս ալ, սրտակից քնկեր իմ, եթե՛ քեզմե ավելի ապրելու ըլլամ, մարմինս աղտով պատած պիտի պահեմ, առյուծի մորթ պիտի հագնիմ և սարերը պիտի ելնիմ:

Էնկիդուն, պատանբով պատած, պառկեր է և չի գատասխաներ. կյանքը այլևս իր պաղ անդամներուն չի վերադառնար: Այսպես անշարժ պառկած մնաց էնկիդուն ցերեկ մը և գիշեր մը և երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ և վեցերորդ ցերեկը և գիշերը: Գիլգամեշ ամեն առավոտ իր անմոռանալի բարեկամին գիակին վրա կուլար, կոլբար: Սգավոր աղտոտ զգեստ մը հագած, գլուխը փոշեթաթախ, նա զուր կյանքի կը կանչեր իր տարբախտ բարեկամը:

Երբ մահվան յոթներորդ օրը լրացավ, էնկիդուն մարմինը սկսավ նեխել և որդնոտիլ: Գիլգամեշ ավաղելով սրտակոտոր կը հառաչեր և բարձրաձայն կը պոռար.

— Էնկիդո՛ւ, իմ կրտսեր եղբայր, դուն իսկապես զնացիր Իրկալլայի տունը՝ այն մութ աշխարհ, որուն բնակիչներուն կերածը հող է: Այլևս մանկուկ ձայնդ չելլեր, աչքերդ չեն բացվիր, ոտքերդ չեն շարժիր, ձեռքերդ աղեղ չեն բռներ և տապար չեն շարժիր: Արդյո՞ք մեռած մըն ես, էնկիդու, բարեկամս: Գուն, որ այնչափ քաջ և ուժեղ էիր— մահը

քեզի հաղթեց, ի՞նչ պիտի ըլլա արդյոք իմ վիճակս: Արդյոք ես ալ քեզի պես պիտի մահանամ և որդերը պիտի կրծեն մարմինս, որ հող և փոշի պիտի դառնա:

Ութերորդ օրը Գիլգամեշ իր բարեկամ էնկիդուին փառավոր ու մեծաշուք թաղում կատարել տվավ:

Քաղման հաջորդ օրը, արշալույսին հետ, Գիլգամեշ ազնիվ փայտե շինված խոշոր սեղան մը շտկել տվավ, սարդիոնն ամանով մը մեղր և լազավարթե շինված խոշոր պնակով մը կարագ սեղանին վրա դնել տվավ իրբն հոգեհաց էնկիդուին համար: Հետո առյուծի մորթ մը ուսերուն վրա նետեց, զենք ու զրահ առավ և վշտակոտոր սրտով լեռները ինկավ:

Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Գ Պ Ն Ա Կ Ի Տ

Գիլգամեշ դառնորեն կողրա իր դժբախտ բարեկամը՝ էնկիդուն և տափաստանները կը զեզերե: «Եթե մեռնիմ, արդյո՞ք ես ալ պիտի ըլլամ այն, ինչ որ է էնկիդուն: Քախի՞ծը ու դաժան վիշտը բուն զրին սրտիս մեջ, մահվան երկյուղը կը զգամ հիմա և անոր համար տափաստանները կը թափառիմ: Ուտնապիշտիմի՛ Ուբար-Տուտուի զավակին քով կուղղեմ քայլերս, աճապարանքով անոր կը դիմեմ:

Գիշերը բարձրաբերձ լեռներուն կիրճերը հասա: Առյուծներ տեսա և վախեցա: Գլուխս դեպի երկինք բարձրացուցի, աղոթեցի Սինին, աստվածներուն ուղղեցի հայացքս ու պաղատանքս: «Պահպանեք զիս այս վտանգեն, ողորմած և ամենահզոր աստվածներ»:

Գիլգամեշ գիշերը քնեցավ ու գեշ երազ մը ստակալով վեր թռավ: Առյուծներու կենսութախ ոհմակ մը լուսնակ գիշերով իրարու հետ կը զզվտեր: Գիլգամեշ կացինը քաշեց, սուրը պատյանեն հանեց և,

նետի մը արագութեամբ շիկազույն գազաններուն վրա հարձակելով, ցրեց զանոնք:

Երկար ատեն քայլելէ ետք լեռան մը մոտեցավ, որուն անունը Մաշո՛ւ: Երբ Մաշու սարին ստորտներուն հասավ, երկու կարիճ-մարդու հանդիպեցավ, որոնք ամեն օր արևին ելքին և մուտքին կը հսկեին: Այդ երկու լեռներուն կատարին վրա կը հանդէպ երկնակամարը, անոնց վարի ներքնամասը մինչև դժոխքին խորքը կը հասնի: Լեռան դուռը պահակ կեցած էին ահալժոր կերպարանքով կարիճ-մարդիկ, որոնք լեռան ոտքէն մինչև զլուխը սարսափ և մահ կը սփռեին, ու կը հսկեին արևածագէն մինչև արևմուտ:

Երբ Գիլգամեշ զանոնք տեսավ, հայացքը մթազնեցավ անոնց ազդած ահեղութենէն ու ճիւղաշային սարսափէն: Բայց շուտով ինքզինքին եկավ և զլուխ ծոնց անոնց առջև:

Այն ատեն կարիճ-մարդը ձայնեց իր կնոջ.

— Այն մարդը, որ դեպի մեզ կուգա, աստվածային մարմին ունի:

Կարիճ-մարդու կինը պատասխանեց.

— Երկու երրորդով աստված է, մեկ երրորդով մարդ է:

Կարիճ-մարդը իր մոտ կանչեց աստվածազարմ Գիլգամեշը և ըսավ անոր.

— Ինչո՞ւ այսքան հեռավոր և զժնդակ ճամփաներ կտրելով քովս եկար: Ինչո՞ւ վարարած գետերե՛կ անցնելով մինչև այստեղ եկար: Կուզեմ գիտնալ, թէ ի՞նչ է նպատակդ և մինչև ո՞ւր կուզես երթալ:

Գիլգամեշ, բերանը բանալով, ըսավ կարիճ-մարդուն.

— Ես ուրուկցի Գիլգամեշն եմ, տերը այն պարսպապատ քաղաքին, որ լեռներու կիրճերէն ու տողաններէն հեռու, տափաստաններէն և ջուրերէն անդին կը գանձի: Էնկիդուին՝ բարեկամիս կորուստը կողբամ: Հիմա ես ալ մահէն կը վախենամ և լեռները կը թափառիմ: Էնկիդուին զառնաղետ ճակատագիրը զիս կը շարշարե: Հող դարձավ ան, որ այնքան կը սիրեի: Էնկիդուն հիմա նման է գետնի հողին: Նախահորս՝ Ուտնապիշմի քով երթալու համար երկիրներէ, տափաստաններէ անցնելով և լեռներ բարձրանալով, եկա քեզ հասա: Ան՝ Ուտնապիշտիմ աստվածներուն քով գնաց՝ փնտրեց և շտավ կյանքը: Անորմե կուզեմ իմանալ, տեղեկութիւն քաղել կյանքի և մահվան մասին:

Կարիճ-մարդը բերանը բացավ ու ըսավ Գիլգամեշին.

— Մինչև այսօր որեւէ մեկը չէ կրցած կատարել այդ բանը, Գիլգամեշ: Չկա որեւէ մահկանացու մը,

¹ Հոս խոսքը Եփրատի և Տիգրիսի մասին է, որոնց անունը է հիշված:

որ այս լեռան մեջի ճամփեն անցած ըլլա: Տասներկու կրկնակ ժամ ճամփա պետք է կտրել, անկե անցնելու համար: Մութը այնտեղ շատ թանձր է, լույսին նշույլը չկա: Ճամփու մեկ ծայրը դեպի արևելք կը ծոխ և մյուս ծայրն ալ արևմուտք: Արեգակը այդ խոխոմեն դուրս կելլե, երկիրը լուսավորելու համար: Երբ արևը գիշերը եկնային օվկիանոսեն կանցնի, մայր կը մտնե, հետո դարձյալ երկիր կը վերադառնա: Որևէ մահկանացու այդ մութ ճամփեն տակավին չէ անցած: Այս լեռան ետք կը գտնվի ծովը, որ ցամաքը շրջապատած է: Գուն շես կարող արևին ուղիեն երթալ:

Գիլգամեշ բերանը բացավ ու լալով ջրավ լեռնանցքին հսկող հսկային.

— Մահվան երկյուղը սիրտս կը ճմլե. միայն թշվառությունը ու դառնությունը պիտի ըլլա բաժինս. ուրեմն փրկե գիս այս բոլոր տանջանքներեն. թո՛ւյլ տուր որ ներս մտնեմ:

Կարիճ-մարդը բերանը բացավ ու խոսեցավ Գիլգամեշին.

— Գնա, Գիլգամեշ, քեղ համար Մաշու լեռան մուտքը կը բանամ, գնա և ճամփան գտիր: Մաշու լեռները աշխարհիս բոլոր լեռներեն ավելի բարձր են: Այս լեռան մեջ զարհուրելի և մութ վիճեր կան: Ուրեմն, երթաւ բարով, գյուցաղնասիրտ Գիլգամեշ, քարի. օոհ ըլլաւ և առանց արկածի տուն վե-

բազառնաս: Լեռներուն դուռը, ուր մենք պահապան կեցած ենք, թող բացվի առջևդ:

Գիլգամեշ կարիճ-մարդուն ըսածները գոհունակությամբ լսելի հետո, լեռան դռնեն մտավ և արևին ուղիով շարունակեց իր ճամփան:

Մեկ երկժամեն մութ և անգնդախոր կիրճ մը հասավ: Հետզհետե խավարը թանձրացավ, լույսին նշույլը չկար, մութը մութով էր պատած, ոչ առջևը կը տեսներ և ոչ ալ ետևը:

Երկու երկժամեն ավելի խորացավ: Լույսին նշույլը չկար, մութը մութով էր պատած, ոչ առջևը կը տեսներ և ոչ ալ ետևը:

Երեք երկժամեն ավելի քայլեց ու խորացավ: Լույսին նշույլը չկար, մութը մութով էր պատած, ոչ առջևը կը տեսներ և ոչ ալ ետևը:

Չորս երկժամեն ավելի խորացավ: Լույսին նշույլը չկար, մութը մութով էր պատած, ոչ առջևը կը տեսներ և ոչ ալ ետևը:

Հինգ երկժամեն ավելի խորացավ: Լույսին նշույլը չկար, մութը մութով էր պատած, ոչ առջևը կը տեսներ և ոչ ալ ետևը:

Վեց երկժամեն ավելի խորացավ: Լույսին նշույլը չկար, մութը մութով էր պատած, ոչ առջևը կը տեսներ և ոչ ալ ետևը:

Յոթը երկժամեն ավելի խորացավ: Լույսին նշույլը չկար, մութը մութով էր պատած, ոչ առջևը կը տեսներ և ոչ ալ ետևը:

Ութը երկժամ ճամփա կտրելէ ետքը աղաղակեց: Խավարը թանձր էր, լույսին նշույլը չկար, ոչ առջևը կը տեսներ և ոչ ալ ետևը:

Երբ ինը երկժամեն ավելի խորացավ, զգաց հյուսիսային քամին և ուրախացավ, բայց տակավին մոթ էր, լույսին նշույլը չկար, ոչ առջևը կը տեսներ և ոչ ալ ետևը:

Երբ տասը երկժամեն ավելի քայլեց, խավարը տեղի տվավ, էլըք մոտ էր:

Երբ տասնևեակ երկժամ ճամփա կտրեց, արևածագեն առաջ լեռան մեջէն դուրս ելավ:

Այսպէս ահա 12 երկժամ երթալէ ետք, լույսը ծագեցավ:

Գիլգամեշ հեռվէն նշմարեց աստվածներուն պարտեզը և անոր քով փութաց: Սարդիոնն ծառը հոն իր պտուղը ուներ: Որթնատունկերը պատած էին զայն և խաղողի ողկույղները կախված էին անկէ: Լազվարթն ալ տերև և զեղեցիկ տեսքով պտուղներ ուներ: Գարավոր մայրիներուն և կասկենիներուն վրայն կախված ազնիվ քարեր կը շողշողային: Կանաչ զմրուխտը ծովասելի նման ծառերուն ստորտը տարածված էր: Հոս քեսի և ուղտափուշի տեղ գույնզգույն ազնիվ քարեր կը փայլեին: Պտուղին կուտը շափյուղա էր:

Գիլգամեշ պահ մը կը դանդաղեցնէ իր քայլերը և աչքերը կը դարձնէ աստվածներուն պարտեզին կողմը:

Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Գ Պ Ն Ա Կ Ի Տ

Գիցուհի Սիդուրին ծովեզրի գահին վրա բազմած, աստվածներուն պարտեզին կը հսկէ: Քրմուհիները անոր հրաշալի պատմուճաններ հազցուցած են, մեջքը գոտի մը կապած և ճակատը զարդարած են:

Գիլգամեշ, մորթ մը հագած, գլուխը աղտոտ, հանկարծ կը հայտնվի: Անոր մարմինը կազմված է աստվածային միսի, բայց ան իր մեջ անսահման, խոր ցավ մը ունի և իր արևախանձ դեմքով հեռավոր ճամփաներէ եկողի մը կը նմանի:

Մովաղիցուհին, իր հայացքը դեպի հեռուն ուղղելով, կը խոսի, կը մտածէ ինքնիրեն, խորհուրդ կուզէ իր սրտեն ու կաղաղկէ. «Ա՛ն, որ այս կողմը կու գա, ոճրազործ մըն է: Բայց ո՞ւր կը փութա ալգբան արագ քայլերով»:

Երբ դիցուհին անոր մոտենալը տեսավ, փակեց դուռ ու երգիկ, կողպեց դուռը ու փականը քաշեց:

Բայց Գիլգամեշն անհապաղ բիրը առավ ու դուռը բախեց:

Գիլգամեշ, Սիդուրիին դառնալով, ըսավ.

— Գիցու՛հիդ, ի՞նչ տեսար, որ դուռդ ու երդիկդ առջևս գոցեցիր ու կողպեցիր: Եթե դուռը գոցես և փականքը քաշես, դուռդ կը ջախջախեմ և փականքը ջարդ ու փշուր կընեմ:

Սիրուրին դուռը բացավ և դռան առջև քաջարի Գիլգամեշին ըսավ.

— Օտարական, ո՞վ ես դուն և ո՞ւր կերթաս այդպես արագաքայլ: Ըսե, թե ինչպե՞ս կըցար անցնիլ Մաշու լեռան արևի դռնեն և ինչո՞ւ տապաւրովդ դուռս ջախջախել կուզես:

Գիլգամեշ, բերանը բանալով, պատմեց զիցու՛հիին.

— Ես պարսպապատ Ուրուկ քաղաքին Գիլգամեշն եմ, ջուրերուն, տափաստաններուն և սարերուն վրայէն և Մաշու լեռան մեջէն անցնելով նախաճորս՝ Ուտնապիշտիմին քովը կերթամ:

Մովադիցու՛հիին այսպես ըսավ իրեն.

— Գուն, որ պարսպապատ Ուրուկ քաղաքին Գիլգամեշն ես, պատմե տեսնեմ, թե ի՞նչ քաջագործութիւններ ըրած ես:

Գիլգամեշ կը պատմե Սիրուրիին.

— Ես բռնեցի ու սպանեցի այն ցուլը, որ երկնքեն վար իջած էր. սպանեցի անտառին հոգր պահապանը: Մայրիներու նվիրական անտառին մեջ բռնեցի և խորտակեցի աճավոր խումբաբան և լեռնային կիրճերու մեջ ապրող առչու՛ծները:

Սիրուրին ըսավ անոր՝ Գիլգամեշին.

— Քանի որ դուն այն Գիլգամեշն ես, որ անտառապահը սպանեց, մայրիներու նվիրական անտառին մեջ ապրող խումբաբան խորտակեց, լեռներուն կիրճերուն մեջ ապրող առչու՛ծները սպանեց և երկնային ցուլը մեռցուց, ուրեմն ինչո՞ւ դեմքդ այդպես ծյուրած և զլուխդ կախ է, սիրտդ տխուր, երեսներդ մաշած: Ինչո՞ւ հոգիդ վիշտով և թախիժով լեցւած է: Հեռու վայրերե եկող ճամփորդի կը նմանիս, երեսներդ ցուրտին և արևին շողեն այրած է: Ինչո՞ւ, զահ՜դ թողած, տափաստանները ու լեռները կը թափառիս:

Եվ Գիլգամեշ պատմեց զիցու՛հիին.

— Բարեկամս, էնկիդուն, որ ես անսահմանորեն կը սիրեի, էնկիդուն, որ ինձի հետ բազում զժվարութիւններե անցավ, ան մարդկային ճակատագրին արժանացավ: Գիշեր ցերեկ վրան լացի և ողբացի: Յոթը օր և յոթը զիշեր յթողուցի, որ թաղեն դիմքը, հուսալով, արդո՞ք լաց ու կոծս լսելով տաքի շէլեր սրտակից բարեկամս: Մինչդեռ որդը ինկավ երեսը: Բարեկամս անհետանալե հետո, այլևս չկրցա գտնել հանգիստ: Անոր համար վայրի ավազակի մը նման տափաստանները կը թափառէի: Արդ, հիմա, Սիրուրի՛, երեսդ տեսա, երանի՛ շտանեի մահը, որմե այնքան կը սարսափիմ:

Մովադիցու՛հի Սիրուրին հարցուց Գիլգամեշին.

— Քաջարի Գիլգամեշ. ո՞ւր կը վազես, ո՞ւր կը փութաս: Կյանքը զոր կը փնտռես, չկրնա՞ս գտնել:

Երբ երկնային աստվածները մարդկութիւնը ստեղծեցին, մաճը անոր բաժին հանեցին, իսկ կյանքը իրենց վերապահեցին: Ինձ լսիր, Գիլգամեշ, կեք խմիր, գիշեր ցերեկ զվարճացիր, ամեն օր ուրախութեան հանդես սարքիր, զգեստներդ թող մաքուր ըլլան, զլուսդ լվացված ըլլա, մաքուր ջուրով լողանք ըրն: Փորրիկիդ երեսը նայե, որուն ձեռքն բռնած ես, և կինդ թող ծոցդ ուրախանա և զուն ակնոջդ ծոցը: Ահա՛, այս է մարդկային կյանքի իմաստը:

Գիլգամեշ, թեև մտածեց Սիդուրիի տված խրատներուն վրա, բայց չկրցավ համոզել իր վրդովված սիրտը: Եվ այդպես բերանը բանալու ըսավ ծովադիցուհիին.

— Սիդուրի՛, ցույց տուր այն ճամփան, որ դեպի Ուտնապիշտիմը կը տանի: Ի՞նչն է այդ ճամփայի հայտարար նշանը: Ըսե, ցույց տուր այդ ճամփուն նշանակը: Եթե կարելի է, կուզեմ ծովը ճեղքել ու անցնել, եթե անկարելի է, կուզեմ տափաստաններն վազելով երթալ:

Սիդուրին պատմեց խռովահոյզ Գիլգամեշին.

— Այս ծովը ծածնադ տեղ մը շունի, ուրկե մարդ անցած ըլլա: Անհիշատակ ժամանակներե ի վեր, շատ շատեր փորձած են անցնիլ այս ծովեն, բայց որեւէ մեկը չէ տակավին հաջողած: Միայն արևաստված Շամաշը, ամենակարող զուցազնը, կրնա այս ծովեն անցնիլ: Շամաշեն զատ ո՞վ կրնա

այս ծովուն մյուս կողմը անցնիլ: Անցքը անմատչելի է, ուղևորվիլ-անցնիլ մինչև մյուս ափը դժվար է և տաժանելի է, մահվան ջրերը այնտեղ շատ խոր են: Գիլգամեշ, ինչպե՞ս կուզես անցնիլ ծովն: Հետո ինչ պիտի ընես, երբ մահվան ջուրերուն հասնիս: Սակայն տե՛ս, Գիլգամեշ, ահա վասիկ այնտեղ է Ուրշանաբին՝ Ուտնապիշտիմի նավավարը, այնտեղ, ուր տաշված քառակուսի քարերը կը զանվին: Ինքը քիչ առաջ անտառ գնաց աղցան և հացապտուղ հավաքելու համար: Ուրեմն, գտիր զինքը, թող երեսդ տեսնե: Եթե կարելի է, իրեն հետ ծովուն մյուս կողմը անցիր: Եթե կարելի չէ, ետ դարձիր:

Գիլգամեշ այս խոսքերը լսելով, տապալր վերցուց, սուրը մեջքին կապեց, պատյանեն հանեց և անտառը մտավ: Հետո նետի պես սուրալով քարակերտ կամուրջին քով դնաց: Նավը ծովափը կեցած էր, բայց մեջը մարդ չկար: Նավավար Ուրշանաբին կը կանչե, բայց իզուր, որեւէ մեկը երևան չեկեր: Եվ ցատումեն քարերը ջարդ ու փշուր ընելէ հետո ետ կը դառնար: Ճամփան՝ անտառին մոտ տեսավ Ուրշանաբին, որ և ըսավ Գիլգամեշին.

— Ըսե տեսնեմ, անունդ ի՞նչ է: Ես Ուրշանաբին եմ, հեռավոր Ուտնապիշտիմի ծառան ու նավավարը:

Եվ Գիլգամեշ պատասխանեց նավավար Ուրշանաբինին.

— Անունս Գիւղամեշ է, պարսպապատ Ուրուկեն կու գամ: Անուի երկրեն կու գամ, որ հեռուն, այն լեռներուն ետևը կը գտնվի: Կու գամ հեռավոր ճամփով՝ Շամաշի արահետով: Հիմա, երբ երեսդ տեսա, ցույց տուր ինձ Ուրշանաբի, հեռավոր Ունապիշտիմի տեղը:

Ուրշանաբին հարցուց Գիւղամեշին.

— Ինչո՞ւ այտերդ ծյուրած են: Ի՞նչ կը նշանակե մթազնած ճակատիդ խորշոմները: Ինչո՞ւ տխուր է սիրտդ ու դեմքդ մաշած, ինչո՞ւ հողիդ թախիծով և վիշտով լեցված է: Գեմքդ հեռու վայրերն եկող ճամփորդի կը նմանի. երեսներդ ցուրտեն և արևին շողեն այրված են: Ինչո՞ւ զահգ թողած՝ տափաստաններ կը թափառես:

Գիւղամեշ պատասխանեց Ուրշանաբիին.

— Ո՞հ, ի՞նչպես այտերս ծյուրած չըլլան, ի՞նչպես մթազնած ճակատս խորշոմած չըլլա, սիրտս տխուր, դեմքս մաշած չըլլա, ի՞նչպես հեռու վայրերն եկող ճամփորդի մը չնմանիմ: Ի՞նչպես երեսներս ցուրտեն ու արևին շողեն այրված չըլլա, ի՞նչպես զահս թողած՝ տափաստանները չթափառիմ: Կրտսեր եղբայրս ու բարեկամս՝ էնկիղուն, տափաստաններուն հովազը, որ ինձի հետ մայրիներու լեռը բարձրացավ, սարսափազդու հուժեքան զգետնեց, լայնատարած տափաստաններուն հովազը որսաց, ան հող դարձավ: Մէր փափազը կատարվեցավ, լեռները բարձրացանք, մայրիներու

անտառին հուժեքան խորտակեցինք, լեռներուն կիրճերուն առյուծները բռնեցինք, սպանեցինք: Պաանեցինք նաև երկնային ցուլը: Բարեկամս՝ էնկիղուն, զոր անսահմանորեն կը սիրեի, որ ինձի հետ ամեն նեղություն քաշեց, ինձմե զատվեցավ: Կրտսեր եղբայրս, որ անսահմանորեն կը սիրեի, ինձի հետ ամեն դժվարություն քաշեց, մարդկային ճակատագրին արժանացավ ու ինձմե բաժնվեցավ: Վեց ցերեկ և յոթը գիշեր վրան լացի ու ողբացի, քույլ շտվի, որ զինքը թաղեն, մինչև որ երեսը որդ ինկավ: Բարեկամիս այս տխուր տեսքեն սարսափեցա, մահեն սոսկալով տափաստանները փախա: Բարեկամիս դառն ճակատագիրը ծանրացած է վրաս, ահա անոր համար ելա, տափաստաններուն ճամփան բռնեցի: Էնկիղունն անողորմ ճակատագիրը ծանրացած է վրաս, անոր համար ելա տափաստաններուն ճամփան բռնեցի: Ո՞հ, ի՞նչպես կրնամ լուռ ու մունջ մնալ, ի՞նչպես կրնամ տանիլ: Բարեկամս, որ այնքան կը սիրեի, հող դարձավ: Թողոք ես ալ անոր պես պիտի չպառկի՞մ, որպեսզի հավիտյանս հավիտենից չկրնամ պառկած տեղեն ելիլ:

Եվ Գիւղամեշ նորեն ըսավ անոր՝ նավավար Ուրշանաբին.

— Արդ, Ուրշանաբի, ո՞ւր է ճամփան, որ դեպի Ունապիշտիմը կը տանի: Ի՞նչ նշան ունի: Ըսե, ի՞նչ կըլլա, ըսե ինձի այդ ճամփուն հայտանշանը:

եթէ կարելի է, կուզեմ ծովն անցնիլ, եթէ կարելի չէ, կուզեմ իրեն նրթալ, տափաստաններն անցնելով:

Ուրշանաբին ըսավ Գիլգամեշին.

— Զեռքերդ, Գիլգամեշ, արգելք եղան անցնելուն: Դուն ջարդեցիր կոփածօ քարերը, որոնք ինձի համար իբրև կամուրջ էին մահվան խաղաղ ջուրերեն անցնելու համար: Առանց անոնց կարելի չէ, սակայն դուն, Գիլգամեշ, տապարդ առ և դարձայլ անտառ գնա, ծառի հարյուր քսան շիտակ բուն կտրիր վաթսուն կանգուն երկարութեամբ: Կեղևաթափ ըրն տաշե ու ինձի բեր:

Գիլգամեշ այս խոսքերը լսելով, կացինը առավ, սուրը մեջքեն հանեց և անտառը մտավ: Հարյուր քսան սլացիկ ծառի բուն կտրեց, վաթսուն կանգուն երկարութեամբ. կեղևահան ըրավ տաշեց և Ուրշանաբիին բերավ:

Ուրշանաբի և Գիլգամեշ նավը ելան և կոհակները ձեղքելով հեռացան:

Մեկ ամսվան և տասնևհինգ օրվան ճանապարհը միայն երեք օր կտրեցին երկուքը միասին: Ահա այսպես Ուրշանաբին մահվան ջուրերուն հասավ:

Եվ այն ատեն Ուրշանաբին ըսավ Գիլգամեշին.

— Հառա՛ջ, հառա՛ջ, Գիլգամեշ: Զող մը առ ձեռքդ և առաջ մղե նավը: Բայց նայե, որ ձեռքդ մահվան ջուրին չդպչի: Երկրորդ, երրորդ և չորրորդ ձողն ալ վերցուր, Գիլգամեշ: Հինգերորդն, վեցե-

րորդն և յոթներորդն ալ վերցուր, Գիլգամեշ: Տասներմեկերորդ և տասներկուերորդ ձողն ալ վերցուր, Գիլգամեշ:

Եվ քաջագոր Գիլգամեշը հարյուրքսան ձողը ամբողջութեամբ սպառեց: Բայց չվարանեցավ, գոտին արծակեց, հազուատները պատռեց, հանեց և ձեռքերովը վեր բարձրացուց իբրև առագաստ: Մինչ Ուտնապիշտիմը դեպի հեռուները կուղղե հայացքը և իր սրտին հետ խոսելով կը մտածե. «Ինչպե՞ս կըլլա, որ նավուն կոփածո քարերը ջախջախված են ու նավով մեկը այս կողմը կուգա, որ իրավունք չունի: Եկողը իմ մարդկանցից չէ: Կը տեսնեմ, որ եկողը մարդ ալ չէ: Կը նայիմ, թե արդյոք մարդ մը չէ՞: Այդ արարածը բոլորովին ինձի կը նմանի: Արդյոք ի՞նչ է սրտին փափագը»:

Գիլգամեշ և Ուրշանաբի վերջապես ծովափը կը հասնին: Գիլգամեշ նավակեն դուրս ելլելով կմտռե՛նա Ուտնապիշտիմին, որ և կհարցնե իրեն.

— Անունդ ի՞նչ է, ըսե ինձի: Ո՞վ ես դուն, որ հանդգնեցար մինչև բովս գալ: Ես Ուտնապիշտիմն եմ, որ կյանքը գտավ:

Գիլգամեշ պատասխանեց Ուտնապիշտիմին.

— Անունս Գիլգամեշ է, պարսպապատ Ուրուկեն կու գամ, Անուի երկրեն: Հեռավոր ճամփաներ կտրելով հոս եկած եմ, Շամաշի արահետով:

Ուտնապիշտիմը հարց տվավ Գիլգամեշին.

— Ինչո՞ւ այտերդ ծյուրած են: Ինչո՞ւ գլուխդ կախ է, ինչո՞ւ սիրտդ տխուր է. դեմքդ մաշած: Ինչո՞ւ հոգիդ ծանրաթախիժ վշտով լեցված է: Հեռու վայրերն եկող ճամփորդի կը նմանիս, երեսներդ ցուրտեն ու արևին շողեն այրած են: Ինչո՞ւ գահոց թափուր թողած, տափաստանները կը թափառիս:

Գիլգամեշ պատասխանեց Ուտնապիշտիմին.

— Ո՛հ, Ուտնապիշտիմ, ի՞նչպես այտերս ծյուրած չըլլան, ինչպե՞ս գլուխս կախ չըլլա, ինչպե՞ս սիրտս տխուր չըլլա ու դեմքս մաշած: Ինչպե՞ս հոգիս ծանրաթախիժ վիշտով լեցված չըլլա, ինչպե՞ս հեռու վայրերն եկող ճամփորդի մը չնմանիմ: Ինչպե՞ս երեսներս ցուրտեն ու արևի շողեն այրած չըլլա, ինչպե՞ս թափուր չթողեի գահս և չթափառեի տափաստանները: Կրտսեր եղբայրս և բարեկամս՝ էնկիդուն, տափաստաններուն հովազը, որ ինձի հետ մայրիներու լեռը բարձրացավ, զարհուրելի խումբաբան զգեստեց, լայնատարած տափաստաններուն հովազը որսաց՝ հող դարձավ: Մեր փափազը կատարվեցավ: Կենները բարձրացանք, մայրիներու անտառը բնակող խումբաբան խորտակեցինք, լեռներու կիրճերուն մեջ առյուծներ բռնեցինք սպանեցինք: Կործանեցինք նաև երկնային ցուլը: Բարեկամս, էնկիդուն զոր անսահմանորեն կը սիրեի, որ ինձի հետ ամեն դժվարություն բաշեց, էնկիդուն, կրտսեր եղբայրս, որ ինձի հետ ամեն նեղություն բաշեց, ինձմե բաժնվեցավ,

ճարդկային ճակատագրին արժանացավ: Վեց ցեղեկ և յոթ. դիշեր վրան լացի, թույլ շտվի, որպեսզի զինքը թաղեն, մինչև որ երեսը որդ ինկավ: Բարեկամիս տխուր տեսքեն սարսափեցա, մահեն սուկալով տափաստանները փախա: Բարեկամիս դառն ճակատագիրը ծանրացած է վրաս, անոր համար եյա տափաստաններուն ճամփան բռնեցի: Ո՛հ, ինչպե՞ս կրնամ լուռ ու մունջ մնալ: Ինչպե՞ս կրնամ հանդուրժել: Բարեկամս, որ այնքան կը սիրեի, հող դարձավ: Արդյոք ես ալ օր մը անոր պես պիտի չպառկիմ, որպեսզի հավիտյանս հավիտենից չկրնամ պառկած տեղես ելլել:

Եվ նորեն Գիլգամեշ պատմեց Ուտնապիշտիմին.

— Որպեսզի Ուտնապիշտիմին՝ հեռավորինս, երանելիին քով գամ և զինքը տեսնեմ, երկրե երկիր թափառեցա, բարձրաբերձ և անմատչելի լեռներն անցա, բազմաթիվ հեղեղատներս և ծովերն անցա, աչքերս քաղցրանուշ քունի վայելքը չտեսան, անհուն ցավ ու տանջանք կրեցի, անգամներս ու հոգիս վշտարեկ թախիժով լեցվեցան, ծովադիցուհի Սիդուրիին քով շահասած, հագուստներս աբղեն վաղուց մաշած էին: Արջ, բորենի, առյուծ, հովազ, վագր, եղնիկ, վիթ, վայրի բարայժ, տափաստաններուն և լեռներուն վայրի անասունները որսացի, որոնց միսը կերա և մորթը հագա: Դիցուհին ինձ տեսնելով իր դուռը գոցեց: Կույրով ձողերը ծածկեցի, մահվան ջուրերին ձեռքս չգիպցրի, Ուտ-

նապիշտիմ, Ուտնապիշտիմ արդ՝ պատմիր, թե ինչպես կյանքին տիրացար:

Ուտնապիշտիմը ըսավ Գիլգամեշին.

— Թափառումներդ ու ջանքերդ իզուր են: Կյանքը, զոր կը փնտրես, չես կրնար հայթայթել. դուն մահկանացու էակ մըն ես, այդ մարդկության ճակատագիրն է, որուն դուն ալ ենթակա ես:

Գիլգամեշ ըսավ Ուտնապիշտիմին.

— Ուրեմն ես ալ էնկիդդուին նման պետք է մահանամ, քնիմ առանց արթնանալու, հո՞ղ դառնամ: Ուրե՛մն իզուր էին տառապանքներս ու ջանքերս, մահը հաղթելու համար, իզուր է նաև մարմնիս աստվածային-անմահական մասը:

Ուտնապիշտիմ ըսավ Գիլգամեշին.

— Թո՞ղ, Գիլգամեշ, տրտունջդ և ցասումդ: Աստվածներուն ու մարդկանց ճակատագիրը նույնը չէ: Հայրդ ու մայրդ քեզ մահկանացու ծնեցին: Ընչու է, որ դուն երկու երրորդով աստված, իսկ մեկ երրորդով մարդ ես, բայց մարդկային մեկ երրորդ մահվան ենթակա է, և այդ է որ քեզ մարդկանց ճակատագրին կը կապե:

Գիլգամեշ հարց տվավ Ուտնապիշտիմին.

— Ինչպե՞ս, ըսե՛, կարելի չէ՞ միթե մահեն խուսափել, կարելի չէ՞ անոր հաղթել և փոխել մահկանացուին ճակատագիրը:

Եվ Ուտնապիշտիմ պատառախանց Գիլգամեշին.

— Մահ դաժան է և անգութ. նա ամեն կյանքի վերջ կու տա մշտապես: Շարունակ տուն չենք շիներ: Հավիտենապես դաշինք չենք կնքեր: Եղբայրները մշտնջենական ժառանգություն չեն բաժներ: Մարդ միշտ բազմանալու հաճույքը չի վայելեր: Առանձնությունը աշխարհիս վրա հավիտենապես չի մնար: Անընդհատ և անվերջ գնալը չի հորդիր և երկրին միշտ ջրհեղեղ չի բերեր: Աչքը միշտ արևին երեսը չի նայիր: Նախաժամանակներե ի վեր տեղական ու հավերժ մնալուն չկա: Քնացողը և մեռյալը որբա՛ն նման են իրարու: Մի՞թե երկուքն ալ մահվան պատկերին չեն նմանիր: Ամենակարող Անհունակիները, մեծ աստվածները և Մ.ս.մ.Յ.տումը,— ճակատագիրը ստեղծող զիցուհին, մարդու ճակատագիրը կսահմանին, հոգիներուն կյանք և մահ կը քաշխեն, բայց մահանալու օրը չեն թողներ իմանալ:

Տ Ա Ս Ն Ո Ւ Մ Ե Կ Ե Ր Ո Ր Գ Պ Ն Ա Կ Ի Տ

Եվ Գիլգամեշն ըսավ Ուտնապիշտիմին՝ հեռավորին.

— Երբ քեզի կը նայիմ, Ուտնապիշտիմ, կը տեսնեմ, որ քու շափերդ տարրեր չեն, ինձմե ոչ երկար ես և ոչ ալ լայն: Գուն ալ ինձի պես ես, այո՛: Գուն տարբեր չես, այլ ինձի պես ես: Ահալի չէ ինձի համար քեզի հետ պայքարի մտնել: Գուն ալ ինձի պես կոնակիդ վրա կպառկես: Արդ, ըսե ինձի, թե ինչպե՞ս դուն աստվածներուն շարքը անցար և ինչպե՞ս փնտրեցիր ու գտար կյանքը:

Ուտնապիշտիմ ըսավ Գիլգամեշին.

— Թաքուն բան մը կուզեմ հայտնել քեզի, Գիլգամեշ, աստվածներուն գաղտնիքը կուզեմ հայտնել քեզի: Անշուշտ կը ճանչնաս Շուրիպակ քաղաքը, որ Եփրատի ափը կը գտնվի: Ան շատ հին քաղաք մըն էր, ուր աստվածները կը բնակին: Եվ արդ, աստվածները կորոշեն՝ ահա վոր ջրհեղեղ մը րնել: Խորհրդի նստած էին մեծադոր աստվածահայր Անու, դուրեցազն Էնլիլը, իրենց խորհրդական

Նինուրտան, պաշտոնավար Էննուզին և ջրերու խորությանց աստված Նինիգիկու-էան: Այս վերջինը աստվածներուն որոշումն ու հրամանը հազորդեց եղեգնաշեն տնակին.

«Եղեգնատուն, եղեգնատուն, պատ-պատվար եղեգնատուն, լսիր դու պատ և իմացի՛ր: Շուրիպակցի, Ուրար-Տուտուի որդի, տունդ քանդիր, տապան մը շինե, հարստությունդ թող և կյանքդ փրկիր: Գույքերդ հրաժարե, հոգիդ ազատե, ամեն տեսակ կենդանի նավիդ մեջ վերցուր: Շինելիք նավուդ երկայնքը և լայնքը համաշափ պիտի ըլլա և վրան տանիք մը շինե»:

Գթասիրտ էային խոսքերուն իմաստը հասկնալով, ըսի տիրոջս.

«Տես, տեր, ինչ որ ինձի կը հրամայես, ականաժանքով կընդունիմ և կուզեմ կատարել հրամանդ, քայց ի՞նչ պիտի ըսեմ քաղաքին բնակիչներուն և մեծերուն»:

էան բերանը բացավ և ըսավ ինձի, իր ծառային.

«Ո՛վ, զավակդ աշխարհի,— պետք է իրենց այսպես ըսես. «Իմացա, որ այլևս Էնլիլի աչքեն ինկած եմ, անոր համար չեմ կրնար ձեր քաղաքը բնակել: Էնլիլի երկնքը այլևս տեսնել չեմ ուզեր: Առայժմ տապանը կուզեմ իջնալ, ապագային տիրոջս՝ էայի մոտ բնակելու համար: Էան ձեր վրա վարար անձրևի պես առատություն պիտի տեղա՛ առատ հավեղեն, ձկնեղեն և բերք պիտի պարգևե

ու երկիրը հարստութեան մեջ պիտի լողա, մինչև որ երեկո մըն ալ մութը պատե և տեղատարափ անձրև ու կարկուտ տեղա ձեր վրա»:

Արևածագին ամեն բան պատրաստեցի և ծովեզերք զնացի և սկսա տապանը պատրաստել: Փայտ, խաձողան և ուրիշ ինչ որ պետք էր, ճարեցի, նավուն հատակագիծը կազմեցի և գծեցի: Բոլոր ծառաներս, ուժեղ կամ տկար, գործի անցան: Հինգ օրեն տապանին արտաքին մասը ավարտվեցավ: Տապանին հատակը մեկ իկո¹ մեծութուն ուներ և պատերն ալ հարյուր քսան կանգուն բարձրութուն ունեին: Նմանապես հարյուր քսան կանգուն էր անոր տանիքեն եզերքը: Տապանը յոթ հարկեն էր Հատակը ինը մասի բաժանեցի: Մեջտեղը զուրեք զետեղեցի և ջուրով լեցուցի: Տապանին ուղղութուն տալու համար երկար ձողեր ճարեցի. ինչպես նաև ուրիշ պիտույքներ, վեց շար² կուպր վառարանին համար, երեք շար խաձողան ամբարեցի: Բեռնակիրները երեք շար ձեթ ներս բերին. մեկ շար ձեթ դուռներ յուղելու համար պետք եղավ, երկու շար ձեթ ալ նավապետը պաշար բրավ: Քաղաքին բնակիչները կերակրելու համար շատ արջառներ մորթեցի, ամեն օր ոչխար ալ կը սպանեի: Գետի ջուրք

¹ Իկո—հարթաչափ մըն է, հավասար է մոտավորապէս 1,3 հեկտարի:

² Շար կամ սար—տարողութեան շափ:

պես առատ սուսամի յուղ, քաղցու և զինի խմցուցի ու նոր տարվան տոնին պես խնջույք սարքեցի:

Յոթներորդ օրը տապանը պատրաստ էր: Բայց զայն ջուրը իջեցնելը և բեռնելը շատ դժվար էր: Տապանը հեծաններու վրա հանելի հետո նիզերով հրեցինք և վերջապես ջուրը իջեցուցինք:

Նավուն երկու երրորդը ջուրին մեջ թաղվեցավ:

Ինչ որ ունեի, նավին մեջ բարձրացրի ու տեղավորեցի, որքան արծաթ և ոսկի ունեի, նավուն բեռնեցի, նաև տեսակ տեսակ անասուններ նավ հանեցի: Ընտանիքս ու տոհմս, բոլորն ալ նավի մեջ լեցուցի: Նաև վայրի անասուններն մեկ-մեկ հատ հոն տարա: Բոլոր վարպետները նավուն մեջ վերցրի:

Շամաշ ինձի հետևյալ պայմանաժամը որոշեց. «Երբ խավարին տերը երեկոյան մթնշաղը տարածե ու երկրիս վրա կարկուտ և անձրև տեղա, դուն ներս քաշվե և տապանիդ դուռը գոցե»:

Որոշված ժամանակը եկավ. իրիկուն մը խավարին տիրողները երկրիս վրա սոսկալի անձրև և կարկուտ թափեցին: Գուրս նայեցա, տեսա, որ զարհուրելի էր օդը: Տապանը մտա և դուռը գոցեցի: Պուզուր-Ամուրի նավավարիս հանձնեցի նավալատս և անոր մեջ եղածները:

Առաջին այգալուսը ծագելուն մութ և փոթորկաբեր ամպեր դիզվեցան երկնքին երեսը: Այդ միջոցին սև ամպերուն մեջն փայլակի և ամպրոպի

աստվածը՝ Աղազը որոտաց. Շուլլատ և Խանդանոր ասջևեն, իբրև սուրհանդակներ կը սուրային լեռներու ու ձորերու վրային: Էրագալ վերջապես փրցուց աշխարհիս զեկը, Նինուրտան զնաց և հակառակ ուղղութեամբ հոսանքներ ատաջ բերաւ: Անհունակիները ջահերը բարձրացնելով կը լուսավորին երկիրը իրենց սոսկալի լույսով: Աղազի դարույթը մինչև երկինք կը հոսանի: Երկինք-գետինը իրար կը խառնվին. լույսին նշույլը չի մնար, ամբողջ երկիրը, կլոր կճիկի նման ջարդ ու փշուր ըլլալով, կործանվեցաւ:

Ամբողջ օր մը փոթորկաբեր հարավային քամի փչեց, ջուրերուն տակ թաղեց լեռները, խեղդամահ ընելով մարդկութունը: Երկրիս վրա մարդիկ այլևս իրար չէին տեսներ, աստվածներն ալ մարդկանց չէին տեսներ: Աստվածներն ալ այս ահեղ ջրհեղեղեն սարսափեցան, Անուի երկինքը բարձրացան, շունբրու պես կծկտեցան և դուրսը թափոր կազմեցին: Ծննդաբերողի մը նման կը ճշե Իշտարը, գեղաձայն դիցամալլը կողբա. «Ինչ որ կար, հող դարձավ, վասնզի աստվածներուն ժողովին մեջ վատ խոսեցաւ: Աստվածներուն ժողովին մեջ շար խոսքեր արտասանելով՝ կոխի ստեղծեցի. ժողովրդիս բնաջնջման պատճառ եղա: Իմ արգանդես ծնած մարդկութունը ձկնիկներու պես ծովին մեջ թափված են»:

Անհունակիներն ալ լալագին կողբան դիցամոր հետ. աստվածները կկաժ՝ կուլան ու կողբան դողդոջուն շրթունքներով:

Վեց օր և յոթը գիշեր քամին դեռ սաստիկ կը փչեր. վիշապ հողմն ու հեղեղը երկրիս վրա կը նետվեին: Թոհուրոհը յոթը օր տևելի հետո, հարավային քամին վերջապես հաղթեց վիշապ հողմին, զորքի նման կոխի մղելի ետք: Մովը վերջապես հանդարտվեցաւ ու խաղաղվեց: Վիշապ հողմը տեղի տվաւ և ջրհեղեղը վերջացաւ:

Եվ այն ատեն երգիկը բացի. լույսը երեսիս զարկաւ, օդին երևույթը տեսա ամենուրեք լուսթյուն. ամբողջ մարդկային սերունդը հող դարձած էր: Տափարակ տանիքի մը նման փոված էր ճահիճը: Գետինը ծունկի գալով լացի, արցունքներս երեսներես վար վազեցին:

Մովուն մեջեն ափերուն կը նայեի, տասներկու երկժամեն կղզի մը երևան ելաւ: Այնտեղ, Նիսիր լեռան մոտ կանգ առաւ տապանը: Նիսիր լեռան վրա հանգչեցաւ տապանը ու շկրցաւ այլևս տեղեն շարժի: Օր մը, երկու օր Նիսիր լեռը պահեց տապանը և շթողուց, որպեսզի տեղեն շարժի: Երբ և շորս օր Նիսիր լեռը պահեց տապանը և շթողուց, որ տեղեն շարժի: Հինգ և վեց օր Նիսիր լեռը պահեց տապանը և շթողուց որ տեղեն շարժի: Յոթներորդ օրը աղավնի մը տապանեն դուրս արձակեցի: Ցամաք չգտնելով վերադարձաւ: Հետո ծիծեռնակ մը

տապանեն դուրս արձակեցի: Ան ալ ցամաք չգտնելով վերադարձավ: Վերջապես ազուով մը տապանեն դուրս արձակեցի, թուով, իջավ հոն ուր ջուրը ցամբած էր, կերավ, պճոթկեց, կոշեց և շվերադարձավ: Հետո տապանեն դուրս արձակեցի ամենքը— մարդիկ և անասունները— և շորս հովերուն հանձնեցի: Զո՛հ մը ըրի և լեռան գլուխը հատիկ ցանեցի, իբրև մատաղ, երկու տեղ յոթնական աման զրի և անոնց մեջ մուրտ, խնկեղեն և մաշրի ծխեցի:

Աստվածները վերեն հոտը առին: Շատ շանցած աստվածները ճանճերու պես մատաղին շուրջը հավաքվեցան: Երբ մեծ դիցամայրը եկավ, բարձրացուց իր մեծարժեք գոհարները, որոնք աստվածահայր Անուն շինած էր իր փափազին համաձայն. «Ո՛հ, աստվածներ, ինչպես որ ես վիզես կախված լազվարթը շեմ կրնար մոռնալ, այնպես ալ կուզեմ միտքս պահել այս օրերը, որպեսզի հավիտենապես շմոռնամ: Արդ, աստվածները թող այս հաճելի մատաղին մոտենան, բայց էնչիլը թող այս աստվածավայել մատաղին չի մոտենա, քանզի ան էր, որ առանց մտածելու և կշռելու ջրհեղեղ հանեց և իմ ժողովուրդս տիղմին մեջ խեղդամահ ըրավ»:

Դյուցազն էնչիլ երբ եկավ, տապանը տեսավ, բարկութենեն կրակ կտրեցավ և Իգիգի-աստվածներուն դեմ դայրանալով ըսավ. «Հոգի մը մահեն ազատված է: Որե՛կ մեկը պետք չէր, որ ազատեր, տիղմին մեջ մնալու էր»:

Նինուրտան բերանը բացավ խոսելու համար և ըսավ դյուցազն էնչիլին. «Էսպէն զատ ո՞վ կրնա այսպիսի ծրագիրներ մշակել: Էան է, որ ամեն բանի աստակ է»:

Էան բերանը բանալով, ըսավ դյուցազն էնչիլին.

«Դյուցազն, դուն որ բոլոր աստվածներեն իմաստուն ես, ինչպե՞ս կրցար անխոհեմ կերպով ջրհեղեղ անել: Թող միայն այն քավեր մեղքը, ով որ մեղավոր էր, թող պատժվեր միայն այն, ով որ ոճբագործ էր: Պետք էր որ համբերեիր, ոչ թե սպանելիր: Փոխանակ ջրհեղեղ հանելու, կրնայիր առյուծ մը արձակել, որ մարդոց թիվը պակասեցներ, ջրհեղեղիդ փոխարեն, ավելի լավ կըլլար, եթե զայլ մը գար և մարդոց թիվը պակասեցներ, ջրհեղեղիդ փոխարեն կրնայիր սով մը բերել աշխարհիս վրա: Ջրհեղեղիդ փոխարեն ավելի լավ կըլլար, եթե համաճարաւեր դաւ և ոչնչացներ մարդկութունը: Բայց ես շուղեցի մեծ աստվածներուն գաղտնիքը հայտնել: Եղեգե պատին մեջեն մեծ իմաստունին՝ Ուտնապիշտիմին միայն երազ մը զրկեցի: Ահա այն այսպես տեղեկացավ աստվածներուն գաղտնիքին: Այժմ դու նրան խորհուրդ տուր:

Էնչիլ ալ նավս բարձրացավ, ձեռքես բռնեց, որպեսզի ես և կինս տապանես իջնանք: Հետո համայեց, որ կինս ծունկի գա թուլս: Ապա ինքը երկուքիս մեջտեղը կեցավ, ձեռքը մեր ձակատին դնելով մեղ օրհնեց. «Ուտնապիշտիմ նախապես

մարդու զավակ էր, ասկե հետո մեզի, աստվածնե-
րուս, հավասար են Ուտնապիշտիմը և իր կիներ: Արդ
այնտեղ հեռուն, գետաբերանին մոտ թող բնակի
Ուտնապիշտիմը: Այսպես զիս տարին ու հեռուն,
գետաբերանին մոտ բնակեցուցին:

Ո՞վ պիտի կրնա հիմա աստվածները շուրջդ
հավաքել, որպեսզի դուն, Գիլգամեշ, կարող ըլլաս
գտնել կյանքը, զոր կը փնտրես: Եկուր անգամ մը
փորձե տեսնեմ, կը դիմանաս առանց քունե վեց
ցերեկ և յոթ գիշեր:

Գիլգամեշ գետինը նստելուն պես, քամու նման
համակեց նրան քունը: Ուտնապիշտիմ ըսավ կնոջը.

— Ահա, տես քաջ մարդը, որ կյանքին կը բաղ-
ձա: Քունը քամու նման վրայն հարձակեցավ:

Կինը ըսավ Ուտնապիշտիմին.

— Շոշափե մարդը, որպեսզի ան արթննա, և
ողջ առողջ երթա իր երկիրը, նույն ճամփով հասնի
ուրկե եկավ: Երթա մտնե այն դռնեն, ուրկե դուրս
ելավ:

Ուտնապիշտիմ ըսավ իր կնոջը.

— Այո, դուն բարի ես, կը ցավակցիս մարդուն:
Ուրեմն ելիւր, իրեն համար հաց եփե ու սնարին
տակը դիր և պատին վրա խազե այն օրերը, որոնք
քնանալով կանցնե:

Կինը Գիլգամեշին համար հաց եփեց և անոր
սնարին տակը դրավ և այն օրերը, որոնք քնանա-
լով անցուց, պատին վրա խազեց: Առաջին անգամ

թխված հացը բուրբուլին չորցավ, երկրորդը՝ բոթ-
բոթ եղավ, երրորդը՝ բորբոսնեց, չորրորդը՝ արդեն
ճերմակացած էր: Հինգերորդը՝ գույն կառնե, վեցե-
րորդը՝ արդեն եփած է, յոթներորդը՝ դեռ թոնիրը
չդրած և ահա, իմաստուն Ուտնապիշտիմը արդեն
մշտեց Գիլգամեշը և ան արթնացավ:

Գիլգամեշ բերանը բացավ և ըսավ Ուտնապիշ-
տիմին՝ հեռավորին.

— Հազիվ քունը աչքս ինկավ, զիս մշտեցիր և
քունս խռովեցիր: Ուտնապիշտիմ ըսավ Գիլգա-
մեշին.

— Ելիւր համրե, Գիլգամեշ, ելիւր համրե հա-
ցերդ, որպեսզի գիտնաս, թե քանի օր քնեցիր:
Առաջին անգամ կողված հացը բուրբուլին չորցավ,
երկրորդը՝ բոթ-բոթ եղած է, երրորդը՝ բորբոսնած
է, չորրորդը՝ արդեն ճերմակացած: Հինգերորդը՝
գույն կառնե, վեցերորդը՝ արդեն եփած է, յոթնե-
րորդը՝ դեռ թոնիրը չդրած, արդեն արթնցար:

Գիլգամեշ ըսավ հեռավորին՝ Ուտնապիշտիմին.

— Վա՛յ ինձի, ի՞նչ կրնամ ընել, ո՞ւր կրնամ
երթալ, քանի որ քունը, ավազակի մը նման, օձի-
քես բունեց: Ննջարսնս նստած է մահը, ուր ալ
որ ոտքս դնեմ, այնտեղ է մահը:

Եվ Ուտնապիշտիմ ըսավ իր նավավարին՝ Ուր-
շանաբիին.

— Չըլլա որ ուրիշ անգամ այս քարափը ոտք
կոխես, Ուրշանաբի, չըլլա, որ ուրիշ անգամ որևէ

մեկը ջուրեն այս կողմ անցկացնես, չըլլա, որ ուրիշ անգամ որևէ մահականացու մը ջուրին այս կողմը անցկացնես և կայքս բերես: Ահա նայիր վրան, տես գլուխը այն մարդուն, զոր այստեղ բերիր: Ամբողջ մարմինը աղտով ծածկված է, հագած մորթեբը անոր անգամներուն զեզեցկությունը ալլափոխած են: Ուրշանաբի, հետդ առ և ջուրին քովը տար զինքը, որպեսզի լվացվի և ձյունին պես ձերմկի: Թող կեղտոտ մորթեբը վրայեն հանի, նետե, որպեսզի ծովը տանի: Իր գեղեցիկ և ձյունաթույր մարմինը թող նորեն երևան գա: Գլուխը թող նոր փաթթոց մը կապի, նոր հագուստ հագնի, ամոթը գոցելու համար: Մինչև որ Գիլգամեշ եկած ճանապարհներով իր պարսպապատ քաղաքը՝ Ուրուկ չհասնի, թող չմաշի ու նոր մնա:

Ուրշանաբին առավ ու ծովափը տարավ Գիլգամեշը, որ հոն լողանք ըրավ և մաքրվեցավ և ձյունի պես ձերմկեցավ: Մորթը ջուրին մեջ նետեց որպեսզի առնի, տանի: Մարմնի գեղեցկությունը երևան եկավ: Գլխուն փաթթոցն ալ նորոգեցավ, նոր հագուստ մը հագավ ու ամոթը գոցեց: Եվ մինչև որ եկած ճանապարհով իր պարսպապատ քաղաքը չհասավ, հագուստին գույնը չնետեց, չմաշեցավ:

Գիլգամեշ և Ուրշանաբի նավը նստան ու մեկնելու վրա էին, երբ Ուտնապիշտիմին կինը ըսավ իր ամուսնուն՝ հեռավորին.

— Գիլգամեշ շարշարվեցավ, մաքառեցավ ճիգ թափեց, որ այստեղ գա: Անշուշտ բան մը պիտի տաս, որ հետը տանի:

Գիլգամեշ երբ այս խոսքերը լսեց, ձողը վերցուց և նավը դարձյալ դեպի ծովափ հրեց:

Ուտնապիշտիմ ըսավ Գիլգամեշին.

— Դուն, ո՞վ Գիլգամեշ, շարշարվեցար, մաքառեցիր, ճիգ թափեցիր այստեղ եկար, ի՞նչ կրնամ տալ քեզի որ հետդ տանիս: Գիլգամեշ, կուզեմ քեզի գաղտնիք մը տալ: Այո, անծանոթ, կենարար բույսի մը տեղը պիտի ըսեմ քեզի, բույսի մը տեղ, որուն արմատները և ճյուղերը փշատիի կը նմանին և վարդենիի նման կը խայթեն ձեռքդ: Եթե կրնաս այս հրաշագործ բույսին տիրանալ, որ եփրատի ջուրերուն մեջ կաճի, մշտնջենապես երիտասարդ կը մնաս:

Գիլգամեշ այս խոսքերը լսելով, ոտքերուն ծանր քարեր կապեց, ջուրին խորը սուզվեցավ, քաշեց, արմատով հանեց հրաշագործ բույսը, որ ձեռքը խայթեց: Երբ քարերը ոտքերին արձակեց, ալիքները զինքը նորեն զետափ նետեցին:

Գիլգամեշ ըսավ նավավորին՝ Ուրշանաբիին.

— Ուրշանաբի, այս կախարդական բույս մըն է, որ մարդու կյանք և շունչ կուտա: Կուզեմ զայն Ուրուկ տանել ու ձերբերին տալ, որ ուտեն: Այդ բույսին անունը «ձերբ երիտասարդացնող» է: Ես

ալ կուզեմ այդ կասկեներին պտուղեն ուտել հավետ
երիտասարդ մնալու համար:

Ողջ առողջ ծովը ճեղքեցին, գնացին և քսան
երկժամ երթալի ետք քիչ մը հաց կերան: Երեսուն
երկժամ ճամփորդելի ետքը հանգչեցան ու քնե-
ցան:

Գիլգամեշ զով ջուրով լեցուն ավազան մը տե-
սավ, մեջը նետվեցավ լողանքի համար: Օձ մը այդ
դյուրական բույսին հոտը առնելով, գաղտագողի
սողաց, ջուրեն դուրս ելավ և այդ կենարար բույսը
գողցավ, կերավ ու վերագարծին շապիկը փոխելով
երիտասարդացավ:

Գիլգամեշ կը նստի արյուն-արցունք կը թափե.
կուլա և արտասուքը երեսն ի վար կիչնե: Ուրշանա-
բիին դառնալով կըսե.

— Ո՞ւմ համար շարշարվեցա, որո՞ւն օգտին
հոգնեցան թևերս: Որո՞ւ համար սրտես արյուն կը
հոսի: Ա՛խ, ինձ համար բարիք չըրի, այլ գետնի
սողունին բարիք ըրի:

Քսան երկժամ ճամփա կտրելի ետք, իրենց պա-
շարեն քիչ մը կերան, երեսուն երկժամ քայլելի ետք
հանգչեցան ու քնեցան:

Երբ վերջապես պարսպապատ Ուրուկ հասան,
Գիլգամեշ ըսավ նավավար Ուրշանարբին.

— Ուրուկի պարսպների վրա ելի՛ր, Ուրշանա-
բի, ելիր և տես, թե որքան ամուր են շինված, քննե
անոնց հիմքը, տե՛ս, թե արդյոք թրծված աղյուանի-

4. «Գիլգամեշ» դյուցազներգության պեմփրոններից մեկը

րն՝ շինված են, արդյոք անոնց հիմքը յոթ հմաս-
տունները շե՞ն դրեր: Մեկ սար քաղաքն է, մեկ սար
պարտեզները, մեկ սար ալ արվարձանները, ուրեմն
երեք սար երկարութիւն ունեցող պարիսպներով
շրջապատված է Ուրուկը, բացի Իշտարի տաճարին
շուրջ գտնվող հողեն, որ խոսպան ձգված է: Այս
քաղաքին սահմանին մեջ կալված մը, պարտեզ մը
և կանանոց մը թող քուկդ ըլլան, Ուրուկի մեջ տուն
մը շինիր և օրերդ խաղաղությամբ ապրե:

Տ Ա Ս Ն Ե Ր Կ Ո Ւ Ե Ր Ո Ր Գ Պ Ն Ա Կ Ի Տ

Գիլգամեշ կը թագավորն բարձր պարիսպներով շրջապատված Ուրուկի մեջ: Բայց սիրտը անհուն վիշտով ու թախիժով լեցված է և հանգիստն իր խոռոված: Մեծամեծ գծվարություններ քաշելով հեռավոր երկրներ թափառեցավ, անմատչելի կիրճերն ու լեռներն անցնելով մինչև աշխարհիս մյուս ծայրը հասավ, ծովերն և մահվան ջուրերն անցնելով, հեռավոր Ուտնապիշտիմին քով գնաց, որ իրեն ջրհեղեղի պատմությունը պատմեց և կենարար բույսին տեղը ցույց տվավ: Հավիտենական կյանքը գտնելու իր բուռն ցանկությունը շիրականացավ: Մահվան երկյուղը սրտին մեջ և հանգիստը խոռոված, կաղաղակն. «Ուրեմն ես ալ այնպես պիտի մահանամ, ինչպես է՝ կիդուն, այնպես, ինչպես ամեն մարդ: Մեզմն որևէ մեկը պիտի չկրնա մահն խուսափել: Ինչի՞ պիտի վերածվի մարմինս: Ի՞նչ կա վարը, Իրկալիի բնակած տեղը, մութ աշխարհը, ուրկե անգամ մը ներս մտնողը ալլևս դուրս չելլեր»:

Գիլգամեշ կը խորհի, կը մտմտա, բայց ճար չի կրնար գտնել: Հանկարծ կորոշն սանդարամետն կանչել տալ էնկիդուին ուրվականը: Կուզե խոսիլ որ մեռած բարեկամին հետ, կուզե ուղղակի անոր բերնեն իմանալ ճշգրիտ լուր մը մեռյալներու աշխարհին մասին:

Գիլգամեշ արքան բոլոր մոզերը, կախարդները և ոգեհարցուկները իր քով կանչելով կը հրամայե, որպեսզի կախարդական խոսքերով էնկիդուին ուրվականը դուրս կանչեն սանդարամետն.

— Ըսեք ինձի, մոզեր ու քրմապետներ, զո՞վ կանչեմ, ի՞նչ բնեմ, որպեսզի տանջահար հոգուս քղձը կատարվի: Կուզեմ խոսիլ հանգուցյալ բարեկամիս հետ, կուզեմ ուղղակի անոր բերնեն լսել ճշգրիտ լուր մը անդրաշխարհի մասին:

Քուրմերը և մոզերը ահ ու դողի մատնվեցան: Գիլգամեշին առջև երկրպագեցին և զարհուրանքի քացականչություններ արձակեցին: Քրմապետներուն երիցագույնը բերանը բանալով, ըսավ Գիլգամեշ արքային.

— Այն, ինչ որ բնել կուզես, սարսափելի է, թեպետ և դուն կը հրամայես: Արդ, լսե, թե ինչ բնել կուզեմ: Պարիսպներուն հյուսիսը կաճի նվիրական ծառ մը, որուն տերևները միշտ թալմ ու կանաչ են և կեղևը երբեք չի չորնար: Այդ կախարդական ծառին արմատներուն վրա իր բույնը շինած էր սողացող օձը, որ միշտ գործի վրա է: Իմ դուգուդ

թռչունը իր ձագերը թխած է այդ ծառին կատարին վրա և այդ հաստաբուն ծառին խոռոչին մեջ կը նստի փոթորիկներու վհուկը: Դուն Գիլգամեշ պետք է որ այդ ծառը արմատախիլ քննս, պսակը կտրես և անոր փայտից մոզական զենք մը շինել տաս, ծառին բուսած տեղը հոր մը փորես, կախարդական կապանքը անոր մեջ զետեղես ու գիշերը լոնլյայն դժոխքին նվիրես: Հետո զանազան կախարդանքներով պետք է ոգեկոչես դժոխքի սավերները, մասնավորապես էնկիդուին ուրվակներ և կամ այդ մոզական կապանքովդ ու զրահո՞վդ դուն, Գիլգամեշ, անձամբ մութ աշխարհ իջնես:

Գիլգամեշ քրմապետին խորհուրդներուն անստով գոտին կապեց, որ հիսուն մինա կը կշռեք բայց այդ հիսուն մինա ծանրութիւնը իրեն համար միայն երեսուն շեքել¹ թվեցավ: Մեկ տաղանդ և հիսուն մինա կշռող ուղղամական կացինը վերցնելով, մտածեց. «Եթե ծառին արմատներուն մեջ արող և շարունակ արթուն օձուն գլուխը ջախջախելու կամ ճղմեմ, ծառին գագաթը թառած իմ դուրսը թռչունը պիտի վախնա և, իր ձագերը անենքով լեռները պիտի ապաստանի: Փոթորիկներու պատճառ եղող վհուկը, որ այս ծառին խոռոչի մեջ կապրի, պիտի թողու իր որջը, և ես անոնց ամայի բույները պիտի ավերեմ»:

¹ 60 շեքելը 1 մինա է և 60 մինա 1 տաղանդ է, 1 մինա հավասար է մոտավորապես 0,5 կգ:

Գիլգամեշ ծառը բռնեց արմատախիլ քրավ և սաղարթապսակը կտրեց: Երբ ծառը իր ուսին դրած ջաղաքի մարդոց քով եկավ, անոնք զարմացան. Գիլգամեշ, այդ ծառը անշուշտ Իրնինի սուրբ դիցուհիին պիտի նվիրե, իբրև գահ կամ մահճակալ»:

Գյուցազն Գիլգամեշ ատողձագործին տարավ ծառը զենք ու զրահ շինել տալու համար: Հետո հրամայեց, որպեսզի բովանդակ Ուրուկի մեջ ամենուրեք լուսթյուն ու խաղաղություն տիրե մինչև հաջորդ գիշեր: Լուսթյունը ու խաղաղությունը պահպանելու համար փողոցներուն մեջ հսկիչ դրավ, այնտեղ՝ ուր հիվանդ կար, բժիշկ զրկելովով, այնտեղ ուր մայրեր կային, անոնց զավակներուն համար հաց զրկել տվավ, ուր բույրեր կային, անոնց եղբայրներուն խմելու ջուր լեցնելովով: Ամենուն օգնեց, որպեսզի լուսթյունը և խաղաղությունը պահպանվի և շխոտվի:

Իրիկունը խոր փոս մը բացավ հողին մեջ, իր զենքն ու զրահը այդ փոսին բեռանք դրավ, անոր տարը կախարդական շրջանակ մը գծելե հտք, տուն նաց: Ցայգալուսին մոտեցավ փոսին, որուն շուրջ շրջանակ մը գծած էր և ուշեց ոգեկոչել դժոխքին սավերները: Այդ պահուն՝ լուսթյան միջեն աղջնակի մը սուր ձայնը ելավ: Առավոտյան դեմ քունին մեջ գեշ երազ մը իրեն սոսկում պատճառած էր: Եվ այդ փոքրիկ աղջկա աղաղակեն Գիլգամեշի կա-

խարդական զենքն ու զրահը տապալեցան դժոխքը
ինկան:

Գիլգամեշ ձեռքը փոսին մեջ խրեց, բայց ձեռքը
չհասավ, և չկրցավ իր կախարդական զենքը դուրս
հանել: Ոտքը երկարեց, դարձյալ չհասավ և չկրցավ
կապանքը դուրս հանել: Գիլգամեշ սանդարամեա
աստվածներուն տաճարին առջև նստավ և ար-
ցունքները հեղեղի պես դժգույն այտերն ի վար վա-
զեցին:

— Ա՛խ, իմ զենքն ու զրահը, ա՛խ իմ կախար-
դական կապանքս, իմ անդիմադրելի ուժ ունեցող
զենքս: Ո՛վ պիտի կրնա զայն գետնին խորեն լույս
աշխարհ բերել: Ո՛վ պիտի կրնա զրահս դժոխքէն
հանել:

էնկիդուն, կրտսեր եղբայրն ու ընկերը, խորխո-
րատեն ձայն տվաւ:

— Գիլգամեշ, տեր իմ, ինչու արցունք կը թա-
փես: Զենքդ դարձյալ գետնին տակին վեր պիտի
բերեմ: Գիլգամեշ, լսեն, սակայն, թե ի՞նչ կուզեմ
բսել քեզի: Եթե գետնին խորը, մութ աշխարհ կու-
զես իջնել, պետք չէ, որ տաճար մտնես, պետք չէ,
որ մաքուր զգեստ հագնիս, այլապես մեռյալները
կը ճշան, քեզ թշնամի կարծելով: Պետք չէ, որ
անոթին մեջն լավ օծանելիք առնես և մարմինդ
օծես, այլապես անոթը շուրջդ կը հավաքվին, երբ
անոր հոտը առնեն: Պետք չէ, որ աղեղդ գետնին
դպցնես, այլապես կը շրջապատեն քեզ անոթը,

որոնք աղեղնահար եղած են, պետք չէ ձեռքդ իշ-
խանական գավազան առնես, այլապես հոգիները
քեզ տեսնելով դող կելլեն: Պետք չէ, որ ոտնաման
հագնիս, գետնին տակը պետք չէ, որ աղմուկ հա-
նես, սիրածդ կինդ պետք չէ, որ համբուրես, եթե
վշտացած ես զավակեդ, պետք չէ, որ զայն ծեծես,
այլապես դժոխային թշվառությունը քեզ կը պատե-
նին: Գուցէ հավատ լուս, հավատ խաղաղ մայրը, որ
այստեղ կը հանգչի, մերկ է և իր գավաթանման
ստինքները ամոթից զերծ են¹:

Սակայն Գիլգամեշ աստծու սուրբ տաճարը
մտավ, մաքուր զգեստ հագավ—մեռյալները ճշա-
ցին, զինքը թշնամի կարծելով, անոթին մեջն լավ
օծանելիք առավ ու մարմինը օծեց, մեռյալներուն
հոգիները հոտ առնելով շուրջ հավաքվեցան: Աղեղը
գետնին դպցուց, անոթը, որ աղեղնահար եղած
էին, զինքը շրջապատեցին. գավազանը ձեռքը ա-
ռավ, հոգիները դող ելան: Ունաման հագավ, բայ-
լած ատեն գետնին տակը աղմուկ հանեց, սիրած
կինը համբուրեց և այն կինը, որուն դեմ բարկացած
էր, ծեծեց: Իր սիրած գավակը համբուրեց, ու այն
տղան, որուն դեմ բարկացած էր, ծեծեց և ահա
դժոխային թշվառությունը զինքը պատեց: Նինա-
զուի մայրը հավատ լուս, հավատ խաղաղ հոս մերկ

¹ Հոս բսել կուզե թե հանգուցյալը հոգին տակ միշտ մերկ
է, բայց այսպանելի կամ ամոթալի չէ:

կը հանգչի և իր գալաթանման ստինքները ամոթեց
զերծ են: Էնկիդուն գետնին տակեն ուզեց վեր ելլել:
Ոչ նամտարը, և ոչ ալ Ասակուն բռնեցին զինքը—
գերհզոր հողը բռնեց զինքը: Ներգալի անողոք պա-
հապանը չբռնեց զինքը—գերհզոր հողը բռնեց զին-
քը: Ան շինկավ պատերազմին դաշտին վրա—գեր-
հզոր հողը բռնեց զինքը:

Արդ, լալագին հեծեց Գիլգամեշ, նինսունի որդին,
էնկիդուի համար: Էկուրը՝ էլիլի տաճարը գնաց.

— Լսե ձայնս, երկնավոր հայր էնլիլ. զենքը
դժոխքը ինկավ, մոգական զենքս փոսին մեջ ին-
կավ. մոգական կապանքս հողին մեջ ինկավ: Էն-
կիդուն, ընկերս զայն վեր հանելու գնաց, հողը
բռնեց զինքը: Ոչ նամտարը և ոչ ալ Ասակուն
բռնեցին զինքը—գերհզոր հողը բռնեց զինքը: Ան
պատերազմին դաշտին վրա շինկավ—գերհզոր հո-
ղը բռնեց զինքը:

Գիցահայր էնլիլ բառով մը իսկ շպատասխանեց
Գիլգամեշին:

Գիլգամեշ հետո լուսինի աստծուն, Սինին դի-
մեց.

— Հայր երկնավոր, Սին, կապանքս հողին մեջ
ինկավ, զրահս հողին մեջ ինկավ, էնկիդուն զայն
վեր բերելու գնաց՝ հողը բռնեց զինքը: Ոչ նամ-
տարը, և ոչ ալ Ասակուն բռնեցին զինքը—գերհզոր
հողը բռնեց զինքը, ներգալի անողոք պահապանը
չբռնեց զինքը—գերհզոր հողը բռնեց զինքը: Ան

շինկավ պատերազմի դաշտին վրա—գերհզոր հողը
բռնեց զինքը:

Հայր Սինն ալ անոր շպատասխանեց և Գիլգա-
մեշ վերջապես զթառատ էա դիցահոր դիմեց.

— Հայր էա, զենքս հողին մեջ ինկավ: Էնկիդուն
զայն վեր բերելու գնաց՝ հողը բռնեց զինքը: Ոչ
նամտարը և ոչ ալ Ասակուն բռնեցին զինքը—գեր-
հզոր հողը բռնեց զինքը: Ներգալի անողոք պահա-
պանը չբռնեց զինքը—գերհզոր հողը բռնեց զինքը:
Ան շինկավ պատերազմի դաշտին վրա—գերհզոր
հողը բռնեց զինքը:

Ջուրերու խորությանց աստվածը՝ էան Գիլգա-
մեշի խոսքերը լսելով ըսավ Ներգալին՝ առնական
դյուցազնին.

— Անմիջապես գետինը փոս մը բաց, որպեսզի
էնկիդուին ուրվականը հողին ընդերքեն դուրս գա
և իր սրտակից եղբորը պատմե մութ աշխարհին
կարգ ու կանոնը:

Առնի դյուցազնը ներգալ, գեհենի տերը, մտիկ
ըրավ, գետինը վայրկենապես փոս մը բացավ և
էնկիդուին ուրվականը հովի նման հողին ընդերքեն
դուրս եկավ: Եվ նորեն ու նորեն գրկվեցան երկու
սրտակից ընկերները: Հետո իրարմե խորհուրդ ա-
ռին, խորհուրդ ավին և հարցուփորձ ըրին.

— Պատմե ինձի, բարեկամս, ըսե ինձի, բարե-
կամս, պատմե անդրաշխարհին կարգ ու կանոնը,
որ տեսար:

— Ես այդ քեզ չեմ ըսեր, բարեկամս չեմ ըսեր: Եթե անդրաշխարհին կարգ ու կանոնը, որ տեսա, քեզի ըսեմ, պիտի նստիս ու արտասովես:

— Ուրեմն պիտի նստեմ ու արտասովեմ:

— Մարմինս, որուն դուն ուրախ սրտով կը փարվեիր, ճճիները կուտեն հին հագուստներու պես: Մարմինս, որուն դուն ուրախ սրտով կը փարվեիր, փետցավ փոխվեցավ և փոշիով լեցվեցավ:

Եվ այն ատեն ըսավ Գիլգամեշ՝ փոշիին մեջ կծկվելով, այն ատեն ըսավ Գիլգամեշ արքան, փոշիին մեջ կծկվելով:

— Իզուր անցան ըլլոր ճիգերս ու շարշարանքներս, իզուր փնտրեցի հավերժական կյանքը աշխարհիս վրա: Մահվան ու աշխարհիս կարգն ու կանոնը անգութ են: Ամենքիս վիճակված է հպատակիլ ճակատագրին, հող դառնալ և խառնվել փոշիին, կորսվիլ Իրկալի տան խավարին մեջ:

Գիլգամեշ տակավին հարցուց իր բարեկամին.

— Պատմե ինձի բարեկամս, հոգիներու մասին, որոնք վարը՝ գժոխքը կապրին:

— Ամենքն ալ նույն վիճակին ենթարկված են, լույսին երեսը չեն տեսներ, մութին մեջ կորսված են, թռչուններու պես փետուրներե հագուստ հագած են և իրենց սնունդը փոշի և ցեխ է:

— Պատմե ինձի, բարեկամս, վարը ո՞վ տեսար, ինչպիսի՞ մահով են մահացել, ի՞նչ կընեն վարը:

— Անթիվ հոգիներ տեսս վարը, անդրաշխարհը, որոնց ճակատագիրը իրենց մահով կորշովի:

— Տեսա՞ր այն, որ կրակեն մեռավ:

— Այո, տեսա, անկողնին վրա փռված՝ միայն ջուր կխմե:

— Տեսա՞ր այն, որ ճակատամարտի մեջ սպանված է:

— Այո տեսա, հայրը ու մայրը գլուխը բռնած են և կիներ վրան խոնարհած է:

— Տեսա՞ր այն, որուն դիակը դաշտը նետվեցավ:

— Այո տեսա, անոր հոգին դժոխքի մեջ հանգիստ չունի:

— Տեսա՞ր այն մարդը, որուն հոգին խնամող չունի:

— Այո տեսա, կճեկին միջի մնացորդները և փոշոցը նետված փերթիկները ստիպված է ուտել:

Բ Ա Ռ Ա Ր Ա Ն

Դյուցազնավեպին մեջ հանդիպող դիցաբանական
և աշխարհագրական անուններու

- Ադադ— ամպրոպի աստվածը, որ Անուի որդին էր:
Այա— գիցուհի, արև-աստված Շամաշի կինը:
Անշան— հին էլամական քաղաք մըն էր, որ ներ-
կայիս Իրանի արևմտյան կողմը կը
գտնվի: Մանոթ էր նաև Անզան անունով:
Անու— երկնքի աստվածը, աստվածներու հայրը,
Ուրուկ քաղաքի հովանավորողը:
Անհունակի— դժոխքին կամ հողին ոգիները կամ
աստվածները կը համարվին:
Անտում— Անու դիցաճոր կինը, Իշտարի մայրը:
Ասակու— դժոխքի ոգին:
Արուրու— գիցուհի, արարիչ բոլոր էակներու:
Բելետ-սերի— գիցուհի, երկրիս (սանդարամետի)
գրագրուհին, որ մեռնողներուն մեղքերուն
համեմատ պատիժ կուտար:

- Դումուզի (Քամմուզ)— տարիե տարի ծաղկող ու
թառամող բուսականության աստվածը:
Դումուզի եղած է Իշտար դիցուհու ամու-
սիններից մին:
էա— ջուրի և ծովու աստվածը, որ իր էութեամբ
նկատունի (ծովու աստված) կը համա-
պատասխանե:
էաննա— Անուի և Իշտարի տաճարը, որ կը գտնվեր
Ուրուկի մեջ:
էնկիդու— «Գիլգամեշ» դյուցազնավեպին գլխավոր
հերոսներեն մին:
էկուր— էնիլ աստծու տաճարը Նիպուր քաղա-
քում:
էնիլ— երկրի գլխավոր աստվածը:
էննուզի— անդրաշխարհի աստված, կոչվում էր
նաև Ներգալ, Իրկալլա:
էտանա— հերոսի մը անուն. էտանա կիշ քաղաքին
թագավորներեն մին եղած է:
էրա— դիցաբանական անուն. թերևս հիվանդու-
թյուն առաջ բերող տատված մը:
էրագալ— սանդարամետի աստվածներեն մին:
էրեդու— Միջագետքի ամենահին քաղաքին անու-
նը: էա աստծու պաշտամունքի վայրը:
Ժամանակին ծովեզերքը կը գտնվեր, երբ
Եփրատը և Տիգրիսը տակավին իրարու
միացած չէին:

էրեշկիգալ— գետնի (դժոխքի) թագուհին՝ ներգալի կինը:

Իգիգի— երկնային աստվածութուններ:

Իմդուզուդ— առասպելական թռչունի մը անունն է:

Արեւելյան առասպելներու և հրաշապատում հեքիաթների մեջ հիշատակված Հազարան րլբուլի և Զմբուտի (Զմբուխտի) համապատասխանող թռչուն մըն է թերևս:

Իշխարա— Իշտար դիցանունին մեկ տարբերակն է:

Իշտար— սիրո և արգասավորության դիցուհին էր, Անուի դուստրը:

Իշուլլանու— Իշտարի հոր՝ Կնուի այգեպանին անունն է:

Իրկալլա— (Նեգալ) սանդարամետի աստվածը:

Իրնինի— Իշտարի (կամ Իշխարա) դիցանունին մեկ տարբերակն է:

Լուգալբանդա— Գիլգամեշի տոհմական նախնիի և աստծու անունը:

Խանիշ— ամպրոպի և փայլակի աստված. Ադադի սուրհանդակներն է:

Խումբարա— (Խուվալա) հին զրույցներու և հերոսավեպերու մեջ հիշատակված ահալոր ճիվաղի անունը: Խումբարա՝ ահալզու պահապան էր Դպրի՛ւրու լեռան, որ բնակավայրն էր աստվածներուն:

Կիշ— երկրի և քաղաքի անունը: Բարեխոնի հին քաղաքներեն մին, որ 3-րդ հազարամյակին մեր թվ. առաջ մեծ նշանակութուն ունեցած է:

Մամմետում— դիցուհի, որ անդրաշխարհի մեջ մարդուս ճակատագիրը կորոշեր:

Մաշու— «Գիլգամեշ» դյուցազնավեպին մեջ հիշատակված լեռան անունը, որ Մասիսը կը հիշեցնէ:

Նամտար— դժոխքի շար ոգի, դև:

Ներգալ— մահվան և սանդարամետի աստվածը, էրեշկիգալի ամուսինը:

Նինազու— Սանդարամետի աստվածներեն մին:

Նինիգիկու-էա— ծովու և ջրերու աստված էայի անունին բաղադրյալ մեկ ձևն է:

Նինսուն— Գիլգամեշի մոր անունն է:

Նինուրտա— պատերազմի և որսորդության աստվածը, էնլիլի որդին:

Նիպուր— քաղաք Միջագետքում: «Գիլգամեշ» էպոսեն երկու պատասխիկներ սումերերեն լեզվով նիպուրի մեջ գտնված է:

Նիսարա— արմտիքի դիցուհիին անունն է:

Նիսիր— լեռ, որ կը գտնվի արդի Մոսուլի մոտերը, քրդական շրջանին մեջ: Ուտնապիշտիմի տապանը այս լեռան վրա հանգչած էր:

Շամաշ— արև-աստված, որ սեմական ցեղերու կողմն պաշտված է իբրև արգարության

- աստված և աստված-դատավոր: Եղած է նաև Գիլգամեշի պաշտպան աստվածը:
- Շուլլատ— ամպրոպի և փայլակի աստված, Ադադի սուրհանդակներն մին:
- Շուրիպակ— հին քաղաք Եփրատի ափին, Ուտնապիշտիմի ծննդավայրը:
- Ուբար-Տուտու— Շուրիպակ քաղաքի թագավորը, Ուտնապիշտիմի հայրը:
- Ուտնապիշտիմ— բաբելոնացիներու նահապետը, որ ջրհեղեղը վերապրեցավ, պատմեց նախաջրհեղեղյան պատմութունը Գիլգամեշին: Կհամապատասխանե Աստվածաշնչի Նոյ նահապետին:
- Ուրշանաբի— Ուտնապիշտիմի և Գիլգամեշի նավավարին անունը:
- Ուրուկ— Գիլգամեշի մայրաքաղաքը, աստվածաշնչի էրեխը, ներկայիս վարկա կոչված ավերակարլուրին մեջ կը գտնվի: 3-րդ հազարամյակին եղած է Եփրատի ափը, բայց այս գետը հետո փոխելով իր ընթացքը, մոտավորապես 25—30 կմ հեռացած է Ուրուկեն, որ կը գտնվի այսօր անապատին մեջ:
- Պուզուր-Ամուրի— Ուտնապիշտիմի նավավարին անունն է:
- Սիդուրի— աստվածների մատովակ, դիցուհի:

Սիլիլի— «մատակ ձի», «զամբիկ», «ճայիկ» կը նշանակե թերևս և կամ մատակ ձիու անուն է:

Սին— լուսնի աստված:

Սումուկան— արոտավայրերու և վայրի անասուններու պաշտպան աստվածը:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ինստիտուտի կողմից	5
Քանի մը խոսք «Գիլգամեշ» դրուցազներգութիւն մասին	6
Առաջին պնակիտ	18
Երկրորդ պնակիտ	27
Նրրորդ պնակիտ	38
Զորրորդ պնակիտ	43
Հինգերորդ պնակիտ	48
Վեցերորդ պնակիտ	52
Յոթներորդ պնակիտ	60
Ութերորդ պնակիտ	67
Իններորդ պնակիտ	72
Տասներորդ պնակիտ	78
Տասնամեկերորդ պնակիտ	91
Տասներկուերորդ պնակիտ	105
Բառարան	115